

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mojca Smerdel

**SELEKCIJA STRANKARSKIH KANDIDATK IN KANDIDATOV ZA
PARLAMENTARNE VOLITVE LETA 2000 IN 2004
PRIMER STRANKE LDS**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mojca Smerdel

Mentorica: doc. dr. Alenka Krašovec

**SELEKCIJA STRANKARSKIH KANDIDATK IN KANDIDATOV ZA
PARLAMENTARNE VOLITVE LETA 2000 IN 2004
PRIMER STRANKE LDS**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

*In sreča je, da je pred mano pot,
in to, da vem, da strast je v tem, da grem.*

Janez Menart

Povzetek

Selekcija strankarskih kandidatk in kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 in 2004

Primer stranke LDS

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve je ena pomembnejših in temeljnih funkcij političnih strank v parlamentarnih demokracijah. V pričujočem delu raziskujemo proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve v slovenski parlamentarni politični stranki Liberalna demokracija Slovenije (LDS). Osredotočamo se na postopek selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 in postopek selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004. Ugotoviti poskušamo, ali se navedena postopka selekcije, ki sta potekala v različnih časovnih intervalih, razlikujeta glede formalnih predpisov in dejansko uporabljenih meril, po katerih so potencialni kandidati selekcionirani, ter kolikšna je razlika med formalno določenim procesom selekcije in dejanskim stanjem. Preučujemo tudi, ali so se kandidati iz kandidatne liste leta 2000 in leta 2004 razlikovali glede bistvenih lastnosti oziroma profila, kot so na primer spol, starost, stopnja izobrazbe in politične izkušnje. Poskušali bomo dokazati, da so rezultati različnih selekcijskih postopkov, ki jih vodi selektorat, različni profili kandidatov, postavljenih na kandidatne liste političnih strank.

Ključne besede:

Politične stranke, volitve, selekcija, merila.

Abstract

Party-Candidate selection process for elected public office in the year 2000 and 2004

Example (Case study) of the political party LDS

Selection of party-candidates is one of the most basic and important functions of any political party in a parliamentary democracy. In this work we researched a party-candidate selection process in the case of Slovenian political party Liberalna demokracija Slovenije (LDS). We focused on the selection of party candidates for elected public office in the years 2000 and 2004. We tried to find out if there is a difference between these two candidate selection processes in the sense of formal regulations and actually used criteria for candidate selection and if there is a difference between actual process and formal process in each year. We also analyzed differences in the type of candidates (gender, age, education, political experience) that are set on the party list in the years 2000 and 2004.

We tried to prove that the result of different candidate selection methods led by the selectorate are different types of candidates set on the party list.

Key words:

Political parties, elections, selection, criteria.

VSEBINSKO KAZALO

KAZALO SLIK	7
KAZALO TABEL	7
1. UVOD	8
1.1 STRUKTURA NALOGE	10
1.2 METODOLOŠKI DEL IN RAZISKOVALNI CILJI	10
2. TEORETIČNO IZHODIŠČE	13
2.1 SELEKCIJA STRANKARSKIH KANDIDATOV ZA PARLAMENTARNE VOLITVE	13
2.1.1 PROCESI IN MERILA SELEKCIJE KANDIDATOV	15
2.1.2 RAZLIČNE DIMENZIJE PROCESOV IN MERIL SELEKCIJE KANDIDATOV	16
2.2 VPLIV INSTITUCIONALNIH IN KONTEKSTUALNIH DEJAVNIKOV NA PROCES	
SELEKCIJE	23
2.3 POSLEDICE RAZLIČNIH PROCESOV SELEKCIJE KANDIDATOV	26
2.4 FORMALNO IN NEFORMALNO V PROCESU SELEKCIJE	29
2.4.1 VZROKI ZA NASTANEK NEFORMALNIH PRAKS	31
2.5 RAZLIČNI PROFILI KANDIDATOV V PROCESU SELEKCIJE	33
3. OSREDNJI DEL.....	36
3.1 ZAKONSKO UREJANJE SELEKCIJE KANDIDATOV ZA PARLAMENTARNE	
VOLITVE V SLOVENIJI.....	36
3.2 LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE (LDS)	38
3.2.1 ORGANI LDS	39
3.3 ANALIZA SELEKCIJSKEGA POSTOPKA PRI LDS	40
3.3.1 ANALIZA FORMALNIH STRANKARSKIH DOKUMENTOV LDS, KI UREJAJO	
SELEKCIJO STRANKARSKIH KANDIDATOV	40
3.3.2 ANALIZA DEJANSKEGA STANJA – EMPIRIČNI DEL.....	44
3.3.2.1 Intervju	44
3.3.2.2 Kako poteka selekcija pri stranki LDS	45
3.3.2.3 Anketni vprašalnik	47
3.3.2.4 Primerjava procesa selekcije za leto 2000 in leto 2004 – analiza anketnega vprašalnika	
.....	48
3.4 ANALIZA INSTITUCIONALNIH IN KONTEKSTUALNIH DEJAVNIKOV PRI	
PROCESU SELEKCIJE V STRANKI LDS	69
4. SKLEP.....	76
5. SEZNAM LITERATURE	79
5.1 OSTALI IN INTERNETNI VIRI.....	82

6. PRILOGE	84
PRILOGA A – izpis intervjujev	84
Intervju 1.....	84
Intervju 2.....	86
Intervju 3.....	89
PRILOGA B – primera anketnih vprašalnikov	92
ZA LETO 2000.....	92
ZA LETO 2004.....	94
PRILOGA C – izpis tabel, uporabljenih v poglavju 3.3.2.4	96
1. PRVI SKLOP	96
2. DRUGI SKLOP	99
3. TRETJI SKLOP	103
4. ČETRTE SKLOP	107

KAZALO SLIK

SLIKA 2.1. KANDIDATURA	17
SLIKA 2.2. SELEKTORAT	18
SLIKA 2.3. (DE)CENTRALIZIRANE METODE SELEKCIJE	20
SLIKA 2.4. NOMINACIJA KANDIDATOV IN STRANKARSKI NADZOR	22
SLIKA 3.1: SPREMEMBE V OKOLJU POLITIČNE STRANKE	74

KAZALO TABEL

TABELA: 3.1: PRIMERJAVA FORMALNIH DOLOČIL, KI UREJAJO SELEKCIJO V STATUTU 2000 IN STATUTU 2004	41
TABELA: 3.2: PRIMERJAVA FORMALNIH DOLOČIL, KI UREJAJO SELEKCIJO V PAVILNIKU 2000 IN PRAVILNIKU 2004	42
TABELA 3.3: ŠTEVILO KANDIDATOV NA KANDIDATNIH LISTAH LETA 2000 IN 2004 IN DELEŽ ŽENSK NA KANDIDATNIH LISTAH	51
TABELA 3.4: DELEŽ VRNjenih ANKET ZA LETO 2000 IN 2004 IN OD TEH DELEŽ KANDIDATOV IZVOLjenih V PARLAMENT	52
TABELA 3.5: SPOL, STAROST IN IZOBRAZBA KANDIDATOV	52
TABELA 3.6: POLITIČNE IZKUŠNJE KANDIDATOV ZA LETO 2000 IN 2004.....	53
TABELA 3.7: DEMOKRATIČNOST, TRANSPARENTNOST, FORMALNOST, NEFORMALNOST POSTOPKA SELEKCIJE ZA LETO 2000	54
TABELA 3.8: DEMOKRATIČNOST, TRANSPARENTNOST, FORMALNOST, NEFORMALNOST POSTOPKA SELEKCIJE ZA LETO 2004	55
TABELA 3.9: MERILA ZA SELEKCIJO KANDIDATOV, KAKRŠNA BI MORALA BITI PO OSEBNEM MNENJU KANDIDATOV IN DEJANSKO UPORABLJENA ZA LETO 2000	57
TABELA 3.10: MERILA ZA SELEKCIJO KANDIDATOV, KAKRŠNA BI MORALA BITI PO OSEBNEM MNENJU KANDIDATOV IN DEJANSKO UPORABLJENA ZA LETO 2004	59
TABELA 3.11: ALI BI BILO PO VAŠEM MNENJU POTREBNO SELEKCIJSKI PROCES (MERILA, POSTOPKI, ČASOVNA IZVEDBA ...) V LDS SPREMENITI? * ALI STE BILI NA PARLAMENTARNIH VOLITVAH LETA 2000 IZVOLJENI V PARLAMENT?	64
TABELA 3.12: ALI BI BILO PO VAŠEM MNENJU POTREBNO SELEKCIJSKI PROCES (MERILA, POSTOPKI, ČASOVNA IZVEDBA ...) V LDS SPREMENITI? * ALI STE BILI NA PARLAMENTARNIH VOLITVAH LETA 2004 IZVOLJENI V PARLAMENT?	67
TABELA 3.13: NAKLONJENOST DO LDS LETA 1999 IN 2003	71
TABELA 3.14: DELEŽ ANKETIRANCEV, KI BI VOLILI LDS, ČE BI BILE NASLEDNJO NEDELJO VOLITVE V DRŽAVNI ZBOR	72
TABELA 3.15: DELEŽ ANKETIRANCEV, KI JIM JE NAJBЛИŽJA LDS.....	72

1. UVOD

Politične stranke, entitete, ki so bistven del vsake demokratične družbe in si le-te brez njih skoraj ni mogoče predstavljati, so glavni akterji pri procesu, ki je ključen za njih same, njegov vpliv pa seže tudi dlje na celotni politični in družbeni sistem. Nezanemarljiv pa ni niti vpliv, ki ga ima omenjeni proces na »politične kariere in socialno različnost zakonodajnih elit ter na demokratično porazdelitev moči znotraj političnih strank« (Norris, 1997: 3). Govorimo o procesu selekcije kandidatk in kandidatov (od tu naprej: kandidatov) za parlamentarne volitve, o procesu, ki je na takšen ali drugačen način in v takšni ali drugačni obliki prisoten v vsaki demokratični družbi.

V zadnjih desetletjih se je izkazalo, da imajo politične stranke nad omenjenim procesom v večini evropskih držav precejšen monopol in avtonomijo.¹ Slovenija na tem mestu ni nikakršna izjema. V prid tej tezi govori dejstvo, da je »v obdobju od parlamentarnih volitev leta 1990 do parlamentarnih volitev leta 2000 na volitvah sodelovalo kar nekaj neodvisnih kandidatov, vendar je bil njihov uspeh do sedaj ničen – nobenemu neodvisnemu kandidatu do sedaj ni uspelo priti v parlament«² (Krašovec in Fink Hafner, 2004: 86–87). Strankarska avtonomija se kaže v tem, da slovenska država v sam proces selekcije kandidatov zakonsko sploh ne posega oziroma je to poseganje minimalno. »Stranke tako podrobnejša pravila, pogoje, ki jih morajo kandidati izpolnjevati, in postopke selekcije, v glavnem določajo same in zaradi tega se ti med strankami (iste države) lahko bistveno razlikujejo« (Krašovec, 2000: 41).

»Ti dve dejstvi kažeta, da igrajo v Sloveniji stranke najpomembnejšo vlogo na nacionalnih volitvah in v parlamentu (torej tudi v procesih selekcije kandidatov za parlamentarne volitve)« (Krašovec in Fink Hafner, 2004: 86–87). Iz tega razloga se bomo v diplomski nalogi ukvarjali ravno s procesom selekcije kandidatov za parlamentarne volitve v eni izmed slovenskih političnih strank.

¹ Potrebno je opozoriti, da so procesi selekcije kandidatov za parlamentarne volitve skoraj izključna domena strank. Na parlamentarnih volitvah ponavadi kandidira le manjše število neodvisnih kandidatov, v parlamente zahodnoevropskih držav pa jih je bilo izvoljenih zelo malo. Možnost nastopa na volitvah je največkrat omejena s pravnimi omejitvami, ki določajo pod kakšnimi pogoji lahko nekdo kandidira na volitvah (Epstein, 1967: 215 v Krašovec, 2003: 76).

² Na parlamentarnih volitvah leta 2004 prav tako ni uspelo nobenemu neodvisnemu kandidatu priti v parlament. (op. M. S.).

Proces selekcije znotraj političnih strank je zanimiv tudi zaradi svoje »nejavnosti«, saj se »stranke praviloma izogibajo transparentnemu opredeljevanju kriterijev izbora kandidatov za nacionalne volitve«³ (Krašovec in Fink Hafner, 2004: 75). Vse pa imajo gotovo en skupen cilj. Kljub različnim metodam, po katerih kandidate izbirajo in jih postavljajo na različno pomembna mesta na kandidatnih listah in v različno pomembne volilne okraje (v smislu izvoljivosti). Pridobiti čimveč glasov s strani volilcev in zmagati na volitvah. To je torej nekakšna »nikoli dobljena tekma«, ki se ponavlja vsaka štiri leta. Vsem je cilj poiskati najbolj idealnega kandidata za določen volilni okraj in z njim prepričati volilce.

Vse se začne dogajati v organih političnih strank (določenih s statutom) že slabo leto pred parlamentarnimi volitvami; najprej nominacija, nato selekcija in na koncu potrditev liste. V Sloveniji morajo biti le-te, kot določa zakon, vložene 25 dni pred razpisanimi parlamentarnimi volitvami. Kaj (in kako) pa se v pogledu selekcije kandidatov dogaja med tem časom? Ali se to, kar se v političnih strankah dogaja, dogaja v skladu s formalnimi pravili ali gre za kombinacijo formalnih in neformalnih pravil in odnosov v političnih strankah? Koliko se razlikujeta formalno predvideni postopek ter dejansko stanje? So merila za selekcijo kandidatov v določeni politični stranki stabilna ali se od enih do drugih volitev spreminjajo? Je »idealni kandidat« določene politične stranke na vsakih volitvah drugačen?

Menim, da je navedenih dovolj razlogov, zakaj sem izbrala temo selekcije kandidatov kot glavno nit diplomskega dela. Po eni strani zaradi številnih nerazrešenih vprašanj, ki se mi porajajo ob misli na dotično temo in na katera bom v nalogi poskusila odgovoriti; po drugi strani zaradi pomembnosti ter vpliva, ki ga ima sam postopek selekcije strankarskih kandidatov na ostale družbene in politične procese ter zaradi precejšnje neraziskanosti tega področja v Sloveniji. K neraziskanosti gotovo pripomore tudi to, da politične stranke izredno nerade predstavljajo podatke o selekciji strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve v javnosti. S tem problemom sem se v precejšnji meri soočila tudi sama.

³ Zaradi okoliščin nevpletanja države v urejanje znotrajstrankarskih procesov (Krašovec in Fink Hafner, 2004: 75).

1.1 STRUKTURA NALOGE

Naloga je tematsko razdeljena na štiri sklope:

- ⇒ 1. del: V uvodu je bila sama tema dela na kratko že predstavljena. Podrobneje jo nameravam razčleniti v nadaljevanju naloge. Prvi del poleg omenjenega vsebuje še predstavitev namena in glavnih raziskovalnih ciljev naloge. Na podlagi raziskovalnih ciljev bodo postavljene hipoteze. Prvi del pa se bo zaključil z navedbo uporabljenih metod in tehnik raziskovanja, katerih glavni namen je preverjanje postavljenih hipotez.
- ⇒ 2. del: Bistvo drugega dela je postavitev teoretičnega izhodišča za nadaljno analizo.
- ⇒ 3. del: Tretji del predstavlja jedro naloge. Tu bomo najprej preverili koliko in kako slovenska zakonodaja (so)določa selekcijski postopek za parlamentarne volitve. Sledi kratek oris stranke Liberalne demokracije Slovenije ter analiza postopka za selekcijo kandidatov te stranke (analiza statutov in pravilnikov). Da bi dobili še dodaten vpogled v selekcijo kandidatov za parlamentarne volitve v Sloveniji, bomo opravili intervjuje in ankete ter jih analizirali.
- ⇒ 4. del: V zadnjem, četrtem delu bo narejen povzetek in podane bodo sklepne ugotovitve raziskave.

1.2 METODOLOŠKI DEL IN RAZISKOVALNI CILJI

V sami nalogi se nameravam osredotočiti na Slovenijo, konkretnije na politično stranko Liberalna demokracija Slovenije (od tu dalje: LDS).

Za stranko LDS sem se odločila, ker je ta politična stranka na slovenskem političnem prizorišču bolj ali manj dominirala več kot deset let, volitve leta 2004 pa so bile prve parlamentarne volitve po letu 1992, na katerih omenjena politična stranka ni dosegla relativne večine in se prvič umaknila v opozicijo. Na podlagi tega sem se odločila, da bom primerjala postopka selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 – kot zadnje volitve na katerih je LDS dosegla relativno večino ter leta 2004 – kot volitve, na katerih je LDS dosegla »drugo mesto« po številu pridobljenih glasov. Relevantna je torej prelomnica, ki se je zgodila med letoma 2000 in 2004.

Po Gallaherju (1988a in 1988b) je sam proces selekcije znotraj političnih strank tarča vpliva različnih dejavnikov. Te bi lahko razdelili na institucionalne, kot so na primer zakonska določila, politična struktura države, volilni sistem; in kontekstualne, primera teh pa sta narava stranke in politična kultura (več o tem na strani 17–19). Opirajoč se deloma na to teoretično izhodišče bomo tudi mi preverjali morebitno spremembo selekcijskega procesa za parlamentarne volitve leta 2000 in 2004 pri politični stranki LDS. Pri tem bomo preverjali morebitno spremembo institucionalnih dejavnikov po Gallagherju (1988a in 1988b), kar zadeva kontekstualnih dejavnikov pa se bomo oprli na Panebiancovo in Wilsonovo teorijo (Panebianco 1988, Wilson 1994 v Krašovec in Lajh 2004a) o prilagajanju političnih strank spremembam v okolju v katerem delujejo.⁴

Cilj naloge je z metodami in tehnikami raziskovanja (podrobneje navedenimi na naslednji strani), med katere spada tudi v prejšnjem odstavku omenjeno teoretično izhodišče, primerjati postopek selekcije strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 ter postopek selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 ter ugotoviti razlike in podobnosti med obema procesoma. Preverjali bomo formalno plat selekcijskega postopka za oboje volitve, ali se postopka razlikujeta glede formalnih norm in pravil in ali se razlikujeta glede obstoja in pomena neformalnih norm in pravil. Pri tem bo narejena primerjalna analiza med formalnim in dejanskim postopkom selekcije kandidatov za leto 2000 in formalnim in dejanskim postopkom za leto 2004.

Po tem bomo preverili, če je posledica morebitnih različnih selekcijskih procesov v obeh letih tudi različen profil⁵ samih strankarskih kandidatov, ki so bili postavljeni na strankarsko kandidatno listo LDS. Ali se kandidati postavljeni na kandidatno listo leta 2000, glede bistvenih lastnosti razlikujejo od tistih, ki so bili na kandidatni listi leta 2004.

V skladu z navedenimi raziskovalnimi cilji naloge smo postavili naslednjo hipotezo:

H₁: Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 in proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 pri stranki LDS se ne razlikujeta.

⁴ Za spremembo kontekstualnih dejavnikov po Panebiancu smo se odločili zato, ker bi bilo dokazovanje spremembe kontekstualnih dejavnikov po Gallagherju (torej spremembe politične kulture in narave stranke) preobsežno za vsebinski okvir tega diplomskega dela (op. M. S.).

⁵ Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje pojem »profil« kot bistvene lastnosti posameznika. Mi se bomo v nalogi osredotočili na spol, leta, stopnjo izobrazbe in politične izkušnje kandidatov.

Prvi postavljeni hipotezi sledi druga, zastavljena v skladu s teoretičnimi predpostavkami Katza (2001: 277), ki meni, da »različen postopek selekcije kandidatov v političnih strankah daje prednost različnim tipom (oziroma profilom) kandidatov (in obratno, op. M. S.)«. Druga zastavljena hipoteza se glasi:

H₂: Posledica podobnih selekcijskih procesov je podoben profil kandidatov postavljenih na kandidatni listi za parlamentarne volitve.

Skozi nalogo bomo poskušali hipotezi potrditi oziroma ju zavreči. Pri preverjanju hipotez si bomo pomagali z naslednjimi metodami in tehnikami raziskovanja:

- ⇒ zbiranje, analiza in interpretacija pravnih aktov (Zakon o volitvah v državni zbor, Zakon o političnih strankah, Zakon o enakih možnostih žensk in moških ...)
- ⇒ zbiranje, analiza in interpretacija formalnih dokumentov (Statut LDS sprejet in potrjen na tretjem kongresu LDS leta 2000, Statut LDS sprejet in potrjen na šestem kongresu LDS leta 2004, Pravilnik (LDS) za določitev kandidatur za volitve v državni zbor (sprejet 08. 12. 1999), Pravilnik (LDS) za določitev kandidatur za volitve v državni zbor (sprejet 21. 04. 2004)
- ⇒ zbiranje, analiza in interpretacija sekundarnih virov (članki, internetni viri ...)
- ⇒ študija primera
- ⇒ opisna metoda
- ⇒ primerjalno raziskovanje
- ⇒ anketno raziskovanje
- ⇒ strukturiran družboslovni intervju

2. TEORETIČNO IZHODIŠČE

2.1 SELEKCIJA STRANKARSKIH KANDIDATOV ZA PARLAMENTARNE VOLITVE

Politično stranko je Sartori (1976: 64) definiral kot »vsako skupino, ki je navzoča na volitvah in je sposobna (oziroma zmožna) preko volitev postavljati kandidate v javni del stranke«⁶. Glede na to definicijo, je proces selekcije kandidatov bistven za vsako politično stranko, ne glede na njen tip. Politične stranke imajo edinstveno pozicijo znotraj političnega sistema, z njo ustvarjajo »povezovalno verigo, ki poteka od volilcev preko kandidatov in volilnega procesa, do vlade in vladnega osebja« (Lawson v Bille 2001: 364). Enkratna pozicija, ki jo imajo politične stranke, v samem političnem sistemu povzroča, da način, kako stranke izvajajo to povezovalno funkcijo, ki jim pripada, vpliva na naravo delovanja demokratičnega režima (Bille, 2001: 364).

Katz (2001: 277) je mnenja, da je selekcija kandidatov nujno potrebna aktivnost vsake politične stranke; je sredstvo, preko katerega se politična stranka oziroma njen »javni del« na nek način reproducira. Je centralna funkcija političnih strank v demokracijah in je ena od funkcij, ki ločuje politične stranke od ostalih organizacij, ki prav tako poskušajo vplivati na volilni izid in vladne odločitve. Ob različnih modelih oziroma metodah selekcije pa se postavlja vprašanje glede narave političnih strank kot organizacij, saj različne selekcijske metode preferirajo različne elemente stranke in različen tip kandidata. Kandidat, ki je nominiran, igra pomembno vlogo pri definiciji, kaj stranka sploh je. Konkretnije, kandidat kot oseba in kandidat kot določena vloga, služi najmanj štirim povezanim funkcijam znotraj politične stranke kot organizacije:

1. Strankarski kandidati v veliki meri določajo strankino javno podobo na volitvah. Kolektivno pokažejo demografsko, geografsko in ideološko dimenzijo stranke in povežejo strankino preteklost z njenim programom in obljubami.
2. Kandidatura je glavna rekrutacijska pot za prisotnost v javnem delu stranke, torej v parlamentu.

⁶ Katz in Mair (1993 v Krašovec, 2000) sta stranke razdelila na tri dele oziroma oblike, med katerimi prihaja do vzpostavitve medsebojnih odnosov, ki ponavadi niso uravnoteženi: 1. javni deli strank (vključujejo strankarske organizacije v parlamentu in v vladi), 2. stranke na terenu (te vključujejo člane, organizirane v teritorialnih organizacijah, potencialno pa tudi strankine potencialne volivce) in 3. centralni/osredni deli strank (ožji in najožji organi strank, zaposleni v strankah).

3. Kandidati so tudi predstavniki volilnih enot, od koder prihajajo. Predstavljajo povezavo med centrom in določenimi elementi periferije na držanem in strankarskem nivoju.
4. Kandidatura je simbol politike znotraj stranke. Pomembna je zaradi vpliva in moči, ki jo uspejo razviti kandidati, ko so izvoljeni (Katz, 2001: 277–280).

V ključnost procesa selekcije kandidatov je prepričan tudi Ware (1996: 259). Meni, da je selekcija kandidatov za parlamentarne volitve (*»elected public office«*) glavni faktor, ki oblikuje oziroma določa naravo politične stranke. Politične stranke se značilno razlikujejo glede na način, ki ga uporabljajo za selekcijo kandidatov in voditeljev. Način izbire kandidatov pa vpliva na sposobnost političnih strank ugajati različnim skupinam volivcev.

Medtem ko je Ware prepričan, da selekcija strankarskih kandidatov določa naravo politične stranke, gre Gallagher (1988a: 1) tu celo dlje. Meni, da ima selekcija kandidatov obsežnejše posledice, kot se zdi na prvi pogled, saj kvaliteta izbranih kandidatov določa kvaliteto izvoljenih poslancev posameznega parlamenta in včasih tudi vlade, do neke mere pa celo vpliva na kvaliteto državne politike. Tako lahko sprememba v procesu selekcije strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve v dani državi povzroči neposredne posledice na delovanje politike v tej državi. Sam način, kako stranke izbirajo svoje kandidate pa je lahko uporabljen kot test za ugotavljanje demokratičnosti vodenja oziroma upravljanja stranke. Prepričan je, da je bila selekcija kandidatov pogosto spoznana kot bistven del političnega procesa, deležna pa je bila bolj malo pozornosti.

Selekcija kandidatov za parlamentarne volitve je pomembno sredstvo, preko katerega se stranka reproducira in je ključno prizorišče za znotrajstrankarsko politiko. Je pomemben odsev javne podobe stranke in iz tega razloga je pomembna za vsako stranko. Ker gre pri selekciji kandidatov za »redko in dragoceno stvar«, velikokrat pripelje do konfliktov znotraj političnih strank.

Konflikti se lahko pojavijo ob spoznanju, da predstavljajo različni postopki selekcije prednost različnim kandidatom oziroma kandidatom različnega tipa. Konflikti glede procesa selekcije se torej lahko nanašajo na samo izpeljavo procesa.

Druga možna nesoglasja pa se lahko pojavijo ob vprašanju, kdo bo izbran znotraj okvira dogovorjenega postopka. Ta lahko vključujejo močne konflikte med skupinami znotraj politične stranke. Pojavlja se vprašanje, katera skupina bo izvedla odločitev o kandidatih in na

podlagi kakšnih meril, torej, katera skupina bo močnejša v arenah, kjer potekajo dejanske odločitve o strankarskih kandidatih, ki pristanejo na strankarskih listah (Katz, 2001: 208).

2.1.1 PROCESI IN MERILA SELEKCIJE KANDIDATOV

Procesi in merila po katerih so selekcionirani strankarski kandidati za parlamentarne volitve, imajo pomemben vpliv na kvaliteto demokratičnega procesa. Sposobnosti in dejanja selekcioniranih kandidatov, njihova izobrazba in delovne izkušnje, njihov spol in leta vplivajo na kvaliteto in zastopanost parlamenta. Te kvalitete kandidatov pozneje določajo kvaliteto vladnih politik. Metode postopka selekcije prav tako vplivajo na parlamentarno glasovno obnašanje poslancev saj bodo le-ti pokazali večjo lojalnost do strankarskega organa, ki ima največji vpliv na njihovo ponovno selekcijo (Krouwel, 1999: 3).

Metode selekcije kandidatov so manj stabilni mehanizmi kot državni zakoni (na primer volilni sistem) in tako bolj dovzetni za spremembe. Kot taki odražajo strankarsko politiko, hkrati pa tudi vplivajo nanjo (Rahat in Hazan, 2001: 298).

Politične stranke kandidate izbirajo po različnih metodah; v grobem jih lahko razdelimo na dve skupini. V prvo skupino sodi enotna metoda selekcije kandidatov, drugo skupino pa predstavljata dve metodi.

Metode tako razdelimo na:

1. Preprosta, enostopenjska in enotna metoda selekcije kandidatov: pri tej najbolj preprosti in osnovni metodi so vsi potencialni kandidati soočeni z enakimi omejitvami in pogoji, selekcionirani so torej na enak način z enotnim postopkom in merili. Selekcijo vseh kandidatov izvaja isto telo (oziroma selektorat) na istem nivoju in uporablja enotno metodo za vse potencialne kandidate.
- 2.1. Mešana metoda selekcije kandidatov: različni potencialni kandidati na različnih pozicijah se soočajo z različnimi omejitvami in zahtevami; ali pa pri različnih kandidatih selekcijo izvaja različen selektorat na različnih lokacijah, glede na različen nominacijski postopek.
- 2.2. Večstopenjska metoda selekcije kandidatov: pri tej metodi se morajo potencialni kandidati med selekcijskim procesom soočiti z več kot enim selektoratom v teritorialnem in funkcionalnem smislu. Le-ti lahko uporabljajo različne metode nominacije (povzeto po: Rahat in Hazan, 2001: 299–300).

2.1.2 RAZLIČNE DIMENZIJE PROCESOV IN MERIL SELEKCIJE KANDIDATOV

Sam proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve je izredno širok pojem in se kot tak lahko proučuje iz številnih vidikov in perspektiv. Kljub njegovi precejšnji neraziskanosti v Sloveniji, je v svetovnem merilu precej dodelan in raziskan. Veliko je priznanih avtorjev, ki so se ukvarjali (in se še) z različnimi vplivi na proces in posledicami, ki so rezultat različnih procesov selekcije kandidatov za parlamentarne volitve. To dejstvo bomo izkoristili na sledečih straneh ter teoretična izhodišča Warea (1996) in Blomgrena (1999) povezali s klasifikacijo različnih dimenzij procesa selekcije Rahat in Hazana (2001). S tem bomo oblikovali zaokroženo celoto in dobili predstavo o možnih različicah poteka selekcijskega postopka.

Rahat in Hazan (Rahat in Hazan, 2001: 300–307) sta nazorno razčlenila procese selekcije. Klasificirala sta jih glede na različne dimenzije: glede možnosti kandidature, glede na to, kdo je selektorat, glede uporabe de/centraliziranih metod selekcije in ali se pri selekciji uporablja sistem imenovanja ali volilni sistem. Vse možne različice dimenzij sta predstavila na kontinuumih.

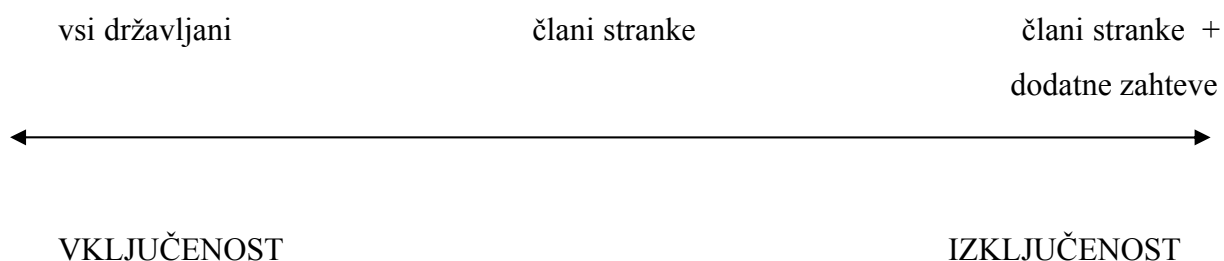
1. Kandidatura

Prva dimenzija se nanaša na vprašanje kandidature. V procesu selekcije je predhodnica vsake kandidature nominacija potencialnega kandidata (da lahko postaneš kandidat, te mora nekdo predlagati). Nominacija je proces, ko se pri predvidenem telesu v stranki, evidentirajo predlagani potencialni kandidati za mesta na kandidatni listi. Največkrat je pravica nominiranja podeljena članom stranke, nekatere politične stranke poznajo tudi tako imenovane »samokandature«. Pri določenih strankah pa obstajajo komiteji za selekcijo kandidatov, ki imajo pravico nominiranja kandidatov.

Pri kandidaturi pa se pojavlja še eno vprašanje in sicer, kdo lahko kot kandidat pri določeni politični stranki nastopa v procesu selekcije.

Možnosti bomo klasificirali na kontinuumu od izkjučenosti do popolne vključenosti (glej Sliko 2.1.).

Slika 2.1. Kandidatura

Vir: prirejeno po Rahat in Hazan (2001: 300).

Na eni strani imamo inkluzivni pol, kjer je lahko vsak volivec tudi strankarski kandidat⁷. Ta fenomen je ponavadi pripisan dejstvu, da procese selekcije urejajo državni zakoni, ne pa politične stranke.⁸ Take stranke so precej odprte in v smislu kandidature ne poznajo nobenih omejitev. Predlagan je lahko kdorkoli, tudi če ni formalni član stranke (podpira pa idejo stranke in deluje v skladu njenimi načeli). Na drugi strani, se pri ekskluzivnem polu, srečamo s celo vrsto omejitvami in zahtevami, ki jih mora posameznik izpolnjevati, da lahko postane kandidat določene politične stranke⁹ (na primer: kandidat lahko postane samo član stranke ali član, ki je pripadnik določene politične stranke določeno število let, lahko obstajajo celo starostne omejitve) (Blomgren, 1999; Rahat in Hazan, 2001).

2. Selektorat

Selektorat je telo, ki selekcionira oziroma izbira kandidate za kandidatno listo med nominiranimi. Faza selekcije, v kateri deluje selektorat, je med vsemi stopnjami celotnega procesa selekcije najpomembnejša. »V fazi selekcije se določi kateri državljani, izmed velike množice teh, ki so aktivni v politiki¹⁰ in pripravljeni kandidirati, so kvalificirani za mesto v reprezentativnem telesu« (Lovenduski in Norris, 1993: 218). Za samo selekcijo je lahko

⁷ V zahodni Evropi je to izredno redko (Gallagher 1988b, Krouwel 1999, Norris 1997).

⁸ Tudi Ware (Ware, 1996: 259) je poudaril, da se selekcijski proces, ki poteka v političnih strankah, razlikuje glede na dejstvo ali država določa in vodi pravila in postopke selekcije ali je to prepuščeno političnim strankam samim.

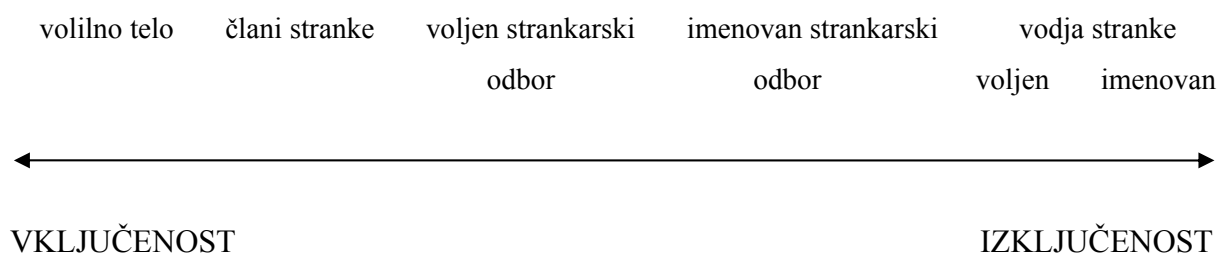
⁹ Primer omenjenih omejitev pri Belgijski Socialistični stranki: kandidat mora biti član stranke najmanj pet let, redni naročnik na strankarski časopis, njegovi otroci morajo obiskovati državne šole, žene biti članice primernih ženskih organizacij ... (Obler, 1974 v Rahat in Hazan, 2001: 301).

¹⁰ Ni nujno, da so potencialni kandidati pred postopkom selekcije aktivni v politiki (op. M. S.).

ustanovljeno posebno telo, ki organizacijsko vodi postopek.¹¹ Politične stranke fazi selekcije posvetijo največ pozornosti. Ta faza je izredno široko zastavljena in traja največ časa. Vključuje zbiranje podatkov o delu, delovnih in političnih izkušnjah posameznega potencialnega kandidata poleg tega pa še različna merjenja naklonjenosti javnosti določenim kandidatom. Ta faza se mednarodno primerjalno gledano najbolj razlikuje med političnimi strankami, saj stranke delujejo v »različnih okoljih z različno zgodovinsko tradicijo in politično kulturo« (Krouwel, 1999: 4). V veliki meri je potek omenjene faze odvisen od dejstva, koliko država s svojimi zakoni posega v sam proces selekcije. Kjer je poseganje države minimalno (zakonska določila ne določajo kako in po kakšnih merilih mora biti sam proces izpeljan in je to prepuščeno političnim strankam samim) pride do pojava, ko se znotraj iste države pri različnih političnih strankah selekcijski procesi lahko bistveno razlikujejo (Blomgren, 1999).

Selektorat je torej izredno pomembno telo v procesu selekcije. Možnosti njegove sestave in s tem sodelovanja posameznikov pri selekciji je veliko. Selektorat lahko sestavlja en sam član, v njem je lahko skupina članov (po kakšnem ključu so izbrani je določeno s strankarskimi dokumenti), selektorat pa lahko sestavlja celotno volilno telo, torej vsi volivci. Možnosti sestave selektorata so klasificirane na kontinuumu glede na vključenost oziroma izključenost posameznikov (glej Sliko 2.2.). Tako imamo na eni strani največjo možno vključenost posameznikov (inkluzivni pol), kjer selektorat predstavlja celotno volilno telo – vsi, ki imajo pravico voliti na volitvah. Drugi ekstrem (ekskluzivni pol) pa predstavlja različica, kjer je selektorat (ali bolje rečeno selektor) en posameznik – največkrat strankarski voditelj.

Slika 2.2. Selektorat

Vir: prirejeno po Rahat in Hazan (2001: 301).

¹¹ V proces selekcije so lahko vključeni tudi volivci na tako imenovanih »strankarskih predvolitvah« (oziroma »primaries«). Ta oblika selekcije je za evropski kontekst neobičajna, je pa značilna za Ameriko (Gallagher 1988a, Krouwel 1999, Norris 1997).

Med tema dvema ekstremoma je selektorat klasificiran glede na mero vključenosti posameznikov vanj. Vsaka kategorija vključuje še dodatne podkategorije in skupaj tvorijo celoten spekter možnosti.

V kategorijo »volilno telo« spadajo najrazličnejše različice strankarskih predvolitev (oziroma »primaries«)¹². Značilne so za ameriško okolje. Skrajno levo na kontinuumu je tako uvrščena različica, kjer lahko volivci izbirajo kandidate obeh na volitvah sodelujočih strank (tako imenovane nestrankarske predvolitve). Že bolj desno na kontinuumu so uvrščene zaprte strankarske predvolitve, kjer se morajo volivci registrirati pred dnevom predvolitev. V to kategorijo lahko postavimo tudi primer iz evropskega okolja, ko je Španska Katalonska stranka dala možnost nečlanom stranke, da so se brez plačila članarine registrirali kot simpatizerji (Rahat in Hazan, 2001: 302).

V kategoriji »člani stranke« najdemo različne metode, ki se razlikujejo glede omejitve članstva oziroma glede dodatnih pogojev in zahtev, ki jih morajo člani strank izpolnjevati, če želijo sodelovati v selektoratu. Ena izmed možnih omejitev je na primer plačilo članarine ali minimalno število let članstva v politični stranki.

V kategoriji »voljen strankarski odbor« najdemo veliko različic, ki se razlikujejo glede različnih parametrov. Pokazatelj vključenosti je gotovo velikost omenjenega odbora znotraj posamezne stranke. V bolj vključujočih odborih so delegati, ki so voljeni s strani članov politične stranke.

»Imenovani strankarski odbori« so posebni strankarski organi, ki niso izvoljeni s strani članstva, ampak njihovo sestavo v celoti potrdi izbran strankarski organ. Na skrajnem desnem polu pa imamo najbolj izključujočo različico, kjer kandidate izbere vodja politične stranke (Rahat in Hazan, 2001: 302).

¹² ZDA imajo drugačen proces selekcije kandidatov kot večina strank v evropskih parlamentarnih demokracijah. Kandidate strank tu izvolijo volivci (ne člani) strank na t.i. strankarskih predvolitvah. Celoten proces je zelo decentraliziran in ga dejansko ne nadzoruje noben centralni strankarski organ. To kaže tudi, da stranke v bistvu nimajo svoje neposredne vloge v tem procesu niti v obliki podpore ali nasprotovanja določenim kandidatom ali pri postavljanju pogojev, kdo lahko kandidira (Erickson in Cary, 1991: 334 v Krašovec 2000: 45). ZDA imajo bolj vključujoč selektorat kot večina evropskih držav (tudi tam, kjer so bile narejene reforme v smislu demokratizacije procesa) (Hopkin, 2001: 347).

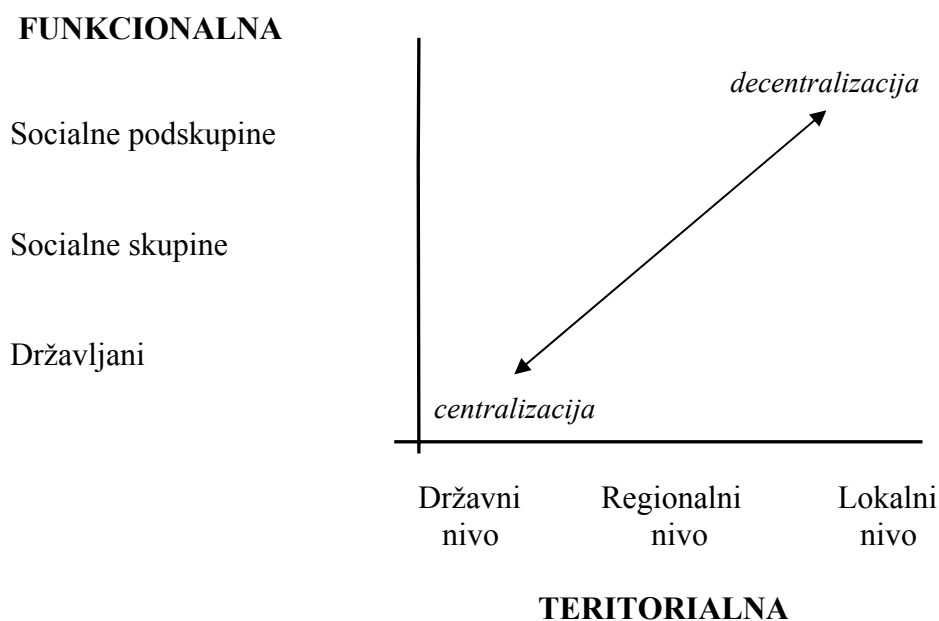
3. (De)centraliziranost procesa selekcije

O centraliziranih procesih selekcije lahko govorimo, ko se večji del selekcije kandidatov opravi v centralnih organih političnih strank na nacionalni ravni.

Decentralizacija procesov selekcije kandidatov pa se lahko izvaja na dva načina. Decentralizacija je lahko (glej Sliko 2.3.):

- ⇒ Teritorialna: ko na primer strankarski lokalni selektorat (lokalni voditelj, lokalni strankarski odbor, vsi člani stranke v volilni enoti ...) nominira strankarske kandidate. Namen le-te je zagotoviti regionalno in lokalno zastopanost.
- ⇒ Funkcionalna: ta zagotavlja funkcionalno zastopanost manjšin, žensk ... Dosega se na dva načina. Prvi način se izvaja glede na socialno skupino; tu so kandidati in selektorji člani iste socialne skupine. Drugi način se izvaja z rezervacijo določenega števila mest na strankarski listi; ta mehanizem jamči minimalno število mest na strankarski listi za kandidate, ki pripadajo določeni socialni skupini.

Slika 2.3. (De)centralizirane metode selekcije

Vir: prirejeno po Rahat in Hazan (2001:305).

Kakor že v fazi nominacije in v fazi selekcije, imajo tudi tu v večini evropskih držav glavno besedo politične stranke same oziroma, različni organi političnih strank na različnih nivojih. Z decentralizacijo postopka selekcije se je ukvarjal tudi Bille. Pri postopku selekcije je možnost sodelovanja različnih strankarskih organov na različnih ravneh razdelil v šest kategorij.

Kategorije sodelovanja različnih organov pri dejanski odločitvi o strankarskih kandidatih so:

- 1) nacionalni strankarski organi popolnoma nadzirajo celoten postopek selekcije, vključno z dejansko odločitvijo,
- 2) lokalni/regionalni strankarski organ predlaga kandidate, nacionalni organ pa izvede dejansko odločitev,
- 3) nacionalni strankarski organ predloži lokalnemu/regionalnemu strankarskemu organu listo s potencialnimi kandidati in slednji med predlaganimi kandidati izbere tiste, ki sestavljajo končno listo,
- 4) lokalni/regionalni strankarski organ določi listo s kandidati, nacionalni pa listo potrdi. Slednji ima lahko pravico dodati ali »odstraniti« določenega kandidata z liste.
- 5) lokalni/regionalni strankarski organ popolnoma nadzira proces selekcije, vključno z dejansko odločitvijo,
- 6) članske volitve¹³ (Bille, 2001: 367).

O pomembnosti decentralizacije je prepričan tudi Ware. Meni, da je eden od dejavnikov, po katerem se lahko razlikujejo procesi selekcije, tudi dejstvo ali se dejanska selekcija zgodi znotraj enega centralnega telesa politične stranke ali je decentralizirana med lokalne enote. Zanimariti pa ne gre dejstva, ali o kandidatih odloči nekaj bistvenih akterjev določenega telesa, ali je možnost odločitve razpršena med člane in aktiviste tega telesa (Ware, 1996: 259).

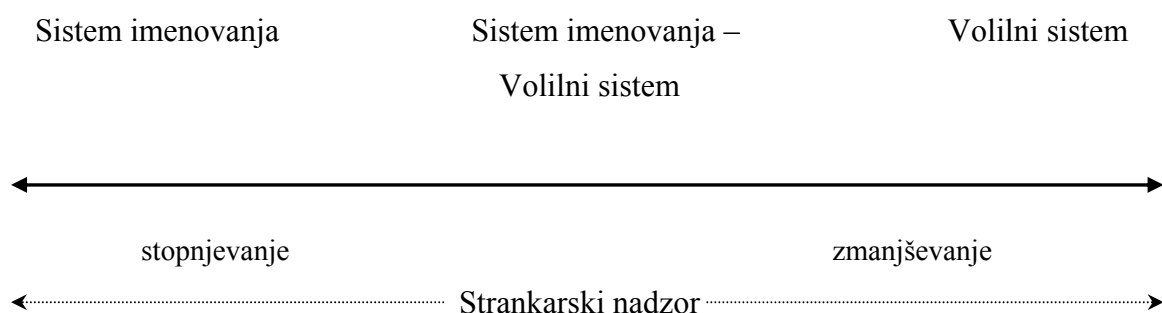
¹³ Neobičajno za evropsko okolje in precej redek pojav. Od konca druge svetovne vojne do leta 1990 so se v vzhodni Evropi članske volitve pojavile na Finskem (zakonsko obvezujoče za vse politične stranke), v Belgiji, Veliki Britaniji in na Nizozemskem (Krouwel, 1999: 20). Podoben primer smo imeli tudi v Sloveniji. Leta 1996 je takratna Združena lista socialnih demokratov (zdajšnji Socialni demokrati) uvedla članske volitve. Pravila in način selekcije kandidatov je sprejela konferenca stranke, ki je tako v celotni proces vnesla nekaj pogojnih varovalk (npr. kandidata je morala na predlog predsedstva potrditi volilna konvencija stranke). To je bil do sedaj edini primer, ko so slovenske stranke svojim posameznim članom omogočile večjo vlogo in vpliv v procesu selekcije kandidatov za volitve v državni zbor (Krašovec, 2000: 73–74).

4. Sistemi imenovanja oziroma volilni sistemi

O **volilnem sistemu** govorimo, kadar selekcijski proces vključuje postopek, ko volivci na volitvah znotraj političnih strank določajo, kateri kandidat bo postavljen na strankarsko listo. Da lahko govorimo o volilnem sistemu, morata biti izpolnjena dva pogoja. Prvič, vsak kandidat mora biti določen izključno s strani volivcev in drugič, volilni rezultati morajo biti predstavljeni uradno, da upravičijo in legitimizirajo kandidaturo.

V primeru, ko je kandidatura določena brez navedenega postopka, govorimo o **sistemu imenovanja**. V čistem sistemu imenovanja so kandidati imenovani na strankarske liste brez dodatne odobritve kakršnegakoli strankarskega odbora ali drugega strankarskega organa, razen organa, ki je kandidate nominiral. V nasprotnem primeru, so kandidati, ki gredo skozi postopek volilnega sistema, in so na volitvah izbrani. V tem primeru noben drugi selektorat ne more spremeniti sestave kandidatne liste določene politične stranke. Razlika med sistemoma se najbolj pokaže, ko se soočamo z nadzorom, ki ga politična stranka ima nad sestavo kandidatne liste (glej Sliko 2.4.).

Slika 2.4. Nominacija kandidatov in strankarski nadzor

Vir: prirejeno po Rahat in Hazan (2001: 307).

Pri sestavi kandidatne liste s sistemom imenovanja je strankarski nadzor procesa selekcije večji. Lista v tem primeru lahko pomeni določeno ravnovesje, ki se poskuša doseči, da se zadosti medstrankarskim (osebna priljubljenost, volilna podoba ...) in znotrajstrankarskim (lojalnost, socialna reprezentativnost ...) pritiskom in zahtevam. V nasprotnem primeru, ko je lista sestavljena s sistemom volitev nadzor na tak način ni mogoč. V tem primeru so uravnalni

mehanizmi, s katerimi se dosega določena mera ravnovesja na strankarski listi politične stranke, doseženi s funkcionalno in teritorialno decentralizacijo ali rezervacijo mest na strankarskih listah.

Obstajajo primeri, ki so na kontinuumu umeščeni med dvema ekstremoma. To so nekakšni mešani sistemi, kjer se uporabljata obe metodi (volitve in imenovanje). Na primer določeno strankarsko telo kandidate imenuje, volivci pa med temi izvolijo tiste, ki so potem postavljeni na kandidatno listo.

2.2 VPLIV INSTITUCIONALNIH IN KONTEKSTUALNIH DEJAVNIKOV NA PROCES SELEKCIJE

Selekcija kandidatov za parlamentarne volitve je v posameznih političnih strankah lahko različno urejena. Na ureditev selekcije kandidatov za parlamentarne volitve v posameznih političnih strankah po Gallagherju (Gallagher 1988b) vplivajo različni dejavniki. Ti so razdeljeni na institucionalne (zakonska določila, državna ureditev, volilni sistem) in kontekstualne (politična kultura, narava politične stranke). Navedeni dejavniki so ključnega pomena (sprememba kateregakoli izmed njih lahko pomeni spremembo procesa selekcije znotraj političnih strank) in so med strankami lahko različni (v tem smislu, da je za določeno politično stranko pomemben en dejavnik, za drugo drugi, odvisno od narave in zgodovine stranke).

Institucionalni dejavniki po Gallagherju so:

1. Zakonska določila, ki urejajo selekcijo: igrajo pomembno vlogo v državah, kjer obstajajo. Države, kjer zakoni urejajo znotrajstrankarski proces selekcije, so v manjšini (npr. Nemčija, Finska, Norveška) (Gallagher 1988b: 257). V vseh ostalih državah potek procesa selekcije kandidatov znotraj politične stranke ni formalno urejen z zakonom. Tu so zakonska določila zastavljena širše in pri selekciji kandidatov političnim strankam »puščajo več svobode«. Selekcijo kandidatov za parlamentarne volitve urejajo tu volilni zakoni, ki na primer določijo velikost volilne enote, število voljenih kandidatov v določenem volilnem okraju, volilni sistem (Krouwel, 1999: 4). Sam potek procesa in način izbire kandidatov pa je prepuščen političnim strankam samim.
2. Politična struktura države oziroma državna ureditev: »Splošna strankarska decentralitacija je močno povezana z decentralizacijo moči znotraj države, kjer stranke delujejo« (Hamel, 1981: 86 v Gallagher, 1988a: 8). Za pričakovati bi bilo, da bodo politične stranke, ki

delujejo v centraliziranih, unitarnih državah, imele relativno centralizirane postopke za selekcijo kandidatov. V federalnih državah je moč skoncentrirana v državni organizaciji, kjer pa je močna lokalna veja, bo tudi selekcija nadzorovana s strani le-te (Gallagher 1988b: 257).

3. Volilni sistem: ima velik vpliv na značilnosti državne politike. Močno vpliva na mehanizme procesa selekcije v vsaki državi v smislu vrednot, ki jih selektorji »iščejo«. Posledica proporcionalnega sistema je potreba po bolj uravnoteženi kandidatni listi, z večjim poudarkom na kandidatovih objektivnih osebnih karakteristikah, kot so na primer spol, starost in pripadnost družbenim skupinam (Gallagher 1988a: 9, Norris 1997).

Kontekstualni dejavniki po Gallagherju so:

4. Politična kultura: označuje odnos ljudi do političnih pojavov, nanjo v veliki meri vplivajo zgodovinske okoliščine. Nobenega dvoma ni, da vrednote volivcev in selektorjev, čeprav ne znamo točno povedati zakaj, najbolj vplivajo na sam proces selekcije. Posledično to pomeni, da lahko v določeni državi člani političnih strank sprejmejo minimalno vpletenost v notranje odločevalske procese političnih strank enostavno zato, ker drugačnih odnosov nikoli niso imeli. Na tako ureditev bi lahko v drugi državi člani političnih strank protestirali.¹⁴ Vpliv politične kulture je sledeč: člani političnih strank imajo velik vpliv v državah, kjer politična kultura poudarja prednosti participacije (Gallagher 1988b: 261).
5. Narava stranke: teorije o političnih strankah so si enotne, da so si različni tipi političnih strank različni v organizacijskih in odločevalskih procesih. Obstaja velika verjetnost, da bodo politične stranke z večjim ideološkim nabojem, bolj nepopustljive v zahtevah do kandidatov in da bodo njihovi selektorji pri potencialnih kandidatih bolj iskali dokaz zavezanosti. Medtem pa so selektorji pragmatičnih strank orientirani predvsem na izvoljivost potencialnih kandidatov. Tako so precej odprti do vsakega kandidata, za katerega kaže, da je priljubljen med volivci (Gallagher 1988a: 12).

Vpliv teh petih dejavnikov na proces selekcije znotraj posameznih političnih strank je izredno pomemben, saj lahko morebitna sprememba znotraj navedenih dejavnikov povzroči

¹⁴ Primer: ameriški volivci bi verjetno smatrali kot skrajno nedemokratično, če bi se jim odvzelo pravico do izbiranja kandidatov za volitve preko tako imenovanih strankarskih predvolitev oziroma »primaries«. Na drugi strani volivci v evropskih državah tega sploh ne pogrešajo in se zdi povsem normalno, da imajo politične stranke monopol nad celotnim procesom selekcije kandidatov za parlamentarne volitve (Gallagher 1988b: 261).

spremembo samega selekcijskega postopka, kar pa ima lahko različne posledice tudi na spremembo profila izbranih kandidatov (Gallagher 1988a).

To dejstvo bomo izkoristili v sami nalogi in deloma opirajoč se na to teoretično izhodišče, preverjali morebitne spremembe znotraj navedenih dejavnikov vpliva na selekcijski proces pri politični stranki LDS na volitvah leta 2000 in 2004 in s tem morebitno spremembo selekcijskega postopka za volitve leta 2000 in 2004. Za ugotavljanje spremembe postopka selekcije bomo preverjali morebitno spremembo institucionalnih dejavnikov po Gallagherju, kar zadeva kontekstualna, bomo uporabili Panebiancovo in Wilsonovo teorijo o prilagajanju političnih strank spremembam v okolju. Tej odlčitvi je botrovalo dejstvo, da je preverjanje kontekstualnih dejavnikov (narava stranke in politična kultura) po Gallagherju zaradi same preobsežnosti nemogoče v okvirih tega dela.

Kontekstualni dejavniki po Panebiancu in Wilsonu:

Panebianco je mnenja, da so politične stranke organizacije, ki se prilagajajo izzivom oziroma spremembam v okoljih v katerih delujejo. Njihov poglavitni cilj je organizacijsko in volilno preživetje (Panebianco, 1988). Ob prilagajanju strank spremembam v okoljih je treba poudariti, da je prva naloga strank in predpogoj za njihovo prilagajanje, zaznavanje izzivov oziroma sprememb v okoljih (Krašovec in Lajh 2004a: 170). Wilson meni, da so vodstva strank tista, ki so dolžna zaznati spremembe v okoljih, opraviti razmislek o možnih spremembah in se primerno odzvati. Vodstva strank se lahko zaradi različnih razlogov odločijo tudi, da se na zaznane spremembe v okoljih ne odzovejo oziroma ne spremenijo delovanja strank. Seveda se zgodi tudi, da se stranke na spremembe v okoljih ne odzovejo, ker jih preprosto ne zaznajo (kot pomembne), ali pa se vodstva strank odločijo za odziv na spremembe v okoljih, a iz različnih razlogov ne morejo spremeniti delovanja strank (Wilson, 1994 v Krašovec in Lajh 2004a: 170).

V smislu kontekstualnih dejavnikov bomo tako v osrednjem raziskovalnem delu naloge (glej Poglavlje 3.4) preverjali, ali so se v tekmovalnem okolju stranke LDS zgodile takšne spremembe, ki bi posledično lahko povzročile spremembo v procesu selekcije kandidatov te stranke.

2.3 POSLEDICE RAZLIČNIH PROCESOV SELEKCIJE KANDIDATOV

Če je proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve res tako pomemben in če je pomembno, kdo so selektorji, kakšne kvalitete potencialnih kandidatov iščejo in koga izberejo, obstaja verjetnost, da imajo različne ureditve procesa selekcije in merila, ki so v njih uporabljena, različne posledice (Gallagher, 1988a: 12).

Gallagher (1988a: 12) je mnenja, da proces selekcije kandidatov vpliva na sestavo parlamenta oziroma na socialno ozadje poslancev, kot je na primer spol, starost, izobrazba ter na samo vedenje/obnašanje poslancev v parlamentu. Pomemben je tudi vpliv, ki ga ima proces selekcije kandidatov na kohezijo in strukturo moči v političnih strankah.

Prvo vprašanje je torej vpliv selekcije kandidatov na sestavo parlamenta (oziroma analiziranje socialnega ozadja poslancev). Celo brez empiričnih dokazov bi lahko sklepali, da je sestava parlamenta že po definiciji v pretežno produkt vrednot selektorjev. Strankarskim voditeljem je prioriteta imeti učinkovito parlamentarno skupino. Če torej strankarski voditelji nadzorujejo proces selekcije, je lahko pričakovati dobro izobražene in mlade poslance, ki jim ni potrebno več let ustvarjati baze v strankarski organizaciji, z delovnimi izkušnjami v strankarski centrali ali z vodstvom. Ko je selekcija kandidatov pod nadzorom lokalnega članstva, je pričakovati nasprotno, da bodo poslanci starejši, z nižjo izobrazbo ter dolgoletni člani lokalne strankarske skupine (Gallagher, 1988a: 13, Gallagher, 1988b: 265).

Brez zadržkov lahko predpostavljamo jasno povezavo vplivov procesa selekcije kandidatov na vedenje poslancev in iz tega sledečo naravo parlamenta. Ena izmed predpostavk, na katerih »počiva« liberalna demokracija je, da na vedenje poslancev vplivajo vednost o pomembnosti selektorata (oziroma odvisnosti od selektorata) za njihovo ponovno selekcijo ter želje selektorata, še posebno, če je le-ta postavljen na močno pozicijo znotraj volilnega sistema (Gallagher, 1988a: 14).

Kot že rečeno, selekcija kandidatov vpliva tudi na kohezijo znotraj političnih strank. Nadzor nad procesom selekcije lahko okrepi obstoječe strukture moči znotraj organizacij in predstavlja določen odsev strukture moči znotraj politične stranke (Gallagher, 1988a: 15).

Pennings (Pennings, 1999: 2) meni, da se na vprašanje: kaj so posledice različnih selekcijskih procesov ne da posplošeno odgovoriti. Posploši se lahko le različne tipe posledic. Te povzame po Marshu (1993) in McAllisterju (1996) in jih razdeli na tri skupine:

1. Tip selekcije kandidatov vpliva na dovzetnost in odgovornost političnih strank do okolja. Torej, je za pričakovati različno učinkovitost političnih strank v okolju glede na različne postopke selekcije kandidatov. V primerih političnih strank, ki same izvajajo postopke selekcije pričakujemo, da bodo le-te bolj dovzetne in odgovorne do volivk in volivcev v smislu izpolnjevanja svojega programa (in predvolilnih obljub), kot pa stranke, pri katerih so kandidati izvoljeni preko strankarskih predvolitev.
2. Posledice procesa selekcije je zaznati pri zakonodajno-izvršilnih odnosih. Od profila selekcioniranih kandidatov in posledično od izvoljenih poslancev so odvisni odnosi, med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti. Od tega je odvisna tudi politična stabilnost obeh vej oblasti.
3. Selekcija kandidatov določenega profila vpliva tudi na javnopolitični proces. Politična stranka z izbiro kandidatov določenega profila usmeri javnopolitični proces v predvideno smer.

Tudi Krašovčeva je mnenja, da je poleg vrste poslanskega mandata, prav selekcija kandidatov za parlamentarne volitve, eden glavnih mehanizmov za vzpostavitev lojalnosti posameznih članov v političnih strankah. To se izrazi kot pričakovanje ali zahteva po lojalnosti stranki kot celoti, največkrat pa v obliki lojalnosti določeni manjši ali večji formalni skupini v stranki, ki ima moč odločanja o (naj)pomembnejših vprašanjih ali/in procesih (Krašovec, 2003: 74–75).

Krouwel (1999: 2) je podobno zaznal, da proces selekcije kandidatov vpliva na parlamentarno glasovno obnašanje poslancev, saj le-ti »radi« pokažejo lojalnost telesu, ki ima največji vpliv na njihovo (ponovno) selekcijo.

Pennings in Hazan ugotavljata, da je kohezija znotraj političnih strank močno povezana z »mestom«, kjer se izvaja selekcija kandidatov. Tako na primer strankarske predvolitve (t.i. *primaries*), znane kot najbolj vključujoča različica selekcije kandidatov, povzročijo direktno povezavo med volivci in kandidati, kar posledično oslabi strankarsko kohezijo in povezovalno vlogo, ki jo imajo strankarski organi. V tem primeru postanejo kandidatoski pogledi in preference pomembnejši od programatičnega profila politične stranke kot celote. Kohezija znotraj politične stranke je pomembna, ker direktno vpliva na kvaliteto demokratičnega političnega procesa (Pennings in Hazan, 2001: 271).

Politične stranke v zadnjem času posegajo po bolj vključujočih procesih oziroma postopkih selekcije kandidatov za parlamentarne volitve. Veliko se govori o tako imenovani demokratizaciji procesov selekcije kandidatov, katere bistvo je doseči še večjo legitimnost delovanja političnih strank. To se dosega predvsem s povečevanjem vključenosti različnih strankarskih akterjev (predvsem članov politične stranke) v proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve. Sama demokratizacija pa ima, poleg pozitivne strani, kot je sodelovanje večjega števila ljudi pri sprejemanju pomembnih strankarskih odločitev (in s tem tudi večja legitimna teža le-teh), po Rahat in Hazonovem mnenju, tudi negativne lastnosti. Z demokratizacijo metod selekcije kandidatov (oziroma povečevanjem vključenosti) se pojavlja vprašanje ali so politične stranke še sposobne uveljavljati svoj vpliv na selekcijo kandidatov. V primeru, ko kandidatne liste niso izbrane s strani strankarskih organov ampak preko bolj vključujočega selektorata (na primer članov politične stranke), je rezultat lahko zatrtje ene najpomembnejših funkcij političnih strank, ki jim pripada v parlamentarnih demokracijah,¹⁵ to je funkcija izvajanja selekcije kandidatov za parlamentarne volitve. Posledica je slabljenje politične stranke in oviranje njene zmožnosti združevanja politik in predstavljanja kohezivne ideološke politike. Lahko pride tudi do padca strankarske discipline, kar povzroči nezmožnost politične stranke, da deluje kot stabilna baza znotraj političnega sistema. Demokratizacija procesa selekcije kandidatov lahko ogrozi stabilnost političnih strank in vladajočih koalicij, posledično tudi stabilnost parlamentarnih demokracij. Ta fenomen predstavlja paradoks: politične stranke, funkcionalna telesa, ki delujejo znotraj demokratične arene, se morajo izogibati znotrajstrankarski demokraciji ter ohranjati nadzor nad kandidati in poslanci (več o tem: Rahat in Hazan, 2001; Krouwel, 1999).

Nasprotno pa o demokratizaciji meni Hopkin. In sicer, da spremembe procesa selekcije kandidatov za parlamentarne volitve v smislu povečevanja odgovornosti političnih strank s povečevanjem vključenosti članov v proces selekcije v zahodnoevropskih državah, ne ogrozijo nujno strankarske kohezije, kot se to dogaja na primer v ZDA s strankarskimi predvolitvami.¹⁶ Bistveno je, da so strankarske predvolitve urejene s strani države in politične stranke nimajo nobene pristojnosti odločati, kateri kandidat bo sodeloval na volitvah. Zahodnoevropske stranke pa same urejajo procese selekcije (z nekaterimi izjemami) z malo

¹⁵ Funkcije političnih strank, ki v parlamentarnih demokracijah delujejo učinkovito: povezovanje med vladajočimi in vladanimi, agregacija različnih interesov, oblikovanje in izvajanje kolektivnih ciljev družbe, strukturiranje volilnih glasov, integriranje in mobilizacija množice državljanov, regrutiranje voditeljev za javne funkcije, oblikovanje javnih politik, socializacija državljanov, socializacija elite, organiziranje kampanij, usmerjanje debat, izvajanje selekcije kandidatov, organiziranje vlad (več o tem: Jović, 1994; Fink Hafner, 2001: 18; Norris, 2004: 254).

¹⁶ Čeprav so si nekateri avtorji edini (npr. Epstein, 1980), da so ameriške strankarske predvolitve – *primaries*, simptom, ne pa razlog strankarske organizacijske šibkosti v Ameriki (več o tem: Hopkin, 2001).

ali celo nič državnega vmešavanja in tako ostaja tu več možnosti, da obdržijo proces pod svojim nadzorom (več o tem: Hopkin, 2001).

2.4 FORMALNO IN NEFORMALNO V PROCESU SELEKCIJE

Kakor vse ostale organizacije, imajo tudi politične stranke svoje odločevalske procese sestavljene iz formalnih pravil ter neformalnih praks in navad. Ti izražajo strankarsko ideologijo, cilje in strukturirajo strankarsko organizacijo (Lovenduski in Norris, 1993: 12).

Formalna pravila največkrat predstavljajo zakonska določila (torej pravila, ki jih političnim strankam postavi država). Ta so, kar zadeva procesa selekcije kandidatov za parlamentarne volitve, v večini evropskih držav bolj »površinska« in se ne spuščajo v dejanski potek samega procesa (ne določajo na kakšen način morajo politične stranke izbirati kandidate). V kategorijo formalnega spadajo tudi strankarski statuti in drugi uradni dokumenti, s katerimi politične stranke že bolj natančno urejajo odnose in razmerja znotraj njih samih.

Kljub temu pa ni nujno, da so formalna pravila, ki so zapisana v formalnih dokumentih tudi najpomembnejša v delovanju političnih strank. Neformalna pravila, kot so socialne norme, neformalni vzorci obnašanja in družbene sankcije, kljub svoji »nezapisani obliki« predstavljajo pomemben faktor v proučevanih procesih in njihova pomembnost je gotovo večja, kot se zdi na prvi pogled (povzeto po: Norris, 2004: 7).

Bistvena razlika med formalnimi pravili in neformalnimi socialnimi normami je v tem, da se formalna pravila spreminjajo po predpisanih formalnih postopkih (na primer: zakoni z amandmaji v političnem procesu s strani zakonodajne veje oblasti, strankarski statuti in pravilniki po formalno predpisanih strankarskih postopkih), medtem ko se socialne norme spreminjajo postopoma in počasi, preko neformalnih procesov, kot so na primer socialni pritiski, medijske kampanije, kulturne spremembe zunaj formalne javnopolitične arene (Norris, 2004: 7).

Formalni in neformalni postopek pri procesu selekcije sta medsebojno povezana in največkrat potekata vzporedno, čeprav ni nujno, da je njun začetek časovno usklajen. Najrazličnejši neformalni dogovori, usklajevanja, izmenjave mnenj med različnimi nivoji strankarske organizacije in med različnimi akterji, različne javnomnenjske raziskave o priljubljenosti kandidatov in tudi že priprave volilnih kampanj, se začnejo tudi eno leto pred volitvami in veliko pred roki določenimi v formalnih dokumentih.

Politične stranke imajo sam postopek selekcije praviloma določen formalno, urejen je s strankarskimi statuti in pravilniki. Iz teh praviloma lahko razberemo, kateri strankarski akterji (organi in člani stranke) in na kakšen način so odgovorni za izpeljavo procesa selekcije. V statutih in pravilnikih so praviloma določeni tudi vsi roki oziroma časovne omejitve (v skladu z zakoni), ki se jih morajo politične stranke držati, ko vlagajo candidature. Drugače je z merili, po katerih politične stranke selekcionirajo potencialne kandidate. Le majhen delež političnih strank ima v statutih navedene točne formalne zahteve oziroma merila, po katerih selekcionirajo potencialne kandidate (več o tem: Gallagher, 1988b: 245). Pri samem procesu selekcije kandidatov znotraj političnih strank ločimo torej med formalnimi merili, ki »merijo« formalno primernost kandidatov in neformalnimi merili, katerih pomembnost in vpliv predstavljata nezanemarljivo dejstvo. Zato se je pri analizi procesa selekcije kandidatov »problematično skoncentrirati samo na formalna pravila in procese, saj se znaten del selekcije kandidatov odvija za zaprtimi vrati v zapletenem sistemu s številnimi akterji« (Blomgren, 1999: 5).

V procesih selekcije pogosto prevladuje neformalno in tako pomembno vpliva na rezultate. Pazljivo moramo ločevati med napisanimi pravili (strankarskimi in zakonskimi) in dejanskim procesom selekcije, s katerim so kandidati soočeni. Visoka stopnja neformalnosti lahko povzroči precejšnje razlike v formalnem pogledu (Siavelis in Morgernstern, 2003:5).

Podobno je prepričan tudi Bille. Meni, da so visoko stabilni formalni dogovori o selekciji kandidatov lahko izredno ohlapno oziroma fleksibilno postavljeni in kot taki brez spreminjanja formalnih pravil omogočajo zlasti strankarskim voditeljem povečan neformalni nadzor nad procesom. Političnim procesom je tako skupno, da so napisana pravila eno, praksa pa je lahko nekaj popolnoma drugega (Bille, 2001: 369).

Selekcija kandidatov v političnih strankah za parlamentarne volitve sledi torej vzorcu vseh ostalih institucij; pomembne odločitve so v večini sprejete neformalno, sprejemajo jih skupine vplivnežev v političnih strankah, sama ratifikacija kandidatne liste pa je največkrat le proceduralna formalnost (Czudnowski, 1975 v Gallagher, 1988a: 5).

Postopek, ki ga izvajajo politične stranke za selekcijo kandidatov za parlamentarne volitve, lahko označimo kot bolj formalen ali bolj neformalen – odvisno od prevladujoče vrste pravil v samem postopku. Postopke selekcije ločimo torej glede na stopnjo institucionalizacije:

1. Proces selekcije, kjer je postopek voden po formalnih pravilih, ki so izčrpna, nedvoumna, standardizirana in implementirana s strani strankarskih funkcionarjev v strankarskih dokumentih, označimo kot **formalni sistem**. V tem primeru je zunanjemu opazovalcu popolnoma jasno, kako potekajo posamezni koraki v procesu selekcije, odločevalskem procesu ter različnih volilnih postopkih. Jasno je tudi definirana pomembnost posameznih strankarskih teles.
2. Vnasprotju je pri **neformalnih sistemih** proces selekcije relativno zaprt. Udeležencem v procesu selekcije so posamezni koraki poznani, ampak redko nedvoumni. Sam postopek se lahko brez večjih ovir od volitev do volitev spreminja. Morebitne smernice, objavljene v uradnih strankarskih dokumentih, največkrat nimajo dejanske moči. Proces je manj birokratski in bolj odprt za različna medsebojna pokroviteljstva (Lovenduski in Norris, 1993: 321–322).

2.4.1 VZROKI ZA NASTANEK NEFORMALNIH PRAKS

Veliko »pravil igre«, ki strukturirajo politično areno, je neformalnih – ustvarjena in uveljavljena so zunaj uradnih postopkov. Proces nastajanja neformalnih pravil oziroma praks je različen. Lahko se pojavijo zaradi teženj, ki prihajajo »od zgoraj navzdol«, torej je nastanek določenih neformalnih pravil odvisen od interesa elite in ta povzroči njihov nastanek, ali pa pride do nastanka neformalnosti zunaj elitnega nivoja, torej »od spodaj navzgor« (Helmke in Levitsky, 2003).

Poglejmo si razloge za nastanek neformalnih pravil znotraj formalnih sistemov in zakaj se različni akterji odločajo za uveljavitev neformalnih praks:

1. Udeleženi akterji ustvarjajo neformalna pravila, ker so formalna nepopolna. Formalna pravila postavljajo splošne parametre obnašanja, ne morejo pa pokriti vseh možnih situacij. Zato akterji, ki delujejo znotraj konkretnega formalnega institucionalnega konteksta, razvijejo norme in postopke, ki jim pomagajo olajšati delo, da je le-to hitreje in neovirano opravljeno. Z njimi se odpravljajo problemi, ki v formalnih pravilih niso predvideni.
2. Neformalna pravila so lahko »druga najboljša« strategija za akterje, ki si želijo, pa ne morejo doseči formalne rešitve. V nekaterih primerih udeleženi akterji enostavno nimajo moči, da bi spremenili formalna pravila. Merhson (1994) meni, da akterji ustvarijo neformalna pravila, ko domnevajo, da je to manjši strošek, kot pa ustvariti formalna.

In nenazadnje, neformalna pravila so »druga najboljša« strategija takrat, ko formalna pravila obstajajo, a so neučinkovita v praksi in jim manjka kredibilnosti.

3. Tretja spodbuda za ustanavljanje neformalnih pravil je zasledovanje ciljev, ki niso smatrani kot obče sprejemljivi (Helmke in Levitsky, 2004: 730).

2.5 RAZLIČNI PROFILI KANDIDATOV V PROCESU SELEKCIJE

Selekcijski postopek je izredno pester proces, na katerega vpliva veliko formalnih in neformalnih dejavnikov, poleg tega je tudi sam postopek dejavnik vpliva na različne procese, formalne in neformalne, ki se dogajajo v sami volilni areni.

Dodatno pestrost selekcijskemu procesu gotovo dajejo posamezniki,¹⁷ ki se odločijo na tak ali drugačen način sodelovati v politiki. Ti so različnih socialnih skupin, različne starosti in spola ter izobrazbe. Za kandidaturo so se odločili na podlagi različnih razlogov.

Nekateri avtorji (na primer: Gallagher, 1988a; Norris in Lovenduski, 1993; Norris in Franklin, 1997; Katz 2001) zagovarjajo trditve, da je profil izbranega kandidata odvisen od samega selekcijskega postopka, od formalnih in neformalnih pravil ter meril in kriterijev, ki se lahko od stranke do stranke razlikujejo.

Pomembne so torej vrednote, ki prevladujejo v določeni politični stranki oziroma konkretnije v določenem selektoratu politične stranke. Iz tega sledi, da lahko spremenjen selekcijski postopek (s spremenjenimi merili selekcije) v isti politični stranki privede do različnega profila izbranih kandidatov, kar ima lahko izredno široke posledice; v skrajnih primerih celo za državno ureditev.

V nalogi bomo definirali in preverjali profil kandidata glede na njegovo izobrazbo, spol in starost ter politične izkušnje.

IZOBRAZBA

Splošno znano je, da v parlamentih sedijo v glavnem posamezniki, ki imajo v povprečju višjo stopnjo izobrazbe od ostalega prebivalstva. Kljub pozornosti, ki je namenjena temu pojavu, razlogi zanj še niso dognani v celoti. Ranney (v Norris in Lovenduski, 1993: 373) meni, da se razlogi za to skrivajo v povpraševanju: člani političnih strank izbirajo bolj izobražene posameznike, ker je to pokazatelj sposobnosti in socialnega statusa.

Podobnega mnenja je tudi Putnam (v Gallagher 1988b: 266). To, da imajo kandidati in poslanci višji socialno-ekonomski status in boljšo izobrazbo od ostale populacije, se mu zdi univerzalni pojav. Gallagher vzrokov za višjo stopnjo izobrazbe in boljši socialno-ekonomski

¹⁷ Hierarhijo politične participacije posameznikov je ponazoril Milbrath (1965: 18): 1. apatičnost, kot najnižja na lestvici, 2. opazovalske aktivnosti (izpostavljanje političnim stimulusom, udeležba na volitvah, spodbujanje političnih razprav, prepričevanje drugih, kako naj volijo, nošenje priponke), 3. prehodne aktivnosti (stiki s političnimi liderji, dajanje finančnih prispevkov stranki, udeležba na sestankih), 4. gladiatorske aktivnosti (aktivno sodelovanje v stranki, udeležba na sestankih forumov, pridobivanje sponzorskih sredstev, kandidiranje za javne/strankarske funkcije, opravljanje javne/strankarske funkcije), 5. politik kot poklic.

Kandidati, ki nastopajo v selekcijskem procesu sodijo najmanj v četrto skupino – gladiatorske aktivnosti, lahko pa se nahajajo tudi v peti skupini – politik kot poklic (op. M. S.).

statusu¹⁸ kandidatov in poslancev od ostale populacije ne išče na strani selektorjev (torej, da bi selektorji zavestno izbirali tak tip kandidatov). Vzroki se skrivajo v dejstvu, da premožnejši posamezniki, z višjo stopnjo izobrazbe lažje opravljajo politično kariero kot posamezniki s šibkejšim socialno-ekonomskim statusom. Predvsem zato, ker imajo prvi večje sposobnosti artikuliranega govorjenja o političnih tematikah, ker v večini opravljajo poklice, s fleksibilnim delovnim časom in ga imajo tako več na razpolago,¹⁹ imajo pa tudi večje subjektivne politične kompetence (povzeto po: Gallagher, 1988b: 266). Tu se jima pridružuje Wessels, ki meni, da so kandidati s poklicem, ki dovoljuje fleksibilnost in z znanjem ali izobrazbo, ki bi politiki prišla prav, v procesu selekcije v prednosti. Tu izpostavlja predvsem samozaposlene in zaposlene v javni upravi (Wessels, 1996: 92).

SPOL

Spol kandidata, ki sodeluje v procesu selekcije v političnih strankah, lahko vpliva na odločitve selektorjev (oziroma na »povpraševanje« selektorjev) v primeru, ko imajo slednji posredne ali neposredne predsodke do enega izmed spolov. O neposrednem predsodku lahko govorimo, ko so posamezniki sojeni pozitivno ali negativno na podlagi karakteristik, ki se jih predpisuje skupini kateri pripadajo, ne pa na podlagi lastnosti, ki jih imajo kot osebnost. Posredni predsodki so drugačni. Tu so člani političnih strank osebno naklonjeni določeni kategoriji kandidatov (določenemu kandidatu), niso pa jih/ga pripravljene izbrati, ker pričakujejo, da bodo s tem izgubili glasove med volivci (Norris in Lovenduski, 1993: 390). Profil spola nam glede na »ponudbo« (oziroma kandidatov zorni kot) pokaže stanje, kjer se za samo kandidaturo odloča precej manj žensk kot pa moških. Norris in Lovenduski (1993: 390) iščeta razloge za tako stanje v konvencionalni delitvi dela znotraj družine, segregaciji na trgu delovne sile in v tradicionalnih vzorcih socializacije. Zaradi tega je pričakovati, da imajo ženske manj možnosti, da se odločijo za kandidaturo, predvsem zaradi časovnih in finančnih zahtev, pri njih je tudi raven političnih ambicij (motivacija) in samozavesti nižja.

¹⁸ Socio-ekonomski status je pomemben dejavnik politične participacije. Razdelimo ga na tri komponente: 1. izobrazba: osebe z višjo izobrazbo so bolj politično aktivne, kot pa osebe z nižjo izobrazbo, 2. dohodek: za osebe s srednje velikim prihodkom je bolj verjetno, da bodo politično aktivne, kot pa osebe z nižjim prihodkom, 3. poklic: osebe z bolj »uglednim« poklicem so bolj aktivne, kot pa osebe z manj »uglednim« poklicem (Milbrath, 1965: 16).

¹⁹ Izmed virov, ki jih kandidati potrebujejo v procesu selekcije je čas med najpomembnejšimi (Norris in Lovenduski, 1993: 376).

STAROST

Najmočnejše motivirani za pridobitev mesta v parlamentu so mlajši kandidati. Starost kandidatov prav tako vpliva na povpraševanje selektorjev. Zaznati je, da selektorji dajejo prednost kandidatom, ki se odločijo za kandidaturo v srednjih do poznih tridesetih letih. Ti imajo več možnosti, da na kandidatnih listah zasedajo najboljša mesta (Norris in Lovenduski, 1993: 394).

POLITIČNE IZKUŠNJE

Politične izkušnje so (poleg časa) med najpomembnejšimi viri, ki jih posameznik potrebuje v procesu selekcije kandidatov. Pričakovati je, da je posameznikom, ki so že bili člani parlamenta ali pa so pridobili politične izkušnje na drugih ravneh politike, uspelo razviti politično strokovno znanje, govorne sposobnosti, praktično znanje o vladi in družbenem navezovanju stikov. Skratka sposobnosti, ki so lahko uporabne pri ponovnem zasedanju mesta na strankarski listi (Norris in Lovenduski, 1997: 179).

Nasprotno je ugotovila Ericksonova²⁰ (Erickson, 1997) za primer Kanade. Tam sta se politični amaterizem in pomanjkanje političnih izkušenj izkazala kot prednost v procesu selekcije. Posamezniki, ki sodelujejo v procesu selekcije, so v glavnem politični amaterji in le četrtna jih je že sodelovala v procesu selekcije za parlamentarne volitve. Ericksonova je pomanjkanje političnih izkušenj zaznala tako pri kandidatih novonastalih kot pri kandidatih tradicionalnih političnih strank.

²⁰ Podatki so pridobljeni z raziskavo: *Canadian Candidate Study*, ki je bila opravljena leta 1993 (Erickson, 1997: 33).

3. OSREDNJI DEL

3.1 ZAKONSKO UREJANJE SELEKCIJE KANDIDATOV ZA PARLAMENTARNE VOLITVE V SLOVENIJI

Struktura, ki daje državljanom možnost, da lahko sodelujejo v kandidacijskem postopku, je najprej določena z zakonskimi določili (Norris in Franklin, 1997: 192). Iz tega razloga bomo še pred analizo določil, ki urejajo selekcijo strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve, v statutih in pravilnikih stranke LSD, preverili evropski kontekst in prakso urejanja selekcije kandidatov v evropskih državah. Sledila bo analiza zakonskih določil o selekciji kandidatov v Sloveniji. Preverili bomo meje in okvire, ki jih država postavlja slovenskim političnim strankam in jih morajo le-te upoštevati, ko postavljajo notranja pravila za selekcijo strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve. S tem bomo ureditev selekcije kandidatov za parlamentarne volitve v Sloveniji umestili v evropski kontekst, kar bo omogočilo lažjo primerjavo.

V skladu s ciljem same naloge – ugotoviti ali se selekcijska postopka pri stranki LDS za parlamentarne volitve leta 2000 in volitve leta 2004 razlikujeta – naj navedem, da se v analiziranem časovnem obdobju zakoni, ki urejajo selekcijo kandidatov za parlamentarne volitve s strani države, niso spremenili. Zakonska podlaga je bila za oboje volitve torej enaka.

Če se ozremo v evropski okvir, zahodnoevropske stranke v glavnem same regulirajo »svoje« procese selekcije kandidatov z malo ali nič državnega vmešavanja in imajo s tem več možnosti, da sam postopek selekcije ostane pod nadzorom politične stranke (Rahat in Hazan, 2001). S tem, ko evropske države (v glavnem) ne posegajo v znotrajstrankarski proces selekcije kandidatov (»običajno določajo le, pod kakšnimi pogoji lahko politične stranke vložijo svoje candidature« Krašovec in Fink Hafner, 2004: 79), se lahko zgodi, da se znotraj iste države pri različnih političnih strankah pojavijo različni postopki in merila selekcije, ki pripeljejo do različnih profilov selekcioniranih kandidatov.

Omenjena praksa »zakonsko neizrazitega poseganja« v same procese selekcije kandidatov in prepuščanje strankam, da s svojimi statuti in pravilniki urejajo omenjeni proces, je med evropskimi državami večinsko zastopana. Lahko bi celo rekli, da je takšen način zakonskega urejanja oziroma neurejanja procesov, po katerih politične stranke selekcionirajo kandidatke in kandidate za volitve, med evropskimi državami prej pravilo kot izjema, saj obstajajo le tri evropske države (Nemčija, Norveška, Finska), ki zakonsko izrazito posegajo v procese

selekcije in jih urejajo tudi vsebinsko (glej: Gallagher 1988a in 1988b; Norris in Franklin, 1997; Norris, 1997; Krouwel, 1999).

Poglejmo, s katerimi zakoni in na kakšen način je v Republiki Sloveniji določen sam proces selekcije kandidatov.

Zakon o političnih strankah v 19. členu, točka 4, določa, »da mora statut stranke določiti postopek in organ, ki določa kandidatke oziroma kandidate za volitve v državni zbor in za predsednico oziroma predsednika republike ter kandidatke oziroma kandidate, za volitve v organe lokalnih skupnosti«. Pod točko 5. pa določa, da »mora statut stranke določiti način zagotavljanja enakih možnosti obeh spolov pri določanju kandidatk in kandidatov za volitve iz 4. točke tega člena«.

Drugi zakon, ki tudi posega v sam postopek selekcije kandidatk in kandidatov je Zakon o volitvah v državni zbor. Ta v 42. členu določa, da »kandidate lahko predlagajo politične stranke in volivci«. V 43. členu pa, »politična stranka določi kandidate po postopku, določenem z njenimi pravili. Lista kandidatov se določi s tajnim glasovanjem«.

Tretji zakon, ki prav tako na določen način ureja proces selekcije kandidatov je Zakon o enakih možnostih žensk in moških. Zakon ureja selekcijo strankarskih kandidatov predvsem v smislu ustvarjanja pogojev za vzpostavljanje enake zastopanosti obeh spolov na vseh področjih družbenega življenja. Predvideva posebne ukrepe, to so »začasni ukrepi, namenjeni ustvarjanju enakih možnosti žensk in moških ter spodbujanju enakosti spolov na posameznih področjih družbenega življenja, kjer se ugotavlja neuravnotežena zastopanost spolov oziroma neenak položaj oseb enega spola« (7. člen, 1. točka). 7. člen, 4 točka, 1. alineja, določa, »da so posebni ukrepi zlasti pozitivni ukrepi, ki ob enakem izpolnjevanju predpisanih meril in pogojev dajejo prednost osebam tistega spola, ki so zastopane v manjšem številu oziroma so v neenakem položaju glede na spol, dokler ni dosežena uravnotežena ali enaka zastopanost«. V 8. členu, 2. točka, je določeno, da politične stranke sprejemajo pozitivne ukrepe v skladu s svojo sestavo in načinom delovanja.

Zakonska določila oblikujejo maneverski prostor in predstavljajo določeno formalno ogrodje, znotraj katerega morajo politične stranke pri svojem delovanju ostati. Iz gornjih odstavkov lahko razberemo, da slovenska država s svojimi zakonskimi določili o selekciji kandidatov za

parlamentarne volitve vsebinsko ne posega preveč v sam postopek. Urejanje teh pomembnih procesov je prepuščeno političnim strankam samim ter njihovim idejam in željam. »Zaradi tega se (lahko) ti procesi med posameznimi strankami bistveno razlikujejo« (Krašovec, 2003: 80–81).

Slovenske politične stranke so podobno kot v večini evropskih držav na tem področju precej avtonomne in same precej prosto določajo postopke ter načine po katerih bodo izbirale kandidate, ki jih bodo postavile na kandidatne liste za parlamentarne volitve. Državni zakoni politične stranke le usmerjajo ter določajo, da mora vsaka politična stranka glede postopka selekcije kandidatov imeti določena pravila zapisana v statutu.

3.2 LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE (LDS)

Liberalna demokracija Slovenije je samostojna politična stranka, je pravna naslednica Liberalno demokratske stranke, ki je bila kot politična stranka ustanovljena leta 1990, Demokratske stranke, Socialistične stranke Slovenije in Zelenih – Ekološko socialne stranke²¹ (www.lds.si).

Organiziranost in metode delovanja LDS so prilagojene zahtevam svobodnega in aktivnega delovanja članic in članov stranke v uresničevanju njenega programa in njenih projektov. Prav tako so široko odprte možnosti vpliva na vse strankine odločitve, preko teh pa tudi na globalne odločitve državnih organov. Taka organiziranost članicam in članom omogoča, da z uresničevanjem svojih specifičnih interesov oblikujejo interesne skupine in gibanja skozi katera predstavljajo, razvijajo in uveljavljajo svoja stališča. Načini delovanja v stranki so izrazito demokratični glede določanja programskih usmeritev in sprejemanja odločitev ter izrazito liberalni glede poti in načinov njihovega porajanja in udejanjanja (www.lds.si).

²¹ 12. marca 1994 se je Liberalno demokratska stranka združila z Demokratsko stranko Igorja Bavčarja, Socialistično stranko Slovenije Viktorja Žaklja in Zelenimi – Ekološko socialno stranko Petra Tanciga, za predsednika nove Liberalne demokracije Slovenije je bil izvoljen dr. Janez Drnovšek (www.lds.si).

3.2.1 ORGANI LDS

Najvišji organ stranke je **kongres stranke**. Ta določa politično usmeritev stranke, sprejema program, druge programske dokumente in statut stranke, odloča o prenehanju stranke, spojitvi z drugimi strankami, pripojitvi k drugi stranki ali razdružitvi stranke. Kongres s tajnimi volitvami izvoli: predsednico/predsednika stranke, podpredsednico/podpredsednika stranke, 61 članic/članov sveta ...

Konferenca je namenjena obravnavi določenih tematskih sklopov, ki so pomembni za uresničevanje programa stranke. Skliče jo svet stranke najmanj enkrat na leto.

Najvišji organ med kongresoma je **svet stranke**. Ta vodi stranko med kongresoma, nadzira delo drugih organov, daje smernice in predloge izvršnemu odboru, sklepa o koalicijah, skliče kongres stranke, določa kandidatke/kandidate za državni zbor in za predsednico/predsednika republike. Sestavlja ga 61 na kongresu voljenih članic/članov ter članice/člani po položaju. Sestavlja se po potrebi, najmanj pa vsaka dva meseca.

Izvršni odbor je politično operativni organ. Neposredno opravlja naloge za uresničitev programa stranke v skladu z usmeritvami sveta in kongresa. Je tudi politično-koordinativni organ. Tako uresničuje sklepe in stališča sveta stranke ter pripravlja njihove predloge, ureja notranja organizacijska vprašanja, predlaga svetu kandidatno listo za volitve v državni zbor in kandidatko/kandidata za predsednico/predsednika stranke

Predsednica/ik stranke predstavlja stranko v javnosti, sklicuje in vodi izvršni odbor, opravlja druge naloge ter izvršuje pooblastila po statutu.

Stranka ima pet **podpredsednic/podpredsednikov**. Ti nadomeščajo predsednico/ka po njenem/njegovem pooblastilu.

Generalna sekretarka/generalni sekretar stranke sklicuje koordinacijo lokalnih odborov. Je predpostavljena oseba zaposlenim v organih stranke, odgovoren/odgovorna za pripravo gradiv, ki jih obravnavajo organi stranke, odgovorna/odgovoren za materialni in finančno poslovanje stranke, skrbi za pretok informacij in usklajeno delovanje stranke

Nadzorni odbor spremlja in nadzoruje finančno in materialno poslovanje organov stranke na lokalni in nacionalni ravni. O svojih ugotovitvah proča najmanj enkrat letno na svetu stranke, obvezno pa takrat, ko svet sprejema zaključni in finančni račun. Članstvo ni združljivo s članstvom v kateremkoli drugem organu stranke na ravni državne organizacije, razen v kongresu.

Komisija za statutarna vprašanja in pritožbe ocenjuje veljavnost splošnih aktov stranke s statutom, daje mnenja v zvezi z razlago statuta in drugih splošnih aktov stranke, odloča o izključitvi članice/člana, odloča na lastno pobudo ter na zahtevo članic/članov, organov in delovnih teles stranke.

3.3 ANALIZA SELEKCIJSKEGA POSTOPKA PRI LDS

V sledečem poglavju bomo poskušali analizirati selekcijski proces pri stranki LDS. Pri tem bomo pozorni na dve stvari, in sicer na formalno predpisani postopek in neformalno, dejansko stanje ter na morebitne razlike med letoma 2000 in 2004. Tako bomo poskušali dobiti celotno podobo samega postopka selekcije. Začeli bomo z analizo formalnih strankarskih dokumentov, nadaljevali pa s pregledom dejanskega stanja.

3.3.1 ANALIZA FORMALNIH STRANKARSKIH DOKUMENTOV LDS, KI UREJAJO SELEKCIJO STRANKARSKIH KANDIDATOV

V raziskavo so vključeni naslednji formalni strankarski dokumenti:

- ⇒ Statut Liberalne demokracije Slovenije, sprejet na 3. kongresu v Ljubljani, 8. in 9. septembra 2000 (od tu dalje: Statut 2000)
- ⇒ Statut Liberalne demokracije Slovenije, sprejet na 6. kongresu v Ljubljani, 2. septembra 2004 (od tu dalje: Statut 2004)
- ⇒ Pravilnik za določitev kandidatur za volitve v državni zbor, ki ga je sprejel svet LDS v skladu z drugim odstavkom 23. člena statuta na svoji 8. seji, dne 8. decembra 1999 (od tu dalje: Pravilnik 1999)
- ⇒ Pravilnik za določitev kandidatur za volitve v državni zbor, ki ga je sprejel svet LDS v skladu s 23. členom statuta na svoji 14. seji dne 21. aprila 2004 (od tu dalje: Pravilnik 2004)

ANALIZA STATUTOV STRANKE LDS

Analizirali bomo oba statuta ter navedli vsa formalna določila, ki na tak ali drugačen način urejajo selekcijo kandidatov za parlamentarne volitve. Po tem bomo preverili, koliko se statuta razlikujeta glede navedenih formalnih določil o selekciji kandidatov.

Analiza Statuta 2000 in Statuta 2004 po členih:

10. člen: članica/član ima pravico:

- 3. alineja: da voli in je voljen/a v vse organe stranke,
- 4. alineja: da kandidira in je kandidiran/a za uvrstitev na kandidatne liste stranke za volitve v predstavniška telesa,

15. člen:

- 3. odstavek: na kandidacijskih listah za volitve v državni zbor morata biti oba spola v vseh volilnih enotah skupno zastopana najmanj s četrtno članic/članov,
- 4. odstavek: v vsakem naslednjem mandatnem obdobju se delež iz prejšnjega odstavka poveča za tri odstotne točke do dosežene najmanj 40 % zastopanosti vsakega spola,

23. člen: Svet stanke:

- 9. alineja: določa kandidatke/kandidate za državni zbor in za predsednico/predsednika republike,

28. člen: Izvršni odbor:

- 6. alineja: predlaga svetu kandidatno listo za volitve v državni zbor in kandidatko/kandidata za predsednico/predsednika države,

46. člen:

- 2. odstavek: izvršni odbor vodi kandidacijski postopek in opravlja strokovno delo v zvezi s pripravo kandidatnih list. Kandidatke/kandidate lahko predlagajo vse članice/vsi člani in organi stranke ter poslanski klubi v roku, ki ga z razpisom evidentiranja določi svet stanke.

Tabela: 3.1: Primerjava formalnih določil, ki urejajo selekcijo v Statutu 2000 in Statutu 2004

členi, ki vsebujejo določila o selekciji kandidatov za parlamentarne volitve	Statut 2000	Statut 2004
10. člen, 3. alineja	x	x
10. člen, 4. alineja	x	x
15. člen, 3. odstavek	x	x
15. člen, 4. odstavek	x	x

23. člen, 9. alineja	x	x ²²
28. člen, 6. alineja	x	x
46. člen, 2. odstavek	x	x

Legenda: x: navedeni člen je vsebovan v statutu, - : navedenega člena ni v statutu

Pri analizi obeh statotov lahko najprej ugotovimo, da se statuta glede določb o selekciji strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve ne razlikujeta (glej Tabelo: 3.1). Selekcija kandidatov v LDS za parlamentarne volitve leta 2000 in za parlamentarne volitve leta 2004 je potekala po enakih strankarskih formalnih določilih. V formalnem smislu torej ne moremo govoriti o kakršnikoli spremembi selekcijskega postopka.

Druga stvar, ki je takoj opazna je, da sta oba statuta precej skopa glede določil o selekciji strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve in urejata le splošnejše zadeve. Iz statotov ne razberemo nobenih konkretnih usmeritev o poteku same selekcije in nobenih formalnih meril, po katerih naj bi bili potencialni kandidati izbrani (na primer po kakšnih merilih izvršni odbor pripravi kandidatno listo, ki jo potem predlaga svetu stranke).

ANALIZA PRAVILNIKOV LDS

Pravilnika, ki določata kandidate za volitve v državni zbor, imata po deset členov. Pravilnik 1999 in Pravilnik 2004 se v nobenem od desetih členov ne razlikujeta. Selekcija kandidatov za palamentarne volitve 2000 in 2004 je bila glede formalnih določil, ki jih postavljajo pravilniki enaka (glej Tabelo: 3.2).

Tabela: 3.2: Primerjava formalnih določil, ki urejajo selekcijo v Pavilniku 2000 in Pravilniku 2004

členi, ki vsebuje določila o selekciji kandidatov za parlamentarne volitve	Pravilnik 1999	Pravilnik 2004
3. člen – evidentiranje	x	x
4. člen – predlagatelji	x	x
5. člen – vložitev kandidature	x	x
6. člen – izjava kandidata	x	x
7. člen – priprava kandidatur	x	x
8. člen – naknadni predlogi	x	x

²² Navedeno določilo se v Statutu 2004 nahaja v 23. členu, 10. alineja.

9. člen – volitve	x	x
10. člen – sprememba volilne zakonodaje	x	x

Legenda: x: navedeni člen je vsebovan v pravilniku, - : navedenega člena ni v pravilniku

Ugotavljamo, da pravilnika urejata sam proces selekcije konkretnije od statutov. 3. člen ureja evidentiranje kandidat in kandidatov, ki ga razpiše svet stranke in določi rok, v katerem se lahko predlaga kandidatke in kandidate. 4. člen določa kdo so lahko predlagatelji kandidatov,²³ 5. člen razlaga, kako se vloži evidentiranje kandidature (kateri podatki o kandidatu so potrebni), 6. člen predpisuje izjavo kandidatke/kandidata o sodelovanju. V 7.členu je predpisano, da pripravo kandidatur vodi izvršni odbor, ki tudi predlaga svetu stranke usklajeni predlog kandidatur. Pri tem mora upoštevati dosedanje uspešnost in primernost opravljanja dela, ustrezno regionalno zastopanost in enakopravno zastopanost spolov. 8. člen določa možnost naknadnih predlogov kandidatur, po 9. členu se volitve opravi na seji sveta. Glasuje se tajno in o listah v celoti. Po 10.členu se v primeru spremembe volilne zakonodaje pravilnik ustrezno spremeni, pred tem predlagane kandidature pa ostanejo v veljavi.

Primerjalno s statutom, pravilnika natančneje urejata proces selekcije. Vendar tudi iz pravilnikov ne razberemo natančno, po kakšnih merilih in kriterijih so kandidati postavljeni na kandidatno listo. Izjema je člen 7, ki precej na široko opredeljuje (uspešnost, primernost, regionalna zastopanost ...) kaj mora izvršni odbor upoštevati, ko pripravlja kandidature.

Če smo selekcijski postopek ločili na formalnega in neformalnega in se odločili preverjati vsakega ločeno, lahko na tem mestu hipotezo H_1 (proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 in proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 pri stranki LDS se ne razlikujeta), kar se tiče formalnega postopka selekcije, potrdimo.

Glede na to, da v nobenem od formalnih strankarskih dokumentov ni navedeno, po katerih merilih oziroma kriterijih so kandidati selekcionirani, lahko sklepamo, da se dejanske odločitve o kandidatih sklenejo neformalno, po nenapisanih merilih. V nadaljevanju naloge, bomo preverili in analizirali tudi te.

²³ LDS ima zelo široko zastavljeno možnost predlaganja kandidat in kandidatov; to so lahko vsi organi stranke vse organizacije znotraj stranke, poslanski klub in vsaka članica in član stranke posamezno.

3.3.2 ANALIZA DEJANSKEGA STANJA – EMPIRIČNI DEL

V primeru, ko želimo dobiti popolno sliko celotnega procesa selekcije, moramo poleg formalnega postopka preveriti tudi neformalnega, saj je veliko »pravil igre«, ki strukturirajo politično areno neformalnih – ustvarjena in uveljavljena so zunaj uradnih postopkov (Helmke in Levitsky, 2003). Politične stranke imajo, tako kot vse druge organizacije, svoje procese sestavljene iz formalnih in neformalnih norm. Iz tega razloga smo se odločili analizirati tudi neformalno, dejansko sliko samega procesa selekcije za parlamentarne volitve leta 2000 in 2004.

To bomo poskušali doseči z opravljenim anketnim vprašalnikom med kandidati na kandidatnih listah LDS leta 2000 in 2004 ter z opravljenimi tremi intervjuji. Tako smo poskušali pridobiti najobjektivnejšo sliko dejanskega procesa.

3.3.2.1 Intervju

Intervju je bil narejen s tremi predstavniki stranke LDS. Intervjuvance smo izbrali na podlagi sodelovanja strankinih organov v samem selekcijskem procesu. V poštev sta prišla svet stranke ter izvršni odbor stranke (to sta organa stranke, ki po statutu v največji meri sodelujeta v procesu selekcije – izvršni odbor predlaga kandidatno listo, svet stranke jo potrdi). Pri tem smo bili pozorni tudi na to, da bi govorili vsaj z enim predstavnikom oziroma predstavnico centralnega dela stranke in vsaj enim predstavnikom oziroma predstavnico stranke na terenu.

Prvi intervju (od tu dalje: Intervju 1) je bil opravljen 5. aprila 2005 z gospodom Maticem Bizjakom, sekretarjem občinskega svetniškega kluba LDS Mestne občine Ljubljana, na Adamič-Lundrovem nabrežju 2 v Ljubljani. Ta intervju je bil opravljen še za potrebe seminarskega dela, ki smo ga pripravljali na podobno temo, sami odgovori pa nam bodo prišli prav tudi v pričujočem delu. Iz tega razloga smo se jih odločili vključiti v samo analizo.

Drugi intervju (od tu dalje: Intervju 2) je bil narejen dne 25. aprila 2006 z gospodom Petrom Jamnikarjem,²⁴ kot predstavnikom izvršnega odbora in centralnega dela stranke, na sedežu stranke LDS, Slovenska cesta 29 v Ljubljani.

²⁴ Profesor sociologije in diplomirani etnolog; soustanovitelj in podpredsednik Zelenih, ene od štirih strank, ki so ustanovile LDS v letu 1994; podpredsednik izvršnega sveta Skupščine mesta Ljubljana 1990–1991; delegat Skupščine mesta Ljubljana 1990–1991; poslanec v prvem demokratičnem sklicu Skupščine Republike Slovenije 1990–1992; sekretar izvršnega odbora LDS 1994–2002; generalni sekretar LDS 2002–2004; izvršni direktor LDS.

Tretji intervju (od tu dalje: Intervju 3) je bil opravljen preko elektronske pošte (vprašanja poslana dne: 28. aprila 2006, odgovori so bili posredovani dne: 10. maja 2006), po vnaprejšnjem telefonskem dogovoru z gospo Bredo Krašna²⁵, vodjo Lokalne pisarne za Južno Primorsko ter po položaju članico sveta stranke.

3.3.2.2 Kako poteka selekcija pri stranki LDS

Pravila o selekciji strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve so določena v statutu stranke, ki ga sprejema kongres. Statut opredeljuje, da končno kandidiranje oziroma določanje kandidatnih list potrdi svet stranke, kot najvišji kolektivni organ med enim in drugim kongresom, na predlog izvršnega odbora.

Določanje kandidatnih list pa je zaključek vseh postopkov: evidentiranja kandidatov in kandidatke, selekcije evidentiranih in na koncu določanje kandidatnih list.

Sam sistem določanja kandidatur ni spremenjen že od leta 1996. Postopki so v stranki že utečeni in se ne spreminjajo (več o tem: Intervju 3).

Selekcija strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve pri stranki LDS se formalno začne s predlogom izvršnega odbora svetu stranke o sprejetju sklepa o začetku evidentiranja. Če so volitve jeseni se evidentiranje razpiše načeloma spomladi. Izvršni odbor določi rok, do katerega morajo biti kandidature posredovane in kam morajo biti posredovane. Svet stranke sprejme sklep, po katerem lahko kandidate evidentirajo vsi člani, članice, pokrajinski ali lokalni odbori, vsi kolektivni organi v stranki (odbori, komisije, forumi) – evidentiranje je torej zastavljeno zelo široko. Centrala pošlje vsem akterjem obvestilo o začetku postopkov evidentiranja, tako vsi člani in članice stranke prejmejo dopis, s katerim so pozvani, da lahko evidentirajo svoje kandidatke in kandidate (več o tem: Intervju 3).

Neformalno pa sam postopek selekcije traja precej dlje, tudi eno leto pred samimi volitvami. V okviru tega neformalnega postopka se dogajajo predvsem različna dogovarjanja med različnimi nivoji strankarske organizacije o samih kandidatih in kandidaturi. Pomembni so predvsem dogovori med občinskimi odbori in centralo stranke. S predlaganim kandidatom se mora strinjati tudi lokalni nivo, ki kandidata podpira. Če med temi nivoji ni kompromisa, se to kaže v slabšem rezultatu na volitvah (več o tem: Intervju 2).

²⁵ Zaposlena kot vodja Lokalne pisarne LDS za področje Južne Primorske. Funkcije, ki jih opravlja: članica sveta LDS, predsednica sveta LDS Mestne občine Koper in občinska svetnica v Mestni občini Koper.

Po končanih formalnih postopkih evidentiranja se sestane izvršni odbor, ki pregleda vse vloge in začne s pomočjo »terena« opravljati prve selekcije. Izvršni odbor po lastni presoji imenuje tudi volilni štab, to je še bolj operativni organ, ki z javnomenjskimi raziskavami po volilnih okrajih izmeri "prepoznavnost" posameznih kandidadov in kandidatke ter njihovo priljubljenost. "Prepoznavnost" pomeni stopnjo poznavanja osebnosti in njenega dosedanjega dela v javnosti, pri čemer se meri tudi odnos javnosti do te osebnosti in njenega dosedanjega delovanja. Volilni štab te pridobljene podatke združi s podatki o kandidatkinem oziroma kandidatovem dosedanjem delu v stranki in njenih oziroma njegovih izkušnjah v političnem življenju nasploh ter poklicni karieri. Stranka LDS nima nobenih napisanih, formalnih pravil oziroma kriterijev, po katerih izvršilni odbor s pomočjo volilnega štaba selekcionira kandidate. Ključno merilo je izvoljivost kandidata. Obstajajo tudi določeni nenapisani kriteriji, kot splošno znane norme. Na primer, ali je kandidat blizu ideji stranke, blizu strankinem programu, ali kandidat ni v kazenskem postopku, ali že ima izkušnje sodelovanja z ljudmi. Ni pa nujno, da je kandidat tudi član stranke. Pri vseh teh kombinacijah morajo biti upoštevane tudi »kvote« v skladu s statutom, in sicer noben spol ne sme biti zastopan na kandidatnih listah z manj kot tretjino.

Poleg vsega navedenega je pri predlaganemu kandidatu potrebno upoštevati še interese občinskih odborov, vodstva stranke ter strankin interes, potencialno izvoljivost kandidata in spolno kvoto. Znotraj ene kandidatne liste je za dober rezultat potrebno upoštevati vse omenjene dejavnike, kar pa večkrat pripelje do znotrajstrankarskih napetosti in konfliktov. Sama selekcija je precej dolg postopek. Kandidature sicer lahko vložijo vse članice in člani stranke, vendar je za rezultat na koncu odgovorno vodstvo stranke. V skladu s tem se mora upoštevati tudi vse neformalne dogovore na lokalni ravni (več o tem: Intervju 1, Intervju 2, Intervju 3).

Na podlagi tega volilni štab, v sodelovanju z izvršnim odborom, pripravi delovni osnutek kandidatne liste, ki se obravnava na seji izvršnega odbora. Ko slednji sprejme osnutek kandidatne liste, ga predloži v sprejem svetu stranke. Seja sveta je približno mesec dni pred volitvami, do takrat mora biti kandidatna lista znotrajstrankarsko in zakonsko urejena. Zakonski rok za vložitev kandidatne liste je petindvajset dni pred volitvami. Po tem, ko izvršni odbor pripravi predlog kandidatne liste, jo posreduje svetu stranke v sprejem, ta pa jo s tajnim glasovanjem sprejme. Svet lahko sprejme kandidatno listo, kakršno je predlagal izvršni odbor, možnost pa jo ima tudi spremeniti (več o tem: Intervju 1, Intervju 3). Sprememba kandidatne liste se do zdaj še ni zgodila, saj se »izvršni odbor na vsak način potruji, da so

zadeve usklajene do take mere, da lista zagotovo dobi potrebno večino na tajnem glasovanju na svetu stranke. Take liste so sprejete skoraj soglasno. Razlog za skoraj soglasno sprejetje liste je lahko tudi v tem, da se jih potrjuje precej pozno in se vsak član sveta zaveda, da v kolikor zadeve ne bi bile sprejete, stranka ne bi vložila kandidatur. Malo taktike je zagotovo v vseh kadrovskih postopkih« (Intervju 3).

Med samim postopkom selekcije je veliko dogovarjanj, usklajevanj in prilagajanj, da je kandidatna lista vedno usklajena do te mere, da je njena potrditev le še nujna formalnost (Intervju 1, Intervju 2). Same volilne kampanije za vse kandidate stečejo že veliko prej, pred samo potrditvijo kandidatne liste s strani sveta stranke, saj »kampanije ni mogoče uspešno začeti en mesec pred samimi volitvami. Kampanije za kandidate so pripravljene tudi pol leta pred volitvami. Tudi iz tega razloga je potrditev liste s strani sveta samo formalnost, saj v primeru, da kandidatna lista ne bi bila potrjena, bi bilo to izredno nekorektno do kandidata, ki bi ga mesec dni pred volitvami postavili na listo (kar je za začetek kampanije premalo), in bi ta najverjetneje izgubil« (Intervju 2).

Kandidatno listo izvršni odbor in svet sprejemata z navadno večino. To je eno od pomembnejših pooblastil obeh organov, saj se večina načrtanih politik stranke (še posebej kadar je le-ta v opoziciji) implementira ravno skozi delovanje poslanskega kluba v državnem zboru (Intervju 1).

Naveden postopek selekcije je pri LDS že utečen proces in se v formalnem smislu ne spreminja. Sistem določanja kandidatur je nespremenjen že od leta 1996 (Intervju 3).

3.3.2.3 Anketni vprašalnik

Anketni vprašalnik je bil poslan vsem kandidatom, ki so zasedali mesta na kandidatni listi LDS leta 2000 in 2004. Vprašalnike smo poslali na domače naslove kandidatov (dobili smo ga na internetni strani Republiške volilne komisije – www.rvk.si). Poleg anketnega vprašalnika je bil kandidatom poslan še krajši spremni dopis (predstavitev in razlog pošiljanja) ter povratna kuverta – sklepali smo, da bo tako odziv boljši.

Glavni namen anketnega vprašalnika je bil predvsem raziskati dejanski proces selekcije kandidatov v izbranih časovnih točkah ter na podlagi odgovorov narediti primerjalno analizo

dejanskega stanja postopka selekcije, tako kot so ga doživljali kandidati sami. Poleg tega bomo s pomočjo vprašalnika raziskali sam profil kandidatov, ki so zasedali mesta na kandidatni listi, predvsem kar se tiče spola, stopnje izobrazbe, starosti, izkušenj z opravljanjem voljenih in imenovanih političnih funkcij ter odnos kandidatov do strankarskega selekcijskega postopka.

3.3.2.4 Primerjava procesa selekcije za leto 2000 in leto 2004 – analiza anketnega vprašalnika

UPORABLJENA METODA, INSTRUMENTARIJ IN OPIS VZORCA

OPIS VZORCA

Anketna vprašalnika (glej Priloga B) sta bila poslana vsem kandidatom, ki so zasedali mesta na strankarski listi LDS leta 2000 in 2004. Anketna vprašalnika sta zastavljena enako, različne so samo letnice kandidiranja (2000 ali 2004), kar nam omogoča primerjavo. Kandidatom, ki so bili prisotni na strankarski listi LDS leta 2000 in 2004 smo poslali anketni vprašalnik le za leto 2000. Tako je bilo za leto 2000 poslanih 79 anketnih vprašalnikov, za leto 2004 pa 46 anketnih vprašalnikov. Vprašalniki so bili poslani 10. maja 2006.

V glavnem besedilu se nahajajo tabele, ki smo jih priredili tako, da smo uporabili le najbolj smiselne in bistvene podatke iz raziskovalne analize. Takšne, ki so prišli v poštev za interpretacijo v nalogi. Tako smo se odločili predvsem zaradi boljše primerjave in preglednosti pridobljenih rezultatov, saj smo vse bistvene podatke zbrali skupaj v eni tabeli. K takšni odlčitvi je botrovalo tudi dejstvo o preobsežnosti v primeru, da bi v glavno besedilo vstavljali celotne tabele.

Vse prvotne tabele z vsemi podatki in rezultati, ki smo jih pridobili z obdelavo odgovorov na anketne vprašalnike v programu SPSS 12.0 in smo jih v glavnem besedilu uporabili, so v Prilogi C in so razdeljene po sklopih.

OPIS UPORABLJENEGA INSTRUMENTA

Prvi sklop zajema neodvisne spremenljivke ter sprašuje po splošnih podatkih: spolu, izobrazbi, ali so bili izvoljeni v parlament takrat, ko so kandidirali in starosti anketiranca.

Pri odgovorih za stopnjo izobrazbe smo dali možnost odgovarjanja od četrte stopnje (4), do devete stopnje izobrazbe (9). V bazi odgovorov smo le-te kodirali, tako da je četrta stopnja izobrazbe 1, peta 2 deveta 6.

Drugi sklop zajema vprašanja:

oznaka v bazi	opis spremenljivke
volitve	Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament?
funkcija	Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo znotraj politične stranke (npr. član občinskega sveta, župan, poslanec ...)?
lokalna	Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na lokalni ravni?
let_lokal	Če DA, koliko let skupaj?
nacionalna	Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na nacionalni ravni?
let_nacio	Če DA, koliko let skupaj?
imanovana	Ali ste že kdaj opravljali imenovano politično funkcijo?
kandidat	Ali ste že kdaj prej kandidirali na strankarski listi LDS?
kolikokrat	Če DA, kolikokrat?
član	Koliko let ste bili član stranke pred kandidaturo?
aktiven	Ali bi se opredelili kot aktivnega člana stranke?
funk_stra	Ali ste kdaj opravljali kakšno funkcijo v politični stranki?

V tem delu so anketiranci odgovarjali na vprašnja z DA ali NE, navajali pa so tudi, koliko let so opravljali določene funkcije.

Tretji sklop zajema vprašanja:

oznaka v bazi	opis spremenljivke
sel_demok	Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000/04 v stranki LDS je bil demokratičen.
sel_trans	Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000/04 v stranki LDS

	je bil transparenten.
sel_forma	Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000/04 v stranki LDS je potekal po formalnih določilih.
sel_neform	Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000/04 v stranki LDS je potekal po neformalnih pravilih.

Nad sklopom je bilo uvodoma napisano: »Prosim, da spodnje izbrane vidike ocenite na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa »popolnoma se strinjam«. Prosim, obkrožite.« Za ta sklop vprašanj smo uporabili Likartovo lestvico odgovorov, kandidati so morali izbrane vidike oceniti z vrednostmi od 1 do 5, kjer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 2 »se ne strinjam«, 3 »niti se ne strinjam, niti se strinjam«, 4 »se strinjam« in 5 »popolnoma se strinjam«.

Na četrti sklop vprašalnika so vprašani lahko odgovarjali prosto, saj je bil ta sklop odprte narave.

Vprašanja so bila sledeča:

1. Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba,...) v LDS spremeniti ? DA NE

Če DA – kateri vidik? _____

– kako? _____

– zakaj? _____

2. Katere lastnosti kandidatov so po vašem mnenju najpomembnejše in bi jih VI v največji meri upoštevali v procesu selekcije kandidatov?

Napišite tri in jih rangirajte.

1. _____

2. _____

3. _____

3. Katera merila so bila po vašem mnenju v procesu selekcije kandidatov v letu 2000 najpomembnejša?

Napišite tri in jih rangirajte.

1. _____

2. _____

3. _____

Peti sklop

V nadaljevanju smo se odločili, da bomo preverili, če za leto 2000 ali za leto 2004 obstaja povezava med neodvisno spremenljivko, ali so kandidati na parlamentarnih volitvah bili izvoljeni v parlament in med odvisno, ali bi bilo po mnenju kandidatov potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba ...) spremeniti.

Glede na to, da imamo majhen vzorec, smo se odločili, da naredimo kontingenčno tabelo in hi-kvadrat test (χ^2).

STATISTIČNA OBDELAVA

Za statistično obdelavo podatkov smo uporabili računalniški program SPSS verzija 12.00 za Windows. Podatki, dobljeni v vprašalniku so bili šifrirani, nato pa smo izvedli opisno statistiko, kjer so bile s frekvenčno analizo izračunane ocene parametrov.

INTERPRETACIJA ODGOVOROV IZ ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

Leta 2000 se je na kandidatni listi LDS za vstop v parlament potegovalo 83 kandidatov, od tega je bilo žensk 24,1 %, medtem ko je kandidatna lista leta 2004 imela enega kandidata manj, bilo jih je 82 od tega je bilo 28 % oseb ženskega spola (glej Tabelo 3.3).

Tabela 3.3: Število kandidatov na kandidatnih listah leta 2000 in 2004 in delež žensk na kandidatnih listah

	2000	2004
število kandidatov na kandidatni listi	83	82
od tega delež žensk	24,1	28

Vir: www.rvk.si

Izpolnjenih in vrnjenih je bilo skoraj polovica poslanih anketnih vprašalnikov, točneje 49,4 % za leto 2000 in 47,8 % za leto 2004 (glej Tabelo 3.4). Z odzivom smo bili vsekakor zadovoljni. Od vseh prejetih izpolnjenih anketnih vprašalnikov, je bilo 47,4 % anketirancev leta 2000 izvoljenih v parlament, leta 2004 pa 38,1 %.

Tabela 3.4: Delež vrnjenih anket za leto 2000 in 2004 in od teh delež kandidatov izvoljenih v parlament

	2000	2004
vrnjenih anket	49,4 %	47,8 %
od tega delež izvoljenih v parlament	47,4	38,1

Prvi in Drugi sklop – PROFIL KANDIDATOV

Če se ozremo na Tabelo 3.5, vidimo, da je prva bistvena razlika med kandidatno listo stranke LDS za volitve 2000 in 2004 ta, da je leta 2004 na kandidatni listi za dobrih 15 % več kandidatov ženskega spola. Druga pomembna stvar je, da je povprečna starost kandidatov za oboje volitve sicer podobna (2000 – 50,6 leta in 2004 – 52 let), vendar je leta 2004 »najmlajši« kandidat (41 let) za malo več kot 10 let starejši od najmlajšega kandidata (30 let) leta 2000.

Glede izobrazbe kandidatov na kandidatni listi LDS za volitve leta 2000 in 2004 lahko rečemo, da so obe leti na listah nastopali kandidati s podobno izobrazbo – najnižja je bila 6 stopnja izobrazbe, najvišja 9, medtem ko je povprečna stopnja izobrazbe kandidatov leta 2004 za 0,2 % višja od leta 2000.

Tabela 3.5: Spol, starost in izobrazba kandidatov

	2000			2004		
SPOL	moški	ženske		moški	ženske	
	74,4 %	25,6 %		59,1 %	40,9 %	
STAROST (let)	min	max	povp.	min	max	povp.
	30	71	50,6	41	70	52
STOPNJA IZOBRAZBE	min	max	povp.	min	max	povp.
	6	9	7,2	6	9	7,4

Eden od vidikov profila kandidatov so tudi politične izkušnje.

Ugotovimo (glej Tabelo 3.6), da je bilo na kandidatni listi LDS leta 2000 v primerjavi z letom 2004 več takih kandidatov, ki so že kdaj prej opravljali politično funkcijo znotraj politične stranke LDS, in sicer za slabih 12 % več.

Leta 2000 je bilo v primerjavi z letom 2004 tudi več takih kandidatov, ki so že opravljali voljeno politično funkcijo na lokalnem nivoju, 2000 – 76,9 %, 2004 – 63,3 %. Vendar pa so

leta 2004 tisti, ki so že kdaj prej opravljali voljeno politično funkcijo na lokalni ravni, to opravljali v povprečju dlje časa (2000 – 8,1 leta, 2004 – 9 let).

Kandidati na kandidatni listi LDS so leta 2000 v primerjavi z letom 2004 za dobrih 7 % v večji meri opravljali voljeno politično funkcijo na nacionalni ravni (2000 – 43,6 %; 2004 – 36,4 %) ter le-to v povprečju opravljali dlje.

Glede izkušenj z imenovano politično funkcijo so kandidati s kandidatne liste LDS za volitve leta 2000 v rahli prednosti pred temi leta 2004. Leta 2000 je 43,2 % kandidatov že kdaj prej opravljalo imenovano politično funkcijo, leta 2004 pa je bilo takih 42,9 %.

Kandidati so leta 2000 v povprečju večkrat kandidirali na strankarski listi LDS (2,2) v primerjavi s kandidati leta 2004 (2).

Tabela 3.6: Politične izkušnje kandidatov za leto 2000 in 2004

	2000			2004		
politična funkcija znotraj politične stranke	da	ne		da	ne	
	84,6	15,4		72,7	27,3	
voljena politična funkcija na lokalni ravni	da	ne		da	ne	
	76,9	23,1		63,6	36,4	
	Če DA, koliko let skupaj			Če DA, koliko let skupaj		
	min	max	povp.	min	max	povp.
	2	20	8,1	2	26	9
	voljena politična funkcija na nacionalni ravni	da	ne		da	ne
43,6		56,4		36,4	63,6	
Če DA, koliko let skupaj			Če DA, koliko let skupaj			
min		max	povp.	min	max	povp.
2		20	7	2	15	6,6
imenovana politična funkcija		da	ne		da	ne
	43,2	56,8		42,9	57,1	
že kdaj prej kandidirali na strankarski listi LDS	da	ne		da	ne	
	66,7	33,3		40,9	59,1	
	Če DA, kolikokrat			Če DA, kolikokrat		
	min	max	povp.	min	max	povp.
	1	5	2,2	1	4	2

V pričujočem sklopu smo torej ugotovili, da so bili kandidati, ki so kandidirali na kandidatni listi LDS leta 2000 v primerjavi s kandidati, ki so kandidirali leta 2004 v povprečju enake starosti, vendar je bila leta 2000 minimalna starost kandidata za deset let nižja kot leta 2004. Leta 2000 je bilo na kandidatni listi 15 % manj žensk. Glede političnih izkušenj ugotovimo,

da vseh pet raziskovanih indikatorjev oziroma kazalnikov političnih izkušenj kaže, da imajo v povprečju kandidati liste za leto 2000 več političnih izkušenj. Leta 2000 v primerjavi z letom 2004 je torej več takšnih kandidatov, ki so pred kandidaturo na strankarski listi za parlamentarne volitve opravljali različne politične, voljene in imenovane funkcije na različnih nivojih oblasti. Kot edini relativno podoben, preverjen kazalnik profila kandidatov s kandidatne liste 2000 in 2004, se je izkazal stopnja izobrazbe kandidatov.

Drugo postavljeno hipotezo H_2 (posledica podobnih selekcijskih procesov je podoben profil kandidatov postavljenih na kandidatni listi za parlamentarne volitve), lahko na podlagi uporabljene metodologije zavrnamo, saj ne moramo govoriti o podobnem profilu kandidatov. Upoštevajoč v prvem delu postavljene teoretične predpostavke o različnih ali enakih procesih selekcije, katerih rezultat je različen ali enak profil kandidatov, ugotovimo, da se nam le-te z zavrnitvijo hipoteze H_2 , niso potrdile. V poglavju 3.3.1 smo namreč prvo postavljeno hipotezo potrdili, saj smo ugotovili, da se formalna procesa selekcije leta 2000 in 2004 ne razlikujeta, čemur bi moral slediti (če upoštevamo postavljena teoretična izhodišča, ki pravijo, da je rezultat enakih procesov selekcije enak profil kandidatov) enak profil kandidatov na kandidacijskih listah za leto 2000 in 2004, kar pa se nam v pričujočem poglavju ni potrdilo. Na podlagi ugotovljenega smo se odločili v nadaljevanju podrobneje analizirati tudi neformalno ureditev, oziroma neformalna pravila oziroma merila selekcije kandidatov za parlamentarne volitve.

Tretji sklop – PROCES SELEKCIJE KANDIDATOV LETA 2000 IN 2004

Namen tretjega sklopa vprašanj je bilo ugotoviti, kaj kandidati iz kandidatne liste leta 2000 in kandidati iz kandidatne liste 2004 menijo o posameznem postopku selekcije. Kakšen je bil postopek z njihovega vidika. Preverjali smo demokratičnost, transparentnost, formalnost in neformalnost samega postopka.

Tabela 3.7: Demokratičnost, transparentnost, formalnost, neformalnost postopka selekcije za leto 2000

	1	2	3	4	5	min	max	povp.
demokratičnost	/	8,1	18,9	32,4	40,5	2	5	4,05
transparentnost	/	10,8	13,5	45,9	29,7	2	5	3,94
formalnost	/	5,6	16,7	25,0	52,8	2	5	4,25
neformalnost	46,9	18,8	9,4	21,9	3,1	1	5	2,15

Tabela 3.8: Demokratičnost, transparentnost, formalnost, neformalnost postopka selekcije za leto 2004

	1	2	3	4	5	min	max	povp.
demokratičnost	4,8	/	23,8	47,6	23,8	1	5	3,86
transparentnost	5,0	/	15,0	55,0	25,0	1	5	3,95
formalnost	/	/	25,0	55,0	20,0	3	5	3,95
neformalnost	10,0	45,0	25,0	15,0	5,0	1	5	2,60

Za ta sklop vprašanj smo uporabili Likartovo lestvico odgovorov, kandidati so morali izbrane vidike oceniti z vrednostmi od 1 do 5, kjer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 2 »se ne strinjam«, 3 »niti se ne strinjam, niti se strinjam«, 4 »se strinjam« in 5 »popolnoma se strinjam«.

Če se ozremo na Tabeli 3.7 in 3.8 ugotovimo, da so kandidati, ki so bili na kandidatni listi LDS leta 2000, postopek selekcije v povprečju dojemali kot bolj demokratičen v primerjavi s kandidati, ki so bili na kandidatni listi leta 2004. Zanimivo je tudi to, da se noben kandidat leta 2000 pri ocenjevanju demokratičnosti procesa na lestvici od 1 do 5 ni odločil za opcijo 1 »sploh se ne strinjam«, da je bil proces demokratičen, medtem ko je bilo leta 2004 takih kandidatov slabih 5 %.

Glede transparentnosti procesa selekcije ugotovimo, da so kandidati obojih volitev v povprečju razmeroma enotno odgovarjali. Bistvena razlika je le v tem, da se zopet noben kandidat leta 2000 ni odločil za skrajno opcijo »sploh se ne strinjam« s transparentnostjo procesa selekcije. Leta 2004 je bilo takšnih kandidatov 5 %.

Kandidati na strankarski listi za volitve leta 2000 se bolj strinjajo s trditvijo, da je postopek potekal po formalnih določilih v primerjavi s kandidati, ki so nastopali na kandidatni listi LDS leta 2004. Nobeden od kandidatov se pri ocenjevanju formalnosti postopka selekcije ni odločil za opcijo 1 oziroma »sploh se ne strinjam«, da je postopek potekal po formalnih določilih. Leta 2004 tudi ni bilo nobenega takega kandidata, ki bi ocenil vidik formalnosti postopka selekcije na lestvici od 1 do 5 s številko dve oziroma »se ne strinjam«, da je postopek potekal po formalnih določilih.

Kandidati se v povprečju bolj ne strinjajo, da je postopek potekal po neformalnih pravilih. Poleg tega so o neformalnosti postopka selekcije bolj prepričani kandidati s kandidatne liste leta 2004.

Če povzamemo: kandidatom, ki so kandidirali na kandidatni listi LDS za volitve v državni zbor leta 2000, se je v primerjavi s kandidati leta 2004, postopek zdel bolj demokratičen, menijo, da je potekal bolj po formalnih pravilih in manj po neformalnih. O transparentnosti postopka menijo kandidati obojih volitev podobno in se v povprečju strinjajo z njo.

Četrty sklop – MERILA V PROCESU SELEKCIJE

Naslednji sklop govori o merilih. Razdeljen je na dva dela. V prvem delu so kandidati navedli merila in kriterije, ki bi jih oni sami v največji meri upoštevali v procesu selekcije kandidatov. V drugem delu pa so morali navesti merila, ki so bila pa njihovem mnenju najpomembnejša v procesu selekcije za parlamentarne volitve leta 2000 oziroma 2004. V obeh primerih je bilo potrebno napisati tri lastnosti oziroma merila in jih razvrstiti po pomembnosti na lestvici od 1 do 3.

Anketiranci so odgovarjali odprto, torej so sami navajali lastnosti in merila, ki so se jim zdela pomembna. Zaradi same obdelave podatkov smo odgovore kodirali in dobili naslednje možnosti:

1. strokovna usposobljenost in izkušnje (politične izkušnje, usposobljenost, izkušnje v politiki),
2. prepoznavnost v okolju (pozitivna prepoznavnost, prepoznavnost kandidata, prepoznavnost v volilnem okolju, prepoznavnost pri ljudeh, uveljavljenost v okolju),
3. možnost izvolitve (izvoljivost),
4. kandidatov položaj v LDS (delo v stranki, dosedanje delo, poznanstvo v stranki, prepoznavnost v stranki, status v stranki, poznanstvo z vodilnimi v stranki),
5. LDS podpora (podpora v stranki),
6. članstvo v LDS (članstvo, trajanje članstva v stranki),
7. značajske lastnosti kandidata (odgovornost, sposobnost, poštenost, realnost, objektivnost, delavnost, razgledanost, socialna in družbena občutljivost, kritičnost, ljudskost, strpnost, pripravljenost pomagati),
8. javnomnenjski rezultati (rezultati ankete o izvoljivosti kandidatov),
9. ugled (ugled med volivci, ugled v javnosti, ugled v okolju),
10. pripadnost stranki (pripadnost programu LDS, pripadnost vodstvu stranke, pripadnost strankinim načelom),
11. uspešnost, priljubljenost v okolju (priljubljenost med ljudmi, uspešni dosežki v karieri),
12. osebni program (program),
13. osebnostna podoba,
14. nevpletenost v škandale,
15. aktivnost v stranki (dosedanja aktivnost, angažiranost kandidata v stranki),
16. izobraženost (ustrezna izobrazba, splošna razgledanost, znanje, znanje in sposobnost, široka razgledanost, inteligenca),

17. pripravljenost na kandidaturo (visoka motiviranost kandidata, želja kandidata, pripravljenost kandidata, potrebno soglasje za kandidaturo),
18. veščina javnega nastopanja (komunikativnost, obvladovanje komunikacije, sposobnost nastopanja v javnosti, dobra retorika),
19. mladost,
20. spol,
21. karizmatičnost (avtoriteta, liderstvo),
22. politični kapital (politično močna oseba),
23. negativna propaganda,
24. poznavanje problematike,
25. oblikovanje ekipe,
26. prepoznavanje zaslug,

Za leto 2000

Tabela 3.9: Merila za selekcijo kandidatov, kakršna bi morala biti po osebnem mnenju kandidatov in dejansko uporabljena za leto 2000

rang	osebno mnenje – kakšna bi merila morala biti	%	dejansko uporabljena merila v procesu selekcije	%
1.	1. značajske lastnosti kandidata 2. strokovna usposobljenost in izkušnje 2. prepoznavnost v okolju	25,0 19,4 19,4	1. prepoznavnost v okolju 2. možnost izvolitve 3. pripadnost stranki	34,4 18,8 9,4
2.	1. značajske lastnosti kandidata 2. strokovna usposobljenost in izkušnje 3. ugled	28,1 21,9 12,5	1. prepoznavnost v okolju 2. strokovna usposobljenost in izkušnje; značajske lastnosti kandidata; aktivnost v stranki	20,7 10,3
3.	1. značajske lastnosti kandidata 2. prepoznavnost v okolju 3. veščina javnega nastopanja in spol	53,3 16,7 6,7	1. značajske lastnosti kandidata 2. prepoznavnost v okolju 3. možnost izvolitve; kandidatov položaj v LDS; podpora v stranki; pripadnost stranki; uspešnost v okolju	20,7 10,3 6,9

Po mnenju kandidatov, ki so sodelovali v selekcijskem postopku leta 2000 so lastnosti posameznikov (glej Tabelo: 3.9), ki bi jih v največji meri oni sami upoštevali v procesu selekcije in se njim samim zdijo najpomembnejše *značajske lastnosti kandidatov*. Lastnosti posameznikovega značaja, so kandidati največkrat navedli kot prvo najpomembnejše merilo pri selekciji kandidatov in kot kriterij, ki bi ga bilo potrebno pri selekciji kandidatov v največji meri upoštevati (na prvo mesto ga je postavilo 25 % kandidatov).

Naj navedem, da smo poleg tega, katero merilo je bilo največkrat navedeno na določenem mestu rangirne lestvice od prvega do tretjega mesta, preverjali tudi merila, ki so bila na določenem mestu rangirne lestvice (prvem, drugem ali tretjem) navedena drugič največkrat in tretjič največkrat. Mnenja smo, da smo s tem dobili malce širši vpogled v uporabljena merila, kot če bi preverjali samo eno, največkrat navedeno merilo.²⁶

Na prvem mestu lastvice je tako drugič največkrat navedena lastnost *strokovna usposobljenost in izkušnje* in pa *prepoznavnost v okolju* (kot najpomembnejša kriterija ju je navedlo 19,4 % kandidatov).

Kriterij oziroma merilo *značajske lastnosti kandidata* so kandidati največkrat napisali tudi na drugo in tretje mesto razvrstitvene lestvice. Do tega je verjetno prišlo tudi zaradi našega kodiranja, saj smo pod *značajske lastnosti kandidata* kodirali celo vrsto posameznih osebnostnih lastnosti posameznikov²⁷ z namenom, da bi bilo obdelovanje podatkov sploh mogoče (do tega je prišlo, ker smo anketirancem postavili vprašanje odprtega tipa saj jih pri odgovarjanju nismo hoteli omejevati in postavljati okvirjev).

Na drugo mesto razvrstitvene lestvice je *značajske lastnosti kandidata* postavilo 28,1 % anketirancev, dugo najpomembnejše merilo na drugem mestu, pa se jim zdi *strokovna usposobljenost in izkušnje* (navedlo 21,9 % kandidatov).

Tudi na tretjem mestu (kot že rečeno) je najpomembnejši kriterij *značajske lastnosti kandidata* (53,3 % kandidatov), drugi na tretjem mestu pa je kriterij *prepoznavnost v okolju* (16,7 % kandidatov).

Po mnenju anketiranih kandidatov so bila v procesu selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000, dejansko uporabljena merila v procesu selekcije s strani selektorata sledeča. Kot najpomembnejše in prvo merilo selekcije je bilo merilo *prepoznavnosti v okolju* (po mnenju 34,4 % kandidatov je bilo to merilo najpomembnejše v selekcijskem postopku za volitve leta 2000). Drugič največkrat so kandidati na prvo mesto postavili merilo *možnost izvolitve* (18,8 %), tretjič največkrat pa je bilo na prvem mestu razvrstitvene lestvice navedeno merilo *pripadnost stranki* (9,4 %).

Tudi kot drugo najpomembnejše merilo v procesu selekcije je merilo *prepoznavnosti v okolju*, na drugo mesto rangirne lestvice ga je postavilo 20,7 % kandidatov. Drugič največkrat na

²⁶ Primer: če gledamo rubriko »osebno mnenje – kakšna bi merila morala biti« in rang 1 ugotovimo, da je bilo na prvem mestu/rangu največkrat s strani anketiranih kandidatov navedeno merilo *značajske lastnosti kandidata*, tja ga je postavilo 25 % kandidatov. 19,4 % kandidatov pa meni, da je najpomembnejše merilo (torej na prvem mestu) *strokovna usposobljenost in izkušnje*. Prav toliko kandidatov (19,4 %) je na prvo mesto navedlo *prepoznavnost v okolju*.

²⁷ Značajske lastnosti kandidata: odgovornost, sposobnost, poštenost, realnost, objektivnost, delavnost, razgledanost, socialna in družbena občutljivost, kritičnost, ljudskost, strpnost, pripravljenost pomagati.

drugem mestu najdemo navedena sledeča merila: *strokovna usposobljenost in izkušnje; značajske lastnosti kandidata in aktivnost v stranki*; te kriterije je na drugo mesto postavilo 10,3 % kandidatov.

Po mnenju kandidatov je na tretjem mestu pomembnosti uporabljenih meril v postopku selekcije za volitve leta 2000 merilo *značajske lastnosti kandidata* (20,7 %), po pomembnosti pa mu sledi *prepoznavnost v okolju* (10,3 %).

Če po vsem navedenem primerjamo merila, ki so po mnenju kandidatov najpomembnejša in bi jih oni sami uporabili v procesu selekcije z merili, ki so bila po mnenju kandidatov dejansko uporabljena s strani selektorata v procesu selekcije leta 2000, ugotovimo precejšnjo razliko. Kandidati dajejo precejšen poudarek osebnostnim lastnostim posameznika kot so: odgovornost, sposobnost, poštenost, objektivnost, delavnost, pripravljenost pomagati ... Velik pomen dajejo tudi strokovni usposobljenosti in izkušnjam ter v manjši meri prepoznavnosti v okolju. Na drugi strani so želje selektorata po mnenju anketiranih kandidatov drugačne. Tu naj bi bilo glavno merilo in kriterij za selekcijo kandidata prepoznavnost kandidata v okolju, šele na tretje mesto so postavljene njegove značajske lastnosti. Pomembni kriteriji selektorata so bil po mnenju kandidatov tudi: možnost izvolitve oziroma kandidata »izvoljivost«, pripadnost stranki, aktivnost v stranki, strokovna usposobljenost in izkušnje ter kandidatov položaj v LDS.

Za leto 2004

Tabela 3.10: Merila za selekcijo kandidatov, kakršna bi morala biti po osebnem mnenju kandidatov in dejansko uporabljena za leto 2004

	osebno mnenje – kakšna bi merila morala biti	%	dejansko uporabljena merila v procesu selekcije	%
1.	1. značajske lastnosti kandidata 2. strokovna usposobljenost in izkušnje 2. prepoznavnost v okolju	52,4 14,3 14,3	1. možnost izvolitve 2. prepoznavnost v okolju 2. pripadnost stranki	25,0 18,8 18,8
2.	1. značajske lastnosti kandidata 2. aktivnost v stranki 3. izobraženost	23,8 19,0 14,3	1. kandidatov položaj v LDS pripadnost stranki aktivnost v stranki	20,0 20,0 20,0
3.	1. aktivnost v stranki 2. značajske lastnosti kandidata 3. strokovna usposobljenost in izkušnje in prepoznavnost in uspešnost v okolju	23,8 19,0 14,3	1. pripadnost stranki 2. strokovna usposobljenost in izkušnje 2. možnost izvolitve	23,1 15,4 15,4

Leta 2004 so po mnenju kandidatov, ki so zasedali mesta na strankarski listi LDS za parlamentarne volitve, med najpomembnejšimi merili za selekcijo, ki bi jih oni sami uporabili in upoštevali v procesu selekcije značajske lastnosti kandidata (glej Tabela 3.10). To merilo je na prvo mesto razvrstitvene lestvice postavilo 52,4 % anketiranih kandidatov. Na prvo mesto so kandidati drugič največkrat napisali merili *strokovna usposobljenost in izkušnje* in pa *prepoznavnost v okolju*, vsako po 14,3 %.

Merilo *značajske lastnosti kandidata* je bilo tudi na drugem mestu rangirne lestvice po mnenju anketirancev navedeno največkrat in sicer ga je tja postavilo 23,8 % anketiranih kandidatov, po pomembnosti pa mu sledita *aktivnost v stranki* (19 %) in pa *izobraženost* (14,3 %).

Najpomembnejše merilo, postavljeno s strani kandidatov na tretje mesto, je merilo *aktivnost v stranki*. Tja ga je postavilo 23,8 % kandidatov. Po pomembnosti mu sledita *značajske lastnosti kandidata* z 19 % in *strokovna usposobljenost in izkušnje* in *prepoznavnost in uspešnost v okolju* z 14,3 %.

Po mnenju kandidatov so bila v procesu selekcije kandidatov v letu 2004 dejansko najpomembnejša in uporabljena sledeča merila. Po mnenju kandidatov naj bi prednjačilo merilo *možnost izvolitve*. Takega mnenja je 25 % kandidatov. Na prvo mesto sta bili drugič največkrat postavljeni merili *prepoznavnost v okolju* in *pripadnost stranki*, tja ju je postavilo 18,8 % kandidatov.

Na drugem mestu pomembnosti so po mnenju kandidatov sledeča merila: *kandidatov položaj v LDS, pripadnost stranki, aktivnost v stranki* (20 % kandidatov).

Na tretje mesto pomembnosti je največ kandidatov postavilo merilo *pripadnost stranki* (23,1 %), sledita pa mu *strokovna usposobljenost in izkušnje* ter ponovno *možnost izvolitve* s 15,4 %.

Tudi v letu 2004 opazimo razlike med merili, ki so pomembna kandidatom kot posameznikom in so prioriteta na njihovi osebni lestvici pomembnosti ter med merili, za katera menijo, da so bila dejansko uporabljena kot kriteriji pri selekciji in postavitvi kandidatov na strankarsko listo s strani strankarskega selektorata. Tako v kategorijo prvih, kandidati za leto 2004 navajajo *značajske lastnosti kandidatov, aktivnost v stranki, strokovno usposobljenost in izkušnje, izobraženost* ... Po njihovem mnenju, pa v kategorijo drugih meril spadajo *možnost izvolitve, kandidatov položaj v LDS, pripadnost stranki, aktivnost v stranki*, v manjšini pa je merilo *strokovne usposobljenosti in izkušnje*.

Ko primerjamo merila za selekcijo kandidatov iz leta 2000 in 2004 (Tabela 3.9 in 3.10), vidimo precej podobo sliko. V obeh primerih je opazen razkorak med merili, za katere menijo kandidati, da so »tista prava« in bi jih sami uporabili v procesu selekcije ter med merili, za katere so kandidati prepričani, da so bila uporabljena v dejanskem procesu selekcije s strani selektorata. Razlika je predvsem v temelju, iz katerega sama merila izhajajo. Zato smo oblikovali dve skupini meril, ki se razlikujejo glede na temelj, iz katerega izhajajo. Kandidati na prioriteto listo največkrat postavljajo merila, ki izhajajo predvsem iz njihovih splošnih norm ali vrednot – **prva skupina meril**. Na primer: največkrat naveden kriterij za selekcijo je bil *značajske lastnosti kandidatov*, torej kandidatov osebni značaj. Kot smo že navedli, smo pod to frazo kodirali: poštenost, odgovornost, sposobnost, realnost, objektivnost, delavnost, strpnost, pripravljenost pomagati ... Visoko na rangirni lestvici se pojavlja tudi strokovnost in izkušnje kandidata. To bi moralo biti po večinskem mnenju kandidatov glavni kriterij, po katerem se preverja primernost kandidatov. Po mnenju kandidatov, pa so dejanske želje selektorjev in na podlagi teh dejansko uporabljena merila »drugačnega tipa«. To so merila, ki smo jih združili v **drugo skupino meril** in izhajajo predvsem iz strankine naklonjenosti kandidatu (*kandidatov položaj v LDS, pripadnost stranki, aktivnost v stranki, podpora stranke ...*) in naklonjenosti javnosti kandidatu (*prepoznanost v okolju, uspešnost v okolju, možnost izvolitve ...*). Kandidati omenjajo kot uporabljen kriterij tudi *značajske lastnosti* ter *strokovno usposobljenost kandidatov* in njihove *izkušnje*, vendar je njihova pomembnost na podlagi postavitve meril s strani kandidatov na nižja mesta lestvice, očitno manjša.

Pri primerjavi neformalnih meril (Tabeli 3.9 in 3.10), ki so jih kandidati po svojem mnenju navedli kot najpomembnejša in uporabljena v samem selekcijskem procesu ugotovimo, da se ta merila za leto 2000 in 2004 razlikujejo. Za leto 2000 je razvrstitvena lestvica meril sledeča: 1. *prepoznavnost v okolju*, 2. *prepoznavnost v okolju*, 3. *značajske lastnosti*. Za leto 2004 pa: 1. *možnost izvolitve*, 2. *kandidatov položaj v LDS*, 3. *pripadnost stranki*.

Poleg tega, da se merila leta 2000 in 2004 med seboj vsebinsko razlikujejo, izhajajo tudi iz različnih skupin. Ugotovimo, da prva tri uporabljena merila za leto 2004 izhajajo le iz druge skupine meril, to so merila, ki izhajajo iz strankine naklonjenosti kandidatu in iz naklonjenosti javnosti kandidatu, medtem ko imamo leta 2000 uporabljeno tudi merilo (sicer na tretjem mestu pomembnosti), ki izhaja iz prve skupine meril, to so merila, katerih temelj so splošne norme oziroma vrednote.

Podobnega mnenja o dejansko uporabljenih merilih v procesu selekcije poleg kandidatov so tudi vsi trije intervjuvanci. Vsi so na prvem mestu (oziroma ob zastavljenem vprašanju o

merilih) najprej navedli rezultate javnomnenjskih raziskav, kandidatovo priljubljenost in prepoznavnost med volivci in v okolju, torej njegovo izvoljivost. Merilo izvoljivosti, kot glavno merilo selekcije, je najbolj poudarjal predstavnik centralnega dela stranke (Intervju 2). Poudaril je tudi, da stranka nima nobenih napisanih formalnih meril oziroma pravil, po katerih izbira kandidate saj upoštevajo »splošno znane norme«. Izpostavil pa je, da je pomembno, ali je kandidat blizu strankini ideji in ali je pozitiven do strankinega programa. Pomembno je tudi mnenje, ki ga ima o kandidatu strankina centrala in lokalni odbori. Podobna merila smo dobili v Intervjuju 1. Po mnenju prvega intervjuvanca je poleg izvoljivosti pomembno tudi delo v stranki, izkušnje v politiki in poklicu, ki ga kandidat opravlja. Še najbolj so odstopali odgovori, ki jih je o merilih selekcije podala predstavnica stranke na terenu (Intervju 3). Edina je izpostavila uspešno lobiranje kandidata pri vplivnih posameznikih v politični stranki. Pomembno se ji tudi zdi dejstvo, ali je bil posamezen kandidat že kdaj prej izvoljen v parlament, ali so upoštevane kvote in pa odnos lokalnih odborov do kandidata.

Lahko rečemo, da so anketirani kandidati večinoma »zadeli« dejansko uporabljena (in pomembna) merila v samem procesu selekcije. Tako od kandidatov kot od intervjuvancev smo dobili podobne rezultate o dejansko uporabljenih (neformalnih) merilih v procesu selekcije. Po njihovem mnenju je najpomembnejša, kandidatova izvoljivost,²⁸ prepoznavnost, priljubljenost v okolju, odnos okolja do kandidata, kar se da izmeriti z različnimi javnomnenjskimi raziskavami. Sledijo kriteriji, ki »merijo« kandidatov odnos do stranke: delo, aktivnost v stranki, pripadnost stranki, pozitiven odnos do stranke, njenega programa, ideje ... In pa odnos stranke do kandidata: mnenje centrale, lokalnih odborov o kandidatu, kandidatov položaj v stranki, podpora stranke. Sledijo kandidatova usposobljenost, strokovnost, delovne in politične izkušnje, njegove značajske lastnosti.

Kar zadeva formalna pravila, se vsi trije intervjuvanci strinjajo, da jih v bistvu ni. »Razen tistih, ki jih določa zakon – da moraš biti državlján Slovenije, imeti stalno prebivališče na območju Slovenije in imeti volilno pravico« (Intervju 3). »Saj je nemogoče sestaviti pravni akt, s katerim bi politična stranka na povsem objektivni način, z objektivnimi merili določila kandidatno listo za državnozborske volitve in bila lahko na volitvah uspešna« (Intervju 1).

V tem poglavju smo se odločili preverjati hipotezo H₁ (proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 in proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 pri stranki LDS se ne razlikujeta) tudi iz neformalnega vidika oziroma preverjati tudi

²⁸ Kot najpomembnejše dejansko uporabljeno merilo navedeno s strani anketiranih kandidatov leta 2004 in drugič največkrat navedeno na prvem mestu leta 2000.

neformalno plat samega selekcijskega postopka, ki je potekal pred volitvami leta 2000 in leta 2004.²⁹ Na to nas je predvsem napeljalo dejstvo, da se nam v prejšnjih poglavjih ni potrdila Katzova (2001) teza o enakih postopkih selekcije, katerih rezultat so enaki profili kandidatov. Na našem konkretnem primeru se nam je prvo postavljena hipoteza pri preverjanju formalnih dokumentov, ki urejajo proces selekcije, potrdila, glede na teoretično izhodišče bi se morala potrditi tudi drugo postavljena hipoteza, kar pa se ni zgodilo. Iz tega smo sklepali, da mora na selekcijo pomembno vplivati tudi dodaten, neformalni segment, kar se je izkazalo za pravilno.

Na tem mestu, lahko hipotezo H_1 kar zadeva neformalnega postopka selekcije, zavrnemo. Z uporabljenimi raziskovalnimi metodami smo ugotovili, da se postopka selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 in 2004, glede uporabljanja neformalnih meril, razlikujeta. Rezultat tega pa je različen profil kandidatov (po spolu, starosti, izobrazbi in političnih izkušnjah), ki so bili postavljeni na kandidatne liste za parlamentarne volitve leta 2000 in 2004. Neformalna merila selekcije kandidatov so bila v samem procesu selekcije očitno tako pomembna, da so odločilno vplivala na končno določitev selekcije. Poleg tega, so se neformalna merila selekcije leta 2000 razlikovala od meril leta 2004. Lahko celo trdimo, da so profili oziroma tipi kandidatov, kot rezultat vsakega procesa selekcije, predvsem rezultat neformalnega dela tega procesa, in da formalni postopek na sam profil kandidata ne vpliva.

Peti sklop – kontingenčna tabela

V naslednjem sklopu bomo preverjali ali obstaja povezava med dvema spremenljivkama, in sicer med tem ali so bili kandidati izvoljeni v parlament in njihovem mnenju o spremembi selekcijskega procesa.

Najprej bomo preverili morebitno povezanost za leto 2000 (glej Tabelo 3.11).

²⁹ Obstoj in tudi pomembnost neformalnega so nam nakazali odgovori v anketnem vprašalniku, k temu pa je prispevala tudi sama teorija.

Spremenljivki:

⇒ Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament?

⇒ Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba ...) v stranki LDS spremeniti?

Tabela 3.11: Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba ...) v LDS spremeniti? * Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament?

Ali bi bilo potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba, ...) v LDS spremeniti? * Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament?
Crosstabulation

			Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament?		Total
			da	ne	
Ali bi bilo potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba, ...) v LDS spremeniti?	da	Count	2	9	11
		Expected Count	5,0	6,0	11,0
		% within Ali bi bilo potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba, ...) v LDS spremeniti?	18,2%	81,8%	100,0%
		% within Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament?	12,5%	47,4%	31,4%
		% of Total	5,7%	25,7%	31,4%
	ne	Count	14	10	24
		Expected Count	11,0	13,0	24,0
		% within Ali bi bilo potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba, ...) v LDS spremeniti?	58,3%	41,7%	100,0%
		% within Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament?	87,5%	52,6%	68,6%
		% of Total	40,0%	28,6%	68,6%
Total		Count	16	19	35
		Expected Count	16,0	19,0	35,0
		% within Ali bi bilo potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba, ...) v LDS spremeniti?	45,7%	54,3%	100,0%
		% within Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament?	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	45,7%	54,3%	100,0%

Veljavnih odgovorov pri obeh spremenljivkah skupaj je bilo 35. Največ kandidatov (40 %), ki so bili izvoljeni v parlament meni, da selekcijskega postopka v stranki LDS ne bi bilo potrebno spreminjati. Najmanj je kandidatov (5,7 %), ki so bili izvoljeni v parlament in so mnenja, da bi bilo sam selekcijski postopek potrebno spremeniti.

Zanimivo je, da večina kandidatov (81,8 %), ki misli, da bi bilo potrebno selekcijski postopek spremeniti, ni bila izvoljena v parlament. 87,5 % kandidatov, ki so bili izvoljeni v parlament meni, da postopka ni potrebno spremeniti. In le 12,5 % je takih, ki so na parlamentarnih volitvah bili izvoljeni v parlament, a so vseeno mnenja, da bi bilo selekcijski postopek potrebno spremeniti.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,900 ^b	1	,027		
Continuity Correction ^a	3,416	1	,065		
Likelihood Ratio	5,231	1	,022		
Fisher's Exact Test				,035	,030
Linear-by-Linear Association	4,760	1	,029		
N of Valid Cases	35				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,03.

Symmetric Measures

	Value	Approx. Sig.
Nominal by Phi	-,374	,027
Nominal Cramer's V	,374	,027
N of Valid Cases	35	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Ugotovimo, da nobena celica v kontingenčni tabeli nima teoretične frekvenca manjše od 5. To pomeni, da imamo izpolnjeno predpostavko za interpretacijo hi-kvadrat (χ^2) testa. Minimalna empirična frekvenca znaša 5.03.

Tako postavimo ničelno in osnovno hipotezo:

H_0 : Spremenljivki na populaciji nista povezani oziroma $\chi^2 = 0$.

H_1 : Spremenljivki na populaciji sta povezani oziroma $\chi^2 > 0$.

Signifikanca znaša 0,027, ker je manjša od 0,05 zavrnemo ničelno hipotezo in z 2,7 % tveganjem sprejmemo osnovno hipotezo, ki pravi, da sta spremenljivki »ali ste bili na

parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament« in »ali bi bilo potrebno po vašem mnenju selekcijski proces v stranki LDS spremeniti« povezani.

Ugotovimo še, da sta spremenljivki povezani šibko (Cramerjev V koeficient je 0,374).

Povezanost spremenljivk bomo preverjali še za leto 2004.

Spremenljivki:

⇒ Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2004 izvoljeni v parlament?

⇒ Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba ...) v stranki LDS spremeniti?

Tabela 3.12: Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba ...) v LDS spremeniti? * Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2004 izvoljeni v parlament?

Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba, ...) v LDS spremeniti? * Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2004 izvoljeni v parlament?

Crosstabulation

			Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2004 izvoljeni v parlament?		Total
			da	ne	
Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba, ...) v LDS spremeniti?	da	Count	3	4	7
		Expected Count	2,9	4,1	7,0
		% within Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba, ...) v LDS spremeniti?	42,9%	57,1%	100,0%
		% within Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2004 izvoljeni v parlament?	37,5%	36,4%	36,8%
		% of Total	15,8%	21,1%	36,8%
	ne	Count	5	7	12
		Expected Count	5,1	6,9	12,0
		% within Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba, ...) v LDS spremeniti?	41,7%	58,3%	100,0%
		% within Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2004 izvoljeni v parlament?	62,5%	63,6%	63,2%
		% of Total	26,3%	36,8%	63,2%
Total		Count	8	11	19
		Expected Count	8,0	11,0	19,0
		% within Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba, ...) v LDS spremeniti?	42,1%	57,9%	100,0%
		% within Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2004 izvoljeni v parlament?	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	42,1%	57,9%	100,0%

Veljavnih odgovorov za obe spremenljivki skupaj je 19. Zanimivo, v nasprotju s kandidati leta 2000, največji delež kandidatov in sicer 63,6 %, ki v parlament niso bili izvoljeni, meni, da selekcijskega postopka ni potrebno spremeniti. 41,7 % kandidatov meni, da selekcijskega procesa ne bi bilo potrebno spremeniti in so bili izvoljeni v parlament. Najmanjši delež, 36,4 % kandidatov, na parlamentarnih volitvah ni bilo izvoljenih v parlament in so mnenja, da bi bilo potrebno selekcijski proces spremeniti.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,003 ^b	1	,960	1,000	,663
Continuity Correction ^a	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,003	1	,960		
Fisher's Exact Test					
Linear-by-Linear Association	,002	1	,961		
N of Valid Cases	19				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,95.

Symmetric Measures

	Value	Approx. Sig.
Nominal by Phi	,012	,960
Nominal Cramer's V	,012	,960
N of Valid Cases	19	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Pri preverjanju povezanosti dveh spremenljivk ugotovimo, da nimamo izpolnjenega pogoja za χ^2 test, saj je najnižja pričakovana frekvenca manjša od 5. To pomeni, da za leto 2004 ne moremo ugotoviti, če sta spremenljivki »ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2004 izvoljeni v parlament« in »ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces v LDS spremeniti« povezani ali ne.

Kontingenčna tabela nam tako omogoča le interpretacijo posameznih celic.

3.4 ANALIZA INSTITUCIONALNIH IN KONTEKSTUALNIH DEJAVNIKOV PRI PROCESU SELEKCIJE V STRANKI LDS

Kot je v predhodnih poglavjih že navedeno, na potek selekcije strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve v političnih strankah vpliva več dejavnikov. Po Gallagherjevem (Gallagher 1988b) mnenju so ti dejavniki institucionalne, narave in sicer: zakonska določila, ki urejajo selekcijo, politična struktura države (oziroma državna ureditev) in volilni sistem ter kontekstualne narave, kot na primer politična kultura in narava politične stranke (več o tem v Poglavju 2.2). Iz tega izhaja, da bi kakršnakoli sprememba v katerem od navedenih kazalnikov v nadaljevanju pripeljala do spremembe selekcijskega postopka, kar ima lahko različne posledice (od spremembe pofilov izbranih kandidatov, v skrajnih primerih tudi spremembo državne ureditve) (Gallagher 1988b).

To dejstvo ni nezanemarljivo, zato smo se z željo po čimkvalitetnejši opravljenem delu, odločili, (na kratko) prikazati možne dejavnike, ki bi lahko povzročili spremembo (ne)formalne ureditve selekcije kandidatov. Zakaj bi se selekcija lahko spremenila, bomo preverjali preko dejavnikov institucionalne in kontekstualne narave.

Glede na dejstvo, da to ni bilo naše glavno raziskavalno vprašanje, bomo poskušali pojasniti spremembe v neformalnem delu selekcijskega procesa, kot že rečeno, s spremembami v institucionalnem okolju in z morebitnimi spremembami kontekstualnih dejavnikov. Poudarimo lahko, da bi bilo to področje v prihodnjih raziskavah vredno temeljiteje analizirati za pridobitev popolnejšega odgovora.

Institucionalni dejavniki

Pri preverjanju zakonske ureditve, ki določa selekcijo kandidatov v političnih strankah, ugotovimo, da je v osnovi enaka za volitve 2000 in 2004 (Zakon o volitvah v državni zbor in Zakon o političnih strankah sta nespremenjena). Razlika pri volitvah leta 2004 v primerjavi z letom 2000, kar se tiče zakonske ureditve, ki določa selekcijo kandidatov je le v Zakonu o enakih možnostih žensk in moških, ki je stopil v veljavo leta 2002. Namen zakona je ustvarjanje pogojev za vzpostavljanje enake zastopanosti obeh spolov na vseh področjih družbenega življenja. V rem primeru to dejstvo nima ključnega pomena, saj je politična stranka LDS že za volitve leta 2000 v 15. členu Statuta LDS navedla, da »morata biti na kandidacijskih listah za volitve v državni zbor oba spola v vseh volilnih enotah skupno

zastopana najmanj s četrtino članic/članov«. Državna ureditev in volilni sistem države,³⁰ sta za volitve 2004 v primerjavi z volitvami 2000 nespremenjena. Ugotovimo, da med institucionalnimi dejavniki, ki urejajo volitve in s tem vplivajo na proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve, v političnih strankah leta 2000 in leta 2004 ni nobene bistvene razlike. Tako institucionalni dejavniki ne morejo biti razlog za morebitne drugačne neformalne kriterije, uporabljene v selekciji in drugačne rezultate selekcije v pogledu profila kandidatov.

Kontekstualni dejavniki

Ugotovili smo, da bi bilo preverjanje kontekstualnih dejavnikov po Gallagherju (torej preverjanje spremembe narave stranke in spremembe politične kulture) preobsežno in prezahtevno za vsebinski okvir tega diplomskega dela. Iz tega razloga smo se odločili, da bomo kontekstualne dejavnike vplivanja na selekcijski proces preverjali preko teorij Panebianca (1988) in Wilsona (1994 v Krašovec in Lajh, 2004a) o prilagajanju političnih strank spremembam v okolju. Avtorja sta si edina, da se politične stranke prilagajajo izzivom okolja, v katerem delujejo, saj je poglobitni cilj politične stranke volilno in organizacijsko preživetje (Panebianco 1988, Wilson 1994 v Krašovec in Lajh, 2004a). Za preživetje politične stranke pa je odgovorno vodstvo stranke, ki je dolžno zaznati spremembe in se odločiti za ustrezno ne/reakcijo (Wilson, 1994: 264 v Krašovec in Lajh 2004a: 169). Wilson poudarja, da se spremembe v okoljih praviloma ne pojavljajo posamično, temveč v skupinah, pri čemer so nekatere spremembe posreden, nekatere pa neposreden vzrok spremembam v političnih strankah. Tako izpostavlja več sklopov sprememb, ki lahko vplivajo na spremembe v znotrajstrankarskih postopkih. Za naš primer je pomemben en sam sklop in tega bomo uporabili tudi za nadaljno raziskavo. To je sklop »sprememb v tekmovalnem okolju strank« (Wilson, 1994: 264 v Krašovec in Lajh 2004a: 169).

Preverjali bomo torej, ali so se v tekmovalnem okolju, v katerem deluje politična stranka LDS, zgodile določene spremembe, ki bi lahko povzročile prilagajanje politične stranke LDS tem spremembam, in s tem drugačno delovanje stranke oziroma drugačno izpeljane znotrajstrankarske postopke, kot odziv na te spremembe. Odziv stranke na spremembe v

³⁰ Delitev mandatov poteka po proporcionalnem volilnem sistemu. Mandati so najprej razdeljeni na ravni volilnih enot po Droopovem oziroma zmanjšanem količniku. Mandati, ki niso bili razdeljeni na ravni volilnih enot, se razdelijo na ravni celotne države med istoimenske liste, vložene v dveh ali več volilnih enotah in so skupaj na ravni države dobile najmanj 4 % glasov. Ti mandati se razdelijo med istoimenske liste po zaporedju najvišjih količnikov, izračunanih po d'Hondtovi metodi (Grad, 2004).

okolju bi lahko povzročil spremembe neformalnega postopka selekcije kandidatov za parlamentarne volitve.

Potencialne spremembe v tekmovalnem okolju politične stranke LDS, leta 2004 glede na leto 2000, bomo preverjali z analizo morebitnih sprememb odnosa javnosti do politične stranke LDS pred volitvami. Primerjali bomo torej slovensko javno mnenje o politični stranki LDS leta 1999 z javnim mnenjem leta 2003. **Sprememba v tekmovalnem okolju** politične stranke bo v našem primeru sprememba v odnosu javnosti do te politične stranke. Pri ugotavljanju spremembe v odnosu javnosti do stranke LDS leta 2004 v primerjavi z letom 2000, si bomo pomagali z obstoječimi raziskavami Vrednote v prehodu III, Slovensko javno mnenje (od tu dalje: SJM) 1999–2004 (Toš, 2004). Raziskave SJM so v večini zastavljene tako, da se določen sklop podobno zastavljenih vprašanj vsako leto ponavlja in je tako mogoča primerjava med rezultati odgovorov različnih let. To prednost bomo izkoristili tudi mi in preverjali rezultate enako zastavljenih vprašanj leta 1999 in 2003 (eno leto pred volitvami 2000 in eno leto pred volitvami 2004).

Prvo vprašanje (zastavljeno v SJM 99/4 pod številko 4.05 in v SJM 03/4 pod številko 4.11)

»Prosimo, da ocenite vašo naklonjenost do navedenih političnih strank na lestvici od 0 do 10, kjer 0 pomeni, da tej stranki sploh niste naklonjeni, 10 pa pomeni, da ste tej stranki zelo naklonjeni. Ko bom prišel-la do stranke, o kateri še niste nič slišali, ali pa nimate občutka, da jo poznate dovolj, mi to povejte«.

Rezultati odgovorov anketirancev na prvo zastavljeno vprašanje o naklonjenosti LDS za leto 1999 in leto 2003:

Tabela 3.13: Naklonjenost do LDS leta 1999 in 2003

	00	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	98	99
1999	9,6	4,0	4,9	7,6	7,8	14,4	7,6	7,6	8,3	2,6	5,4	6,7	13,3
2003	13,7	5,2	7,8	9,9	7,1	13,6	6,3	8,3	8,2	3,1	3,9	3,7	9,4

Vir: SJM 1999–2004 (Toš, 2004: 168 in 565).

Če pogledamo Tabelo 3.12 ugotovimo, da so bili anketiranci bolj naklonjeni LDS leta 1999 (torej pred volitvami 2000), kot pa leta 2003. Leta 2003 je bilo več takih, v primerjavi z letom 1999, ki stranki sploh niso bili naklonjeni (1999 – 9,6 %; 2003 – 13,7 %) in manj takih, ki so bili stranki LDS zelo naklonjeni (1999 – 5,4 %; 2003 – 3,9 %). Če pogledamo sredino, torej anketirance, ki so odgovorili na lestvici od 00 do 10 s 5, jih je bilo leta 1999 slab procent več

(1999 – 14,4 %; 2003 – 13,6 %). Če se osredotočimo na prvih šest razredov, torej na razrede od 00 do 5 (kjer 0 pomeni, da stranki sploh niso naklonjeni) ugotovimo, da je leta 1999 v prvih šestih razredih 48,3 % anketirancev, leta 2003 pa 57,3 % anketirancev.

V vseh pogledih so bili anketiranci stranki LDS, v primerjavi z letom 1999, leta 2003 bolj nenaklonjeni.

Drugo vprašanje (zastavljeno v SJM 99/4 pod številko 4.08 in v SJM 03/4 pod številko 7.34)

»Denimo, da bi bile naslednjo nedeljo volitve v državni zbor. Katero stranko bi volili? (en odgovor).

Rezultati odgovorov anketirancev na drugo zastavljeno vprašanje za stranko LDS za leto 1999 in leto 2003:

Tabela 3.14: Delež anketirancev, ki bi volili LDS, če bi bile naslednjo nedeljo volitve v državni zbor

	LDS
1999	22,8
2003	19,2

Vir: SJM 1999–2004 (Toš, 2004: 170 in 582)

Leta 2000 bi 22,8 % anketirancev volilo LDS, če bi bile volitve naslednjo nedeljo, leta 2003 pa je delež takih manjši in sicer 19,2 %. Tabela 3.13, kaže, da je leto pred volitvami 2004 podpora stranki LDS, glede na javnomnenjske raziskave SJM, padla, in sicer za 3,5 %

Tretje vprašanje, za tiste anketirance, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili, da ne bi volili oziroma še ne vedo koga bi volili (zastavljeno v SJM 99/4 pod številko 4.09 in v SJM 03/4 pod številko 7.35).

»Kljub temu vas prosimo, da nam poveste katera stranka vam je najbližja.«

Tabela 3.15: Delež anketirancev, ki jim je najbližja LDS

	LDS
1999	8,0
2003	6,1

Vir: SJM 1999–2004 (Toš, 2004: 170 in 582)

Zadnje vprašanje je zastavljeno tistim anketirancem, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili, da ne bi volili oziroma da ne vedo, koga bi volili. Tudi v tej kategoriji je več takšnih, ki jim je LDS bližja leta 1999 (8 %) kot pa leta 2003 (6,1 %).

Ugotovili smo, da je splošna naklonjenost leta 2003 v primerjavi z letom 1999 stranki LDS padla. Javnost ji pred volitvami leta 2004 ni bila več toliko naklonjena kot pred volitvami 2000. Odnos javnosti do politične stranke LDS se je torej spremenil, **zato lahko govorimo o Wilsonovi spremembi v tekmovalnem okolju politične stranke**. Sprememba pa se nanaša na padec podpore javnega mnenja politični stranki LDS pred volitvami 2004 v primerjavi z volitvami 2000, in če sledimo Wilsonu (1994), je sprememba v tekmovalnem okolju politične stranke lahko povod za spremembe različnih znotrajstrankarskih procesov.

Po ugotovitvi v prejšnjem odstavku si zastavimo, vprašanje ali je stranka oziroma vodstvo stranke te spremembe v javnomnenjski podpori stranki (oziroma v padcu javnomnenjske podpore stranki) zaznalo in zavestno spremenilo neformalni selekcijski postopek s spremembo neformalnih meril³¹ in tako dalo prednost drugačnim kandidatom oziroma drugačnemu profilu kandidatov. Drugo vprašanje je ali je vodstvo stranke spremembe zaznalo, vendar neformalnega selekcijskega postopka ni spremenilo (po Wilsonu je eden od možnih odzivov na spremembe v tekmovalnem okolju stranke tudi »nereakcija«, torej da vodstvo stranke na spremembe ne reagira). Tretja možnost pa je, da vodstvo stranke sprememb v okolju sploh ni zaznalo.

Zanimivo subjektivno oceno neformalnega stanja v samem procesu selekcije primerjalno med letom 2000 in letom 2004 smo dobili v Intervjuju 3:

- leta 2000 je bilo veliko manj pritiskov iz centrale, tudi vodstvo je bilo bolj dojemljivo do evidentiranja, ki so jih opravili lokalni odbori (kar je po mnenju intervjuvanke zelo pomembno);
- leta 2004 je bilo veliko več taktiziranja in predvsem se je želelo v večini upoštevati rezultate javnomnenjskih raziskav, ki so se na koncu pokazale kot netočne; veliko bolj se je pritiskalo na lokalne odbore, da so morali sprejeti določene candidature, ki jim niso bile blizu; veliko bolj se je taktiziralo tudi glede kvot, bilo je pomembno, da kvote so, ni bilo pa pomembno, da so ženske postavljene v okraje, kjer so imele možnost, da bodo izvoljene (Intervju 3).

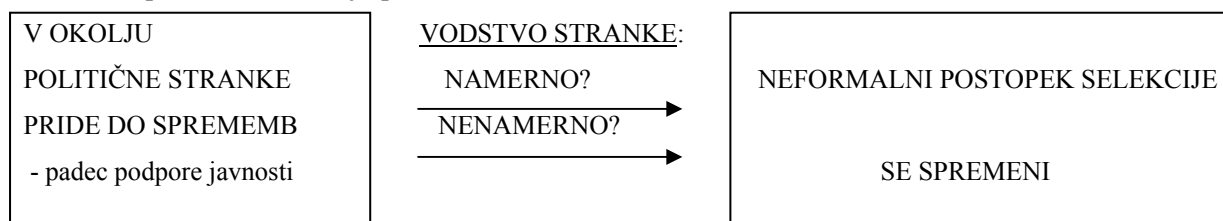
³¹ V Poglavju 3.3.1, na strani 34 smo ugotovili, da je formalni postopek selekcije za volitve leta 2000 in volitve leta 2004 enak (ni prišlo do spremembe formalnih meril).

Kot zanimivost naj dodamo, da smo v naši raziskavi (katere rezultati so predstavljeni v prejšnjem poglavju – tretji sklop) prav tako ugotovili, da se je kandidatom na kandidatni listi leta 2000 sam postopek selekcije v povprečju zdel bolj demokratičen, transparenten, da je potekal bolj po formalnih pravilih in manj po neformalnih, kot pa kandidatom z liste za leto 2004.

Če se torej opremo na podatke, ki smo jih dobili v Intervjuju 3, ugotovimo, da med neformalnim procesom selekcije leta 2000 in 2004 obstajajo razlike predvsem v vmešavanju oziroma vplivu vodstva stranke v izpeljavo samega selekcijskega postopka leta 2004, v smislu večjega pritiska strankine centrale na lokalne odbore, da ti sprejmejo določene kanidature. Tako lahko, kar zadeva neformalni postopek selekcije, tudi na tem mestu zavrnemo prvo postavljeno hipotezo H_1 (procesa selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 in leta 2004 se ne razlikujeta).

Ugotovljeno lahko skiciramo:

Slika 3.1: Spremembe v okolju politične stranke

Z raziskovalnimi metodami in tehnikami, ki smo jih uporabili v raziskavi, smo zaznali spremembe v tekmovalnem okolju politične stranke ter drugačen oziroma spremenjen selekcijski postopek leta 2004 v primerjavi z letom 2000. Kljub temu ne moremo z gotovostjo potrditi ali je vodstvo stranke spremembe v tekmovalnem okolju stranke – oziroma padec podpore javnega mnenja zaznalo ali ne. Ne moremo ugotoviti ali je bila sprememba neformalnega postopka selekcije s strani vodstva stranke:

- ⇒ zavestna oziroma »namerna« odločitev, torej posledica zaznane spremembe v tekmovalnem okolju stranke,³²
- ⇒ posledica katerih drugih dogodkov v politični stranki ali zunaj nje

³² Oziroma posledica dejstva, da je vodstvo stranke LDS zaznalo padec javnomnenjske podpore stranki LDS

⇒ ali pa je bila odločitev »nenamerna«, torej se je sprememba neformalnega postopka zgodila kljub temu, da vodstvo stranke ni zaznalo sprememb v tekmovalnem okolju politične stranke.

4. SKLEP

V sklepnem delu naloge bi izkoristili »nekaj prostora« in ga namenili ugotovitvam o selekciji strankarskih kandidatov za parlamentarne volitve v stranki LDS leta 2000 in 2004 glede na teoretične predpostavke izpostavljene v drugem delu naloge. To sicer ni bil glavni cilj in namen naše naloge, a se nam vseeno zdi pomembno, da v nalogi navedemo in izpostavimo metode, vrsto in način selekcije kandidatov pri LDS glede na postavljeno teoretično izhodišče, zato smo se odločili za kratko analizo v zaključnem delu.

Naj navedemo, da v nadaljevanju preverjamo formalni postopek selekcije, za katerega se je v Poglavju 3.3.1 izkazalo, da je v analiziranih časovnih točkah nespremenjen.

Metodo, po kateri selektorat LDS selekcionira potencialne kandidate, bi glede na Rahat in Hazanovo (2001: 299) klasifikacijo, uvrstili v enostopenjsko in enotno metodo selekcije. Po tej metodi so vsi potencialni kandidati soočeni z enakimi omejitvami in pogoji, selekcionirani so na enak način, z enotnim postopkom in merili (glej Poglavje 2.1.1). Glede same institucionalizacije postopka (glej Poglavje 2.4), ki sta ga opredelili Lovenduski in Norris (1993: 321) lahko rečemo, da postopka selekcije pri stranki LDS ne moramo opredeliti kot strogo formalnega sistema. Postopek je sicer voden po formalnih pravilih (v skladu z zakonom), ki se nahajajo v strankarskih dokumentih; jasno je, kako potekajo posamezni koraki v procesu selekcije in definirana je pomembnost različnih strankarskih teles. Če pa se osredotočimo konkretno na uporabljena merila, po katerih so kandidati dejansko selekcionirani, moramo poudariti, da tu ne moremo govoriti o formalnem sistemu, saj merila selekcije niso navedena v nobenem formalnem strankarskem dokumentu. Merila so neformalna, in kakor smo uspeli dokazati, ključna v samem postopku.

Rahat in Hazan (2001) sta procese selekcije klasificirala glede štirih dimenzij (glej Poglavje 2.1.2). Pri prvi dimenziji, možnosti kandidature, ugotovimo, da se stranka LDS nahaja bolj na levem delu predstavljenega kontinuuma, kjer leva stran predstavlja popolno vključenost, desna pa popolno izključenost volivcev pri možnosti kandidature. Pri stranki LDS lahko vsi državljani nastopajo kot potencialni kandidati (ni nujno, da so člani stranke), strinjati pa se morajo z idejo stranke in njenim programom. Selektorat lahko pri LDS na kontinuumu vključenost – izključenost opredelimo kot prisotnost različnih elementov in ga zato lahko umestimo okoli sredine predstavljenega kontinuuma. Glavni selektorat LDS je izvršni odbor, ta predlaga kandidatno listo svetu stranke v sprejem. V primeru LDS lahko govorimo o teritorialni decentralizaciji, saj kandidate lahko nominirajo vsi organi (tudi na lokalni ravni)

kot tudi vsak posamezen član. Glede volilnega sistema oziroma sistema imenovanja pri končni sestavi kandidatne liste lahko v primeru stranke LDS govorimo o mešanem sistemu (izvršni odbor listo predlaga in jo posreduje svetu v glasovanje).

Upamo, da smo v pričujočem delu uspeli pokazati in dokazati pomembnost in bistvenost procesa selekcije kandidatov za parlamentarne volitve, ki se izvaja v političnih strankah – stebrih demokracije. Proces selekcije je bistven za ohranjanje političnih strank in s tem za ohranjanje same demokratične družbe, saj se preko tega procesa politične stranke na nek način reproducirajo in ohranjajo svoj »javni del«.

Zavedati se moramo, da je samo področje selekcije kandidatov za parlamentarne volitve izredno široko in obsežno za raziskovanje, število različnih metod selekcije pa je tolikšno, kot je število različnih političnih strank. V pričujočem delu smo se osredotočili na procesa selekcije, ki sta potekala v politični stranki LDS pred parlamentarnimi volitvami leta 2000 in 2004. V okviru raziskovanih procesov smo poskušali dokazati pomembnost formalnega in neformalnega za sam proces ter njun vpliv na profile selekcioniranih kandidatov. Dotaknili smo se tudi uporabljenih meril v posameznem procesu selekcije ter preko njih preverjali (ne)spremenjenost selekcijskih procesov za parlamentarne volitve leta 2000 in 2004.

Za ta namen smo postavili dve hipotezi. Prva se glasi: proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 in proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 pri stranki LDS se ne razlikujeta. Glede na Katzovo (2001) trditev, da različen postopek selekcije kandidatov v političnih strankah daje prednost različnim tipom (oziroma profilom) kandidatov, smo postavili še hipotezo, ki se glasi: posledica podobnih selekcijskih procesov je podoben profil kandidatov postavljenih na kandidatni listi za parlamentarne volitve.

Pri preverjanju prve hipoteze, smo z analizo formalnih strankarskih dokumentov ugotovili, da je formalna podlaga za proces selekcije leta 2004 glede na leto 2000 nespremenjena. Iz tega razloga smo prvo postavljeno hipotezo potrdili.

Pri preverjanju druge hipoteze, kjer je bila uporabljena metoda ankete, smo ugotovili, da ne moremo govoriti o podobnih profilih kandidatov na kandidatnih listah leta 2000 in 2004. Drugo postavljeno hipotezo smo tako zavrnili, s tem pa se nam ni potrdila Katzova teza (različen ali enak postopek selekcije → različen ali enak profil kandidatov).

Tako smo se v skladu s teoretičnimi postavkami odločili narediti analizo neformalnega segmenta v procesu selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 in 2004. Prvo postavljeno hipotezo smo z intervjuji in anketo med kandidati LDS leta 2000 in 2004, preverjali še za neformalni segment selekcije preko uporabljenih neformalnih meril v

posameznem procesu in ugotovili, da so bila v procesu selekcije leta 2000 in leta 2004 uporabljena različna (neformalna) merila. To pa se nam je zdelo dovolj, da lahko govorimo o vsaj deloma različnih procesih selekcije in iz tega razloga smo prvo postavljeno hipotezo deloma zavrnili.

Ugotovili smo, da ni razlik v formalnem delu selekcije, v neformalnem pa so. S tem se je Katzova vzročno-posledična teza o različnem selekcijskem postopku, katerega rezultat je različen profil kandidatov, izkazala za deloma potrjeno tudi v našem konkretnem primeru. Leta 2000 in leta 2004 sta se pri stranki LDS izvajala formalno enaka (nespremenjena) postopka selekcije kandidatov za parlamentarne volitve, v katerih pa so bila uporabljena različna (neformalna) merila selekcije, kar je pripeljalo do deloma različnega profila izbranih kandidatov glede spola, starosti, stopnje izobrazbe in političnih izkušenj. Tako lahko rečemo, da je bila neformalna plat selekcijskega procesa očitno tako pomembna, da je bil od nje vsaj deloma odvisen rezultat selekcijskega procesa – kandidatna lista z naborom kandidatov različnega profila.

Ob koncu se lahko vprašamo le še o razlogih za nastanek in uporabo neformalnih meril. Helmke in Levitsky (2004) sta definirala tri razloge za nastanek in uporabo neformalnih meril (glej Poglavje 2.4.1). Glede na to, da razlogi za nastanek neformalnih meril niso bili primerno preučevani, bi na podlagi obstoječih podatkov naš konkretni primer po Helmke in Levitskyju postavili v prvo kategorijo, kjer udeleženi akterji ustvarjajo neformalna pravila, ker so formalna nepopolna. Formalna pravila postavljajo splošne parametre obnašanja, ne morejo pa pokriti vseh možnih situacij. Zato akterji, ki delujejo znotraj konkretnega formalnega institucionalnega konteksta, razvijejo norme in postopke, ki jim pomagajo olajšati delo, da je le-to hitreje in neovirano narejeno. Z njimi se odpravljajo problemi, ki v formalnih pravilih niso predvideni.

Res pa je, da preučevanje nastanka oziroma obstoja neformalnih meril in posledično njihovega vpliva na različne strankarske procese, kaže popolnoma drugačno sliko, kot jo dobimo le z analizo formalnih pravil v formalnih dokumentih.

To se je pokazalo tudi v našem konkretnem primeru.

5. SEZNAM LITERATURE

- Blomgren, Magnus (1999): Candidate Selection to the European Parliament: A comparative study of Ireland, the Netherlands and Sweden. Prispevek predstavljen na delavnici *The Consequences of Candidate Selection, European Consortium of Political Research Joint Sessions*, Mannheim, 26.–31. marec 1999.
- Bille, Lars (2001): Democratizing a Democratic Procedure: Mith or Reality, Candidate Selection in Western European Parties, 1960–1990. *Party Politics* 7 (3), 363–380.
- Bochel, John in Denver, David, (1983): Candidate Selection in the Labour Party: What the Selectors Seek. *British Journal of Political Science* 13 (1), 45–69.
- Catt, Helena (1997): New Zealand. V: Pippa Norris (ur.): *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies*, 137–157. Cambridge, New York, Melburne: Cambridge University Press.
- Desposato, Scott W. (2003): How Informal Electoral Institutions Shape the Legislative Arena. Predstavljeno na konferenci *Informal Institutions Conference*, University of Notre Dame, South Bend, Indiana, 25. in 26. april 2003.
- Erickson, Lynda (1997): Canada. V: Pippa Norris (ur.): *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies*, 33–55. Cambridge, New York, Melburne: Cambridge University Press.
- Fink Hafner, Danica (2000): *Volitve 2000. Volilni programi političnih strank*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Fink Hafner, Danica, (2001): *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Grad, Franci (2004): *Predpisi o volitvah v Državni Zbor 2004*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Gallagher, Michael (1988a): Introduction. V: Gallagher, Michael in Marsh, Michael (ur.): *Candidate Selection in Comparative Perspective. The Secret Garden of Politics*, 1–19. London: Sage Publications.
- Gallagher, Michael (1988b): Conclusion. V: Gallagher, Michael in Marsh, Michael (ur.): *Candidate Selection in Comparative Perspective. The Secret Garden of Politics*, 236–277. London: Sage Publications.
- Helander, Vitto (1997): Finland. V: Pippa Norris (ur.): *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies*, 56–75. Cambridge, New York, Melburne: Cambridge University Press.
- Helmke, Gretchen in Levitsky, Steven (2003): Informal Institutions and Comparative Politics: A Research Agenda. Predstavljeno na konferenci *Informal Institutions and Politics in Latin*

America, Kellogg Institute for International Studies, University of Notre Dame, 24. in 25. april 2003.

Helmke, Gretchen in Levitsky, Steven (2004): Informal Institutions and Comparative Politics: A Research Agenda. *Perspectives on Politics* 2 (4), 725–740.

Herzog, Dietrich (1992): Moderen poklicni politik. V Adam Frane (ur.): *Politika kot poklic*, 67–90. Ljubljana: Krt.

Jović, Dejan (1994): Funkcije političkih stanaka. V: Igor Lukšič (ur.): *Stranke in strankarstvo (zbornik referatov)*, 13–22. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Katz, Richard, S. (2001): The Problems of Candidate Selection and Models of Party Democracy. *Party Politics* 7 (3), 277–296.

Kreuzer, Marcus (2000): Electoral Mechanisms and Electioneering Incentives. *Party Politics* 6 (4), 487–504.

Krašovec, Alenka (2000): *Moč v političnih strankah*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Krašovec, Alenka (2003): Mehanizma vzpostavitve lojalnosti v slovenskih parlamentarnih strankah. *Teorija in praksa* 40 (1), 74–89.

Krašovec, Alenka in Fink Hafner, Danica (2004): Politične izkušnje in volitve: posredna diskriminacija žensk. V: Brezovšek Marjan, Haček Miro, Krašovec Alenka (ur.): *Lokalna demokracija I. Analiza lokalnih volitev 2002*, 74–101. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Krašovec, Alenka in Lajh, Damjan (2004a): Povezovanje in sodelovanje slovenskih parlamentarnih strank z evropskimi strankarskimi federacijami. V: Fink Hafner, Danica (ur.): *Evropske stranke in strankarski sistemi*, 165–183. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Krašovec, Alenka in Lajh, Damjan (2004b): Co-operation Between Slovenian Parliamentary Political Parties and European Party Federations. V: Cabada, Ladislav in Krašovec, Alenka (ur.): *Europeanisation of National Political Parties*, 161–197. Plzen: Vydavatelství a Nakladatelství Aleš Čeněk.

Krouwel, Andre (1999): The Selection of Parliamentary Candidates in Western Europe: The Paradox of Democracy. Prispevek predstavljen na delavnici *The Consequences of Candidate Selection, European Consortium of Political Research Joint Sessions*, Mannheim, 26.–31. marec 1999.

Lijenaar, Monique in Niemoller, Kees (1997): The Netherlands. V Pippa Norris (ur.): *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies*, 114–136. Cambridge, New York, Melbourne : Cambridge University Press.

Lovenduski, Joni in Norris, Pippa (1993): *Gender and Party Politics*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

- Lundell, Krister (2004): Determinants of Candidate Selection The Degree of Centralization in Comparative Perspective. *Party Politics* 10 (1), 25–47.
- McAllister, Ian (1997): Australia. V: Pippa Norris (ur.): *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies* (15–32). Cambridge, New York, Melbourne: Cambridge University Press.
- Milbrath, Lester W. (1965): *Political Participation. How and Why Do People Get Involved in Politics?* Chicago: Rand McNally & Company.
- Norris, Pippa in Lovenduski, Joni (1993): »If Only More Candidates Came Forward«: Supply-Side Explanations of Candidate Selection in Britain. *British Journal of Political Science* 23 (3), 373–408.
- Norris, Pippa (1997): Introduction: Theories of Recruitment. V Pippa Norris (ur.): *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies*, 1–14. Cambridge, New York, Melbourne : Cambridge University Press.
- Norris, Pippa in Franklin, Mark (1997): Social Representation. *European Journal of Political Research* 32 (2), 185–210.
- Norris, Pippa in Lovenduski, Joni (1997): United Kingdom. V Pippa Norris (ur.): *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies*, 158–186. Cambridge, New York, Melbourne : Cambridge University Press.
- Norris, Pippa (2004): *Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Patzelt, Werner J. (1999): Recruitment and Retention in Western European Parliaments. *Legislative Studies Quarterly* 24 (2), 239–279.
- Schneider, Edward V. Jr. (1987): Is Politics a Profession? A New School Says Yes. *PS, Political Science and Politics* 20 (4), 889–895.
- Panebianco, Angelo (1988): *Political Parties: Organization and Power*. New York: Cambridge University Press.
- Pennings, Paul (1999), The Consequences of Candidate Selection for Policy-Making in Western Europe. Prispevek predstavljen na delavnici *The Consequences of Candidate Selection, European Consortium of Political Research Joint Sessions*, Mannheim, 26.–31. marec 1999.
- Pennings, Paul in Hazan, Reuven, Y. (2001): Democratizing Candidate Selection: Causes and Consequences. *Party Politics*, 7 (3), 267–275.
- Rahat, Gideon in Hazan, Reuven, Y. (2001): Candidate Selection Methods: An Analytical Framework, *Party Politics*, 7 (3), 279–322.

- Sartori, Giovanni (1976): *Parties and Party Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Siavelis, Peter in Morgenstern, Scott (2003): Political Recruitment and Candidate Selection in Latin America: A Framework for Analysis. Predstavljeno na simpoziju *Pathways to Power: Political Recruitment and Democracy in Latin America*, Graylyn Ivternational Conference Center Wake Forest University, Winston – Salem, NC. 3. in 4. april 2004.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2005), Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Toš, Niko (ur.) (2004): *Vrednote v prehodu III. Slovensko javno mnenje 1999–2004*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV-CJMMK.
- Ware, Alan (1996): *Political Parties and Party Systems*. Oxford: Oxford University Press.
- Wessels, Bernhard (1996): Different Parliaments – Different Recruitment Patterns? Candidates and the Elected for the National and the European Parliament in Germany. Prispevek predstavljen na delavnici *Legislative Recruitment and the Structure of Opportunities*, European Consortium of Political Research Joint Sessions, Bordeaux, 27. april – 2. maj 1995.
- Wessels, Bernhard (1997): Germany. V: Pippa Norris (ur.): *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies*, 76–97. Cambridge, New York, Melburne: Cambridge University Press.
- Židan, Alojzija (2003): Politična socializacija mladih (ob spremljanju predsedniških volitev leta 2002). V: Danica Fink Hafner in Tomaž Boh (ur.): *Predsedniške volitve 2002* (319–332). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

5.1 OSTALI IN INTERNETNI VIRI:

- Državna volilna komisija (2000): *Zgodovina volitev. Volitve v Državni zbor leta 2000. Seznam potrjenih list kandidatov po volilnih enotah in seznamami kandidatov po volilnih okrajih*. Dostopno na: <http://www.gov.si/volitve/listeve1.htm> (27.april 2006)
- Državna volilna komisija (2004): *Zgodovina volitev. Volitve v Državni zbor leta 2004. Liste kandidatov/kandidatk po posameznih volilnih enotah in volilnih okrajih*. Dostopno na: http://www.rvk.si/VOLITVE_DZ2004/index.html (27. april 2006)
- Liberalna demokracija Slovenije. *Predstavitev*. Dostopno na: <http://www2.lds.si/sl/party.cp2?cid=1263&linkid=party> (16. julij 2006)
- *Pravilnik za določitev kandidatur za volitve v Državni Zbor*, ki ga je sprejel Svet LDS v skladu z drugim odstavkom 23. člena statuta na svoji 8. seji, dne 8. decembra 1999
- *Pravilnik za določitev kandidatur za volitve v Državni Zbor*, ki ga je sprejel Svet LDS v skladu s 23. členom statuta na svoji 14. seji dne 21. 04. 2004

- *Statut Liberalne demokracije Slovenije*, sprejet na 3. kongresu v Ljubljani, 8. in 9. septembra 2000
- *Statut Liberalne demokracije Slovenije*, sprejet na 6. kongresu v Ljubljani, 2. septembra 2004
- *Zakon o enakih možnostih žensk in moških*. Uradni list RS št. 59/2002. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=200259&dhid=42812> (09. junij 2006)
- *Zakon o volitvah v državni zbor*. Uradni list RS, št. 44/92, 60/95, 70/00, 78/06. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=2006109&dhid=85313> (09. junij 2006)
- *Zakon o politični strankah*. Uradni list RS, št. 62/94, 13/98-odločba US, 1/99, 24/99-odločba US, 70/2000, 51/2002. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=2005100&dhid=78816> (09. junij 2006)

6. PRILOGE

PRILOGA A – izpis intervjujev

Intervju 1

Intervju opravljen z gospodom Maticem Bizjakom (sekretar občinskega svetniškega kluba LDS). Intervju opravljen dne 05. aprila 2005, Adamič-Lundrovem nabrežju 2, v Ljubljani

Opišite kako dejansko poteka sam proces selekcije kandidat in kandidatov za parlamentarne volitve v vaši stranki.

V Liberalni demokraciji Slovenije, skladno z določbami statuta, postopke evidentiranja za kandidatke in kandidate za volitve v Državni zbor Republike Slovenije razpiše svet stranke, nato pa kandidacijske postopke vodi izvršni odbor, ki ob njihovem koncu svetu v potrditev predlaga kandidatno listo (s katero stranka nastopa na vsakokratnih državnozborskih volitvah).

Vsaka članica in član oziroma organ stranke lahko evidentira poljubno število kandidat in kandidatov za uvrstitev na kandidatno listo. Iz tega (običajno precej številčnega) nabora pa mora izvršni odbor pripraviti kandidatno listo, ki jo predlaga v potrditev svetu, kot najvišjemu organu stranke med dvema kongresoma. V nadaljevanju bom skušal v strnjeni obliki predstaviti način izbora kandidat in kandidatov od vseh evidentiranih, do končne kandidatne liste.

Katerim kriterijem morajo ustrezati kandidatke in kandidati, da so postavljeni na kandidatno listo?

Po končanih postopkih evidentiranja volilni štab, ki ga imenuje izvršni odbor, z javnomenjskimi raziskavami po volilnih okrajih izmeri "prepoznavnost" posameznih kandidatov in kandidat ter njihovo priljubljenost. "Prepoznavnost" pomeni stopnjo poznavanja osebnosti in njenega dosedanjega dela v javnosti, pri čemer se meri tudi odnos javnosti do te osebnosti in njenega dosedanjega delovanja. Volilni štab nato te pridobljene podatke združi s podatki o kandidatkinem oziroma kandidatovem dosedanjem delu v stranki in njenih oziroma njegovih izkušnjah v političnem življenju nasploh in njegovi karieri (na področju, s katerim se ukvarja poklicno).

Na podlagi tega volilni štab v sodelovanju z izvršnim odborom pripravi delovni osnutek kandidatne liste, ki se obravnava na seji izvršnega odbora. Ko slednji sprejme osnutek kandidatne liste, ga predloži v sprejem svetu stranke. Le-ta lahko sprejme kandidatno listo, kakršno je predlagal izvršni odbor, ali pa jo spremeni. Kandidatno listo izvršni odbor in svet sprejemata z navadno večino, je pa to eno od pomembnejših pooblastil obeh organov, saj se večina začrtanih politik stranke (še posebej kadar je le-ta v opoziciji) implementira ravno skozi delovanje poslanskega kluba v državnem zboru.

Kakšno mesto, med kriteriji imajo osebnostne lastnosti oziroma osebnostne kvalitete posameznika?

Pri sami izbiri kandidatov se upoštevata oba sklopa samih meril za selekcijo kandidatov. tako politične kvalitete, kot merila, ki »merijo« osebnostne kvalitete posameznika.

Gre pač za mešanico prepoznavnosti oseb, njihovega občutka za politiko, njihovega poznavanja lokalne problematike, kjer kandidirajo, njihovega političnega vpliva znotraj

stranke in sposobnosti lobiranja. Katera izmed strank zadane pravo mero vsega navedenega v pravem razmerju (kar pa je izjemno težko), je na dobri poti, da doseže dober volilni rezultat na volitvah.

Kako komentirate dejstvo, da sama država zakonsko ne posega preveč v sam proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve ter da so politične stranke na tem področju precej avtonomne in lahko prosto same določajo postopke, po katerih selekcionirajo kandidate?

Menim, da je kaj takega izjemno težko zapisati, saj gre pri izboru kandidat in kandidatov za odločanje med takimi kvalitetami in lastnostmi, ki jih je težko objektivno opredeliti in še težje zapisati v norme. V politični praksi (ne zgolj na slovenskem, marveč nasploh) velja, da so nekateri okraji tradicionalno bližje posamezni politični opciji in tudi določeni politični stranki (v Ljubljani Liberalna demokracija Slovenije na primer vedno doseže visok volilni rezultat v Fužinah, Slovenska ljudska stranka pa v pretežno ruralnih okoljih, kjer je primarna dejavnost kmetijske narave). Zato kandidati zastavijo svoj vpliv za uvrstitev v tak volilni okraj, za katerega v žargonu pravimo, da je "izvoljiv".

Intervju 2

Intervju opravljen z gospodom Petrom Jamnikarjem (izvršni direktor LDS). Intervju opravljen dne: 25. aprila 2006, na sedežu stranke LDS – Slovenska cesta 29 v Ljubljani.

Kako poteka selekcija kandidatov za parlamentarne volitve v LDS?

Obstajata dva postopka, formalni in neformalni. Formalni postopek v stranki je zakonsko določen. Razpiše se evidentiranje (po statutu), to pomeni nabor kandidat in kandidatov. Za državnozborske volitve ima vsak član in članica možnost predlagati svojega kandidata ali več kandidatov gre za najbolj odprt in demokratičen način. Člani in članice stranke dobijo dopis, s katerim so pozvani, da evidentirajo svoje kandidatke in kandidate.

Celoten postopek vodi izvršni odbor. Kar pomeni, da izvršni odbor naredi nek nabor kandidatov (izbere vse) in potem preko raznih pogovorov in dogovorov predlaga svetu stranke usklajeno listo kandidat in kandidatov. Svet stranke v skladu s statutom in v skladu z zakonom – tajno določi kandidatke in kandidate.

To se zgodi približno mesec dni pred volitvami. Zadnji zakonski rok za vložitev kandidature je 25 dni pred volitvami. To je formalni del postopka.

Neformalno pa gre za dogovarjanje. Gre za dogovor znotraj stranke, znotraj občinskih odborov o določenih kandidaturah. Za vsak volilni okraj se je potrebno posebej dogovoriti, kdo bo kandidiral. Gre za dogovor in ta dogovor na koncu potrdi izvršni odbor in svet stranke. Dogovor mora obstajati zato, ker je potrebno kampanijo začeti že mnogo prej. Če ni dogovora ni političnega miru, sama zadeva ni usklajena in se kampanije ne da peljati.

Dejansko pa postopek določanja kandidatur traja eno leto. Vsi ti politični dogovori znotraj okrajev, ki se pri volitvah v državni zbor pokrivajo z občinami.

Dogovori in dogovarjanja se začnejo tudi do leto dni prej. To so ti neformalni postopki, potem je stvar vedno bolj formalna. Konča se po formalni zakonskih določilih.

Kateri organ postavlja oziroma sprejema pravila za selekcijo?

Izvršni odbor operativno pelje priprave na volitve, kar pomeni da vodi kadrovske postopke, na koncu pa dejansko odloči svet stranke. Svet stranke določi kandidature, oziroma listo kandidat in kandidatov, ki se jo vloži na volilnih komisijah volilnih enot.

Kateri so ključni akterji pri selekciji kandidatov?

Svet, izvršni odbor in za vsake volitve obstaja tudi volilni štab, ki ga izvršni odbor imenuje po lastni presoji. Je še bolj operativni organ. Oni izdelajo in nadzirajo kampanijo. Volilni štab je tisti, ki se »pozabava« s temi kandidaturami predvsem kar se spolnih kvot na nivoju cele države tiče.

Koliko časovno traja postopek selekcije?

Neformalni traja približno eno leto, formalni malo manj. Če so volitve jeseni, se spomladi razpiše evidentiranje. To pomeni, da ima vsakdo možnost sodelovanja vsak lahko predlaga svojega kandidata za svoj volilni okraj.

Potem se naredi spisek, ponavadi je to 300-400 imen. Med tem dogovarjanjem se oblikuje ta lista najprimernejših kandidatov. To so strankini postopki. Zakon opredeljuje samo določanje kandidat in kandidatov, da pristojni strankin organ tajno doliči kandidatke in kandidate.

Ko je seja sveta mesec dni pred volitvami, moraa biti zadeva strankarsko in zakonsko urejena.

Pomembne so tudi meritve znotraj posameznih volilnih okrajev (javnomnenjske raziskave - ugotavlja se kdo je tisti najprimernejši in ugotavlja se kakšno je njegovo razmerje do ostalih kandidatov), če se ugotovi, da je več primernih kandidatov ali če se ne moremo odločiti kdo je tisti, ki bi uspel. Išče se kdo je tisti, ki je najbolj izvoljiv.

Po kakšnem ključu izbire izvršni odbor kandidate?

Ključno merilo je izvoljivost kandidata. Nimamo nobenih napisanih pravil ali meril. Moj osebni kriterij je, da je kandidat normalen, da se da z njim pogovarjati, da je pozitiven do strankinega programa, da že vsaj nekaj časa sodeluje z ljudmi ni pa bistven pogoj, da je član stranke. Mi se vedno trudimo, da pritegnemo zdraven ljudi, ki niso direktno člani stranke (npr. poslanec Gulič ni bil član stranke). Vedno je nakaj posameznikov, ki jim damo možnost, da pridejo zdraven in da sodelujejo.

Načeloma obstajajo neki nenapisani kriteriji (izvoljivost,...) ampak to so splošno znane norme. Tukaj ni nobenih posebnih kriterijev. Gre za to, da so to ljudje, ki so blizu stranki, blizu naši ideji, blizu našemu programu, da se »ujamemo« in zelo pomembno je kaj naši ljudje pravijo o njih. Eno je kaj pravi volilni štab in strankina centrala, drugo pa, kaj pravijo na lokalnem nivoju.

Po katerih formalnih kriterijih so kandidati izbrani?

Jih ni. Mi iščemo najprimernejšega kandidata. Ni kriterijev, ki bi bili zapisani (npr. da je član stranke ...). To so bolj naši osebni kriteriji, naprimer, da kandidat ni v kakšnem kazenskem postopku. To so merila, ki so nam sama po sebi razumljiva in jih sploh nimamo napisanih. Bistvena pa je izvoljivost. Tudi če je nekdo dvajset let pomemben, ne pomeni, da bo na kandidatni listi, če se pokaže, da je v kakšnih postopkih. To bi pomenilo škodo in njemu in stranki. In takemu rečemo, da ne bo kandidiral.

Svet stranke kandidatno listo, ki jo predlaga izvršni odbor potrdi. Se je že kdaj zgodilo, da se svet stranke s kandidatno listo ni strinjal?

Stvari so vedno tako usklajene in toliko je dogovarjanja, da do tega ne pride. Sam postopek je tako dolg in toliko časa se dogovarjamo, da je na koncu vsa zadeva le še za potrditi – je samo še formalnost, ker kampanija že teče (ni mogoče iti v kampanijo petindvajset dni prej). Postopki že vsi tečejo, vse je pripravljeno in cela kampanija za določeno osebo je že narejena. Potrditev sveta je le še zakonsko predpisani postopek, ki ga moraš zadostiti. Vse drugo je že pripravljeno in zunaj so že plakati ... Kampanija za osebo teče približno pol leta prej. Nekorektno do kandidata je, da ga postaviš na listo petindvajset dni pred samimi volitvami in tak kandidat, ki bi ga »vrinili« na listo tako pozno, bi verjetno zgubil, saj same kampanije ne moraš izvajati le nekaj dni pred samimi volitvami ..

V svetu vsi vedo, da morajo listo potrditi, saj je celoten postopek tako daleč pripeljan in vsi, ki so hoteli karkoli povedati in pripomniti, so to lahko storili v času trajanja samega postopka.

Se sam postopek selekcija od volitev do volitev spreminja?

To je precej dolg postopek. Kandidature se sicer vložijo ampak na koncu je strankino vodstvo odgovorno za rezultat. V skladu s tem se mora upoštevati tudi dogovor na lokalni ravni. Ker, če mi nekoga lokalnim odborom »urinem« in le-ti s tem kandidatom ne strinjajo in nočejo delati za njega, se to kaže v slabšem rezultatu. Dejansko je potrebno upoštevati vse, občinske odbore in strankin interes generalno in vodstvo stranke ter potencialno izvoljivost plus spolno

kvoto. Znotraj ene kandidatne liste je potrebno zbrati vse to. Tako, da je včasih malo napetosti.

Nerodno je, ker so to državne volitve in je za to pristojen državni nivo stranke. Se pravi svet stranke na državni ravni bi lahko teoretično določil 88 kandidatov. Tu pa je potem vprašljiv rezultat. V primeru, da so zadeve usklajene tudi na lokalni ravni z lokalnimi vodstvi (ti se med sabo dogovorijo znotraj enega okraja) in če je stvar usklajena tudi s kandidatom in vodstvom stranke v tem primeru se da doseči nek rezultat saj ni napetosti.

To je formalno lahek postopek, politično pa zelo zapleten. Bistvo je, da se znotraj tega sistema vsi strinjajo in tu je kar nekaj ljudi. Kandidat mora poleg tega biti tudi javnomnenjsko dobro pokrit.

Intervju 3

Intervju opravljen z gospo Bredo Krašna (vodjo Lokalne pisarne LDS za področje Južne Primorske). Intervju opravljen preko elektronske pošte (vprašanja poslana 28. aprila 2006, odgovori so nam bili posredovani 10. maja 2006).

Kdo (oziroma kateri organ) postavlja oziroma sprejema pravila po katerih poteka postopek za selekcijo kandidatov za parlamentarne volitve?

Pravila o kandidiranju so določena v statutu stranke, ki ga sprejema kongres. Statut opredeljuje, da končno kandidiranje oz. določanje kandidatnih list opravi svet stranke, kot najvišji kolektivni organ med enim in drugim kongresom.

Vendar pa je določanje kandidatnih list le zaključek vseh postopkov: evidentiranje kandidatov in kandidatke, selekcija evidentiranih in na koncu določanje kandidatnih list.

Po korakih navedite kako poteka proces za selekcijo kandidatov pri vaši stranki, od samega začetka – nominacije kandidatov (evidentiranje) preko izbiranja kandidatov, pa do končne strankarske liste za parlamentarne volitve.

Poteka pa tako:

- Izvršni odbor predlaga svetu stranke naj sprejme sklep o začetku evidentiranja; ta določi tudi rok do kdaj morajo biti kandidature posredovane in kam morajo biti posredovane;
- svet stranke sprejme tudi sklep, da evidentirajo lahko vsi člani, članice, pokrajinski ali lokalni odbori, vsi kolektivni organi v stranki (odbori, komisije, forumi) – evidentiranje je torej zastavljeno zelo široko.
- centrala pošlje vsem obvestilo o teh postopkih
- po zaključku evidentiranja se sestane Izvršni odbor, ki pregleda vsa evidentiranja in začne s pomočjo »terena« opravljati prve selekcije; ob tem ima Izvršni odbor oz. posamezniki dobro izračunano kje je največja možnost, da je naš kandidat izvoljen; zato se na podlagi teh podatkov, ki seveda niso v celoti znani »terenu« začne opravljati selekcijo – to se opravi delno tudi glede na javno mnenjske raziskave. Ob vseh teh kombinacijah pa je še najhuje, ker morajo »gospodje« upoštevati tudi kvote (te je imela naša stranka določene že s statutom – še pred spremembo zakona, ki mislim, da bo sedaj sprejet).
- Izvršni odbor na koncu pripravi predloge kandidatnih list, ki jih posreduje svetu stranke v sprejem. Ta pa jih s tajnim glasovanjem sprejme.

Kdo so ključni in odločilni akterji v procesu selekcije kandidatov za parlamentarne volitve?

Kako je s predlaganjem kandidatov, kdo lahko predlaga kandidata za parlamentarne volitve (se lahko tudi sam)?

Odločilni in ključni akterji v procesu selekcije so zagotovo najvišji funkcionarji v stranki oz. predsednik, podpredsedniki, generalni sekretar in šef volilnega štaba. Potem pa je zelo odvisno od posameznika, ki je evidentiran, kakšno oporo ima na terenu in kakšno oporo ima v centrali.

Kot sem že zapisala je ponavadi postopek evidentiranja kandidatov zastavljen zelo široko – praktično vsak član, članica lahko evidentira, je lahko evidentiran in lahko se evidentira tudi sam oz. sama.

Je za sam postopek selekcije, znotraj stranke mogoče oblikovano posebno telo, katerega naloga je izpeljati postopek? Če da, po kakšnem ključu se le to oblikuje?

Ne, za to se ne oblikuje posebno telo, ker je po statutu to naloga predsednika stranke, generalnega sekretarja, podpredsednikov in članic/članov izvršnega odbora. Ti formalno izpeljejo postopke evidentiranja do trenutka, ko je lista posredovana na svet stranke. Ta formalno odloča in s tajnim glasovanjem odloča o kandidatnih listah. V te postopke selekcije pa je ponavadi vključen tudi volilni štab – vsi ali samo nekateri člani – odvisno od razmerij in trenutne situacije v stranki.

Koliko časovno traja celoten proces selekcije?

Celoten postopek (od evidentiranja do izpeljanega določanja kandidatnih list na svetu stranke) traja najmanj 60 dni. Vendar pa se neformalno začnejo postopki že bistveno prej – tudi 6 mesecev.

Za mesto na kandidatni listi se torej poteguje določeno število posameznikov. Kolikšno je število vseh evidentiranih (oziroma predlaganih) kandidatov, ki so šli v proceduro (za leto 2000 in 2004).

Točnega števila evidentiranih za leto 2000 in 2004 žal ne vem. Vem pa, da je evidentiranje res zanimivo in da je evidentiranih tudi do 500 kandidat in kandidatov. Vendar, ko mora dati posameznik svoje soglasje h kandidaturi, se število drastično zmanjša. Na koncu pa tako vedno pridemo do 88 imen, ki so uvrščena na kandidatne liste.

Po kakšnih merilih oziroma po kakšnem ključu izvršni odbor izbere potencialne kandidate. Obstaja nabor napisanih formalnih pravil, meril, po katerih so kandidati izbrani?

Napisana formalna pravila, merila, po katerih so kandidati izbrani ne obstajajo.

Bistveno pri odločanju o uvrstitvi na kandidatno listo je po mojem:

1. ali ti javno mnenjske raziskave kažejo velik procent poznanosti, velik procent tistih, ki bi te volili ali bi te mogoče volili in čim manjši procent tistih, ki te ne bi v nobenem primeru volili
2. ali si že bil izvoljen v državni zbor
3. ali znaš tudi sam dobro lobirati med pomembnimi in vplivnimi člani v stranki
4. ali so upoštevane kvote
5. ali te lokalni odbori od kjer prihajaš podpirajo in so se pripravljene boriti za tebe – to pomeni predvsem lobirati.

Kateri formalni kriteriji so najpomembnejši? (navedite in jih rangirajte)

Formalnih pogojev v bistvu ni, razen tistih, ki jih določa zakon – da moraš biti državljani Slovenije, da moraš imeti stalno prebivališče na območju Slovenije, da moraš imeti volilno pravico,...

Še evidentiranje ni nujno, ker te lahko glede na določila statuta tudi svet stranke evidentira in te uvrsti na kandidatno listo in to na isti seji ko se odloča o listah.

Ali obstajajo poleg formalnih pravil tudi neformalna?

Za moje pojme obstajajo znotraj stranke predvsem neformalna pravila, ki sem jih naštel že pri vprašanju št. 7.

Kateri neformalni kriteriji so najpomembnejši? (navedite in jih rangirajte)

Rangiranje neformalnih kriterijev je narejeno že pri vprašanju št. 7.

Imajo kakršno koli prednost kandidati, ki so že kdaj bili na sami strankarski listi LDS ali v parlamentu?

Mislim, da imajo prednost kandidati, ki so že bili v parlamentu. Ni pa prednost za nekoga, da je bil že kdaj prej uvrščen kot kandidat na kandidatno listo.

Svet stranke kandidatno listo potrdi. Potrdi vsakega kandidata posebej ali celotno kandidatno listo?

Svet stranke potrdi kandidatno listo kot celoto. Nikoli se ni potrjevalo vsakega kandidata posebej.

Ali se je že dogodilo (če da, kako pogosto), da se svet stranke z naborom kandidatov (ki jih izbere izvršni odbor) ni strinjal? Če se je, je to prej izjema ali pravilo?

To se še ni zgodilo. Izvršni odbor se na vsak način potruji, da so zadeve usklajene do take mere, da lista zagotovo dobi potrebno večino na tajnem glasovanju na svetu stranke. Take listo so v bistvo sprejete skoraj soglasno. Mogoče tudi zato, ker se jih potrjuje tako pozno, da se vsak član sveta zaveda, da v kolikor zadeve ne bi bile sprejete, ne bi stranka vložila kandidatur. Malo taktike je zagotovo v vseh kadrovske postopkih.

Kako pogosto se sam proces selekcije spreminja? Je za več volitev enak ali se spreminja od volitev do volitev? Verjetno je bolj fleksibilen od formalnih pravnih norm? (če se ne spreminja: koliko časa že veljajo zdajšnja pravila procesa selekcije?)

Kolikor poznam, sistem določanja kandidatur ni spremenjen že od leta 1996. Ne spomnim pa se kaj je bilo leta 1992. Postopki so v naši stranki že utečeni in se jih ne spreminja.

Katere so bistvene razlike med procesom selekcije za leto 2000 in 2004? V čem je vidna ta razlika?

Moja osebna ocena:

- leta 2000 je bilo veliko manj pritiskov iz centrale, tudi vodstvo je bilo bolj dojemljivo do evidentiranj, ki so jih opravili lokalni odbori – kar je po mojem zelo pomembno, saj je to osnova za dobro izpeljano volilno kampanjo
- leta 2004 je bilo veliko več taktiziranja in predvsem se je želelo v večini upoštevati rezultate javno mnenjskih raziskav, ki so se pa na koncu pokazale kot netočne; veliko bolj se je pritiskalo na odbore, da so morali sprejeti določene kandidature, ki niso bile blizu lokalnim odborom – to se je odražalo tudi v izvedbi volilne kampanje; veliko bolj se je taktiziralo tudi glede kvot – bilo je pomembno, da so kvote, ni bilo pa pomembno, da so ženske postavljene v okraje, kjer so imele možnost da bodo izvoljene.

PRILOGA B – primera anketnih vprašalnikov

ZA LETO 2000

Prosim, obkrožite ali dopolnite

1. _____

Spol: M Ž

Stopnja zobrazbe: 4 5 6 7 8 9

Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament? DA NE

Starost: _____ let

2. _____

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo znotraj politične stranke : (npr. član občinskega sveta, župan, poslanec...)? DA NE

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na lokalni ravni? DA NE

Če DA, koliko let skupaj pred prvo kandidaturo? _____

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na nacionalni ravni? DA NE

Če DA, koliko let skupaj pred prvo kandidaturo? _____

Ali ste že kdaj opravljali imenovano politično funkcijo? DA NE

Ali ste že kdaj prej kandidairali na strankarski listi LDS? DA NE

Če DA, kolikokrat? _____

Koliko let ste bili član stranke pred prvo kandidaturo? _____

Ali bi se opredelili kot aktivnega člana stranke? DA NE

Ali ste kdaj opravljali kakšno funkcijo v politični stranki?

DA NE

Prosim, da spodnje izbrane vidike ocenite na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa »popolnoma se strinjam«. Prosim, obkrožite.

3. _____

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 v stranki LDS je:

bil demokratičen 1 2 3 4 5

bil transparenten 1 2 3 4 5

potekal je po formalnih določilih 1 2 3 4 5

potekal je po neformalnih pravilih 1 2 3 4 5

Prosim, odgovorite.

4. _____

1. Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba,...) v LDS spremeniti ? DA NE

Če DA – kateri vidik? _____

– kako? _____

– zakaj? _____

2. Katere lastnosti kandidatov so najpomembnejše po vašem mnenju in bi jih VI v največji meri upoštevali v procesu selekcije kandidatov?

Napišite tri in jih rangirajte. 1. _____
2. _____
3. _____

3. Katera merila so bila po vašem mnenju v procesu selekcije kandidatov v letu 2000 najpomembnejša?

Napišite tri in jih rangirajte. 1. _____
2. _____
3. _____

ZA LETO 2004

Prosim, obkrožite ali dopolnite

1. _____

Spol: M Ž

Stopnja zobrazbe: 4 5 6 7 8 9

Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2004 izvoljeni v parlament? DA NE

Starost: _____ let

2. _____

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo znotraj politične stranke : (npr. član občinskega sveta, župan, poslanec...)? DA NE

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na lokalni ravni? DA NE

Če DA, koliko let skupaj pred prvo kandidaturo? _____

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na nacionalni ravni? DA NE

Če DA, koliko let skupaj pred prvo kandidaturo? _____

Ali ste že kdaj opravljali imenovano politično funkcijo? DA NE

Ali ste že kdaj prej kandidairali na strankarski listi LDS? DA NE

Če DA, kolikokrat? _____

Koliko let ste bili član stranke pred prvo kandidaturo? _____

Ali bi se opredelili kot aktivnega člana stranke? DA NE

Ali ste kdaj opravljali kakšno funkcijo v politični stranki? DA NE

Prosim, da spodnje izbrane vidike ocenite na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa »popolnoma se strinjam«. Prosim, obkrožite.

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 v stranki LDS je:

bil demokratičen 1 2 3 4 5

bil transparenten	1	2	3	4	5
-------------------	---	---	---	---	---

potekal je po formalnih določilih 1 2 3 4 5

potekal je po neformalnih pravilih 1 2 3 4 5

Prosim, odgovorite.

1. Ali bi bilo po vašem mnenju potrebno selekcijski proces (merila, postopki, časovna izvedba,...) v LDS spremeniti ? DA NE

Če DA – kateri vidik?

– kako?

– zakaj?

2. Katere lastnosti kandidatov so najpomembnejše po vašem mnenju in bi jih VI v največji meri upoštevali v procesu selekcije kandidatov?

Napišite tri in jih rangirajte. 1.

3. Katera merila so bila po vašem mnenju v procesu selekcije kandidatov v letu 2004 najpomembnejša?

Napišite tri in jih rangirajte. 1. _____

2. _____

PRILOGA C – izpis tabel, uporabljenih v poglavju 3.3.2.4

1. PRVI SKLOP

Spol 2000

spol anketiranca

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid moški	29	74,4	74,4	74,4
ženski	10	25,6	25,6	100,0
Total	39	100,0	100,0	

Spol 2004

spol anketiranca

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid moški	13	59,1	59,1	59,1
ženski	9	40,9	40,9	100,0
Total	22	100,0	100,0	

Starost 2000

starost anketirancev

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 - 30-38 let	3	7,7	8,1	8,1
2 - 39-47 let	9	23,1	24,3	32,4
3 - 48-56 let	17	43,6	45,9	78,4
4 - 57-65 let	6	15,4	16,2	94,6
5 - 66-71 let	2	5,1	5,4	100,0
Total	37	94,9	100,0	
Missing System	2	5,1		
Total	39	100,0		

Starost 2004

starost anketirancev

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 - 41-46 let	5	22,7	22,7	22,7
2 - 47-52 let	6	27,3	27,3	50,0
3 - 53-58 let	9	40,9	40,9	90,9
4 - 59-64 let	1	4,5	4,5	95,5
5 - 65-70 let	1	4,5	4,5	100,0
Total	22	100,0	100,0	

Stopnja izobrazbe 2000

stopnja izobrazbe

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	6. stopnja	6	15,4	16,2	16,2
	7. stopnja	20	51,3	54,1	70,3
	8. stopnja	7	17,9	18,9	89,2
	9. stopnja	4	10,3	10,8	100,0
	Total	37	94,9	100,0	
Missing	9,00	2	5,1		
Total		39	100,0		

Statistics

		stopnja izobrazbe	Starost anketiranca
N	Valid	37	37
	Missing	2	2
Mean		4,2432	50,6486
Minimum		3,00	30,00
Maximum		6,00	71,00

Stopnja izobrazbe 2004

stopnja izobrazbe

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	6. stopnja	6	27,3	28,6	28,6
	7. stopnja	7	31,8	33,3	61,9
	8. stopnja	2	9,1	9,5	71,4
	9. stopnja	6	27,3	28,6	100,0
	Total	21	95,5	100,0	
Missing	9,00	1	4,5		
Total		22	100,0		

Statistics

		stopnja izobrazbe	starost anketiranca
N	Valid	21	22
	Missing	1	0
Mean		4,3810	52,0000
Minimum		3,00	41,00
Maximum		6,00	70,00

Izvoljeni v parlament 2000

Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2000 izvoljeni v parlament?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	18	46,2	47,4	47,4
	ne	20	51,3	52,6	100,0
	Total	38	97,4	100,0	
Missing	9,00	1	2,6		
Total		39	100,0		

Izvoljeni v parlament 2004

Ali ste bili na parlamentarnih volitvah leta 2004 izvoljeni v parlament?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	8	36,4	38,1	38,1
	ne	13	59,1	61,9	100,0
	Total	21	95,5	100,0	
Missing	9,00	1	4,5		
Total		22	100,0		

2. DRUGI SKLOP

Politične izkušnje 2000

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo znotraj politične stranke (npr. član občinskega sveta, župan, poslanec, ...)?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid da	33	84,6	84,6	84,6
ne	6	15,4	15,4	100,0
Total	39	100,0	100,0	

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na lokalni ravni?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid da	30	76,9	76,9	76,9
ne	9	23,1	23,1	100,0
Total	39	100,0	100,0	

Statistics

	Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na lokalni ravni?	Če DA, koliko let skupaj?
N	Valid 39	28
	Missing 0	11
Mean	1,2308	8,1429
Minimum	1,00	2,00
Maximum	2,00	20,00

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na nacionalni ravni?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid da	17	43,6	43,6	43,6
ne	22	56,4	56,4	100,0
Total	39	100,0	100,0	

Statistics

		Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na nacionalni ravni?	Če DA, koliko let skupaj?
N	Valid	39	16
	Missing	0	23
Mean		1,5641	7,0000
Minimum		1,00	2,00
Maximum		2,00	20,00

Ali ste že kdaj opravljali imenovano politično funkcijo?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	16	41,0	43,2	43,2
	ne	21	53,8	56,8	100,0
	Total	37	94,9	100,0	
Missing	9,00	2	5,1		
Total		39	100,0		

Ali ste že kdaj prej kandidirali na strankarski listi LDS?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	26	66,7	66,7	66,7
	ne	13	33,3	33,3	100,0
	Total	39	100,0	100,0	

Statistics

		Ali ste že kdaj prej kandidirali na strankarski listi LDS?	Če DA, kolikokrat
N	Valid	39	26
	Missing	0	13
Mean		1,3333	2,1538
Minimum		1,00	1,00
Maximum		2,00	5,00

Politične izkušnje 2004

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo znotraj politične stranke (npr. član občinskega sveta, župan, poslanec, ...)?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid da	16	72,7	72,7	72,7
ne	6	27,3	27,3	100,0
Total	22	100,0	100,0	

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na lokalni ravni?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid da	14	63,6	63,6	63,6
ne	8	36,4	36,4	100,0
Total	22	100,0	100,0	

Statistics

	Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na lokalni ravni?	Če DA, koliko let skupaj?
N	Valid 22	14
	Missing 0	8
Mean	1,3636	9,0714
Minimum	1,00	2,00
Maximum	2,00	26,00

Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na nacionalni ravni?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid da	8	36,4	36,4	36,4
ne	14	63,6	63,6	100,0
Total	22	100,0	100,0	

Statistics

		Ali ste že kdaj opravljali voljeno politično funkcijo na nacionalni ravni?	Če DA, koliko let skupaj?
N	Valid	22	8
	Missing	0	14
Mean		1,6364	6,6250
Minimum		1,00	2,00
Maximum		2,00	15,00

Ali ste že kdaj opravljali imenovano politično funkcijo?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	9	40,9	42,9	42,9
	ne	12	54,5	57,1	100,0
	Total	21	95,5	100,0	
Missing	9,00	1	4,5		
Total		22	100,0		

Ali ste že kdaj prej kandidirali na strankarski listi LDS?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	9	40,9	40,9	40,9
	ne	13	59,1	59,1	100,0
	Total	22	100,0	100,0	

Statistics

		Ali ste že kdaj prej kandidirali na strankarski listi LDS?	Če DA, kolikokrat
N	Valid	22	7
	Missing	0	15
Mean		1,5909	2,0000
Minimum		1,00	1,00
Maximum		2,00	4,00

3. TRETJI SKLOP

FREQUENCES + DESCRIPTIVES 2000

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 v stranki LDS je:

- bil demokatičen
- bil transparenten
- potekal po formalnih dolčilih
- potekal po neformalnih pravilih

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 v stranki LDS je bil demokatičen.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	se ne strinjam	3	7,7	8,1	8,1
	niti se ne strinjam niti strinjam	7	17,9	18,9	27,0
	se strinjam	12	30,8	32,4	59,5
	popolnoma se strinjam	15	38,5	40,5	100,0
	Total	37	94,9	100,0	
Missing	9,00	2	5,1		
Total		39	100,0		

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 v stranki LDS je bil transparenten.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	se ne strinjam	4	10,3	10,8	10,8
	niti se ne strinjam niti strinjam	5	12,8	13,5	24,3
	se strinjam	17	43,6	45,9	70,3
	popolnoma se strinjam	11	28,2	29,7	100,0
	Total	37	94,9	100,0	
Missing	9,00	2	5,1		
Total		39	100,0		

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 v stranki LDS je potekal po formalnih določilih.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	se ne strinjam	2	5,1	5,6	5,6
	niti se ne strinjam niti strinjam	6	15,4	16,7	22,2
	se strinjam	9	23,1	25,0	47,2
	popolnoma se strinjam	19	48,7	52,8	100,0
	Total	36	92,3	100,0	
Missing	9,00	3	7,7		
Total		39	100,0		

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 v stranki LDS je potekal po neformalnih pravilih.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	sploh se ne strinjam	15	38,5	46,9	46,9
	se ne strinjam	6	15,4	18,8	65,6
	niti se ne strinjam niti strinjam	3	7,7	9,4	75,0
	se strinjam	7	17,9	21,9	96,9
	popolnoma se strinjam	1	2,6	3,1	100,0
	Total	32	82,1	100,0	
Missing	9,00	7	17,9		
Total		39	100,0		

Descriptives – Opisne statistike za proces...(3. sklop vprašanj v anketnem vprašalniku)
• ZA LETO 2000

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean		Std.	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 v stranki LDS je bil demokratičen.	37	2,00	5,00	150,00	4,0541	,15951	,97028	-,691	,388	-,525	,759
Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 v stranki LDS je bil transparenten.	37	2,00	5,00	146,00	3,9459	,15473	,94122	-,733	,388	-,133	,759
Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 v stranki LDS je potekal po formalno določenih pravilih.	36	2,00	5,00	153,00	4,2500	,15622	,93732	-,978	,393	-,114	,768
Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2000 v stranki LDS je potekal po neformalnih pravilih.	32	1,00	5,00	69,00	2,1562	,23379	1,32249	,676	,414	-1,079	,809
Valid N (listwise)	32										

FREQUENCES + DESCRIPTIVES 2004

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 v stranki LDS je:

- bil demokatičen
- bil transparenten
- potekal po formalnih dolčilih
- potekal po neformalnih pravilih

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 v stranki LDS je bil demokatičen.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	sploh se ne strinjam	1	4,5	4,8	4,8
	niti se ne strinjam niti strinjam	5	22,7	23,8	28,6
	se strinjam	10	45,5	47,6	76,2
	popolnoma se strinjam	5	22,7	23,8	100,0
	Total	21	95,5	100,0	
Missing	9,00	1	4,5		
Total		22	100,0		

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 v stranki LDS je bil transparenten.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	sploh se ne strinjam	1	4,5	5,0	5,0
	niti se ne strinjam niti strinjam	3	13,6	15,0	20,0
	se strinjam	11	50,0	55,0	75,0
	popolnoma se strinjam	5	22,7	25,0	100,0
	Total	20	90,9	100,0	
Missing	9,00	2	9,1		
Total		22	100,0		

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 v stranki LDS je potekal po formalnih določilih.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	niti se ne strinjam niti strinjam	5	22,7	25,0	25,0
	se strinjam	11	50,0	55,0	80,0
	popolnoma se strinjam	4	18,2	20,0	100,0
	Total	20	90,9	100,0	
Missing	9,00	2	9,1		
Total		22	100,0		

Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 v stranki LDS je potekal po neformalnih pravilih.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	sploh se ne strinjam	2	9,1	10,0	10,0
	se ne strinjam	9	40,9	45,0	55,0
	ni se ne strinjam niti strinjam	5	22,7	25,0	80,0
	se strinjam	3	13,6	15,0	95,0
	popolnoma se strinjam	1	4,5	5,0	100,0
	Total	20	90,9	100,0	
Missing	9,00	2	9,1		
Total		22	100,0		

Descriptives – Opisne statistike za proces...(3. sklop vprašanj v anketnem vprašalniku)

• ZA LETO 2004

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean		Std.	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 v stranki LI je bil demokratičen.	21	1,00	5,00	81,00	3,8571	,21028	,96362	-1,172	,501	2,591	,972
Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 v stranki LI je bil transparenten.	20	1,00	5,00	79,00	3,9500	,21120	,94451	-1,558	,512	4,109	,992
Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 v stranki LI je potekal po formalnih določilih.	20	3,00	5,00	79,00	3,9500	,15347	,68633	,062	,512	-,630	,992
Proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve leta 2004 v stranki LI je potekal po neformalnih pravilih.	20	1,00	5,00	52,00	2,6000	,23396	1,04630	,625	,512	,023	,992
Valid N (listwise)	18										

4. ČETRTE SKLOP

FREKVENČNE PORAZDELITVE ZA LETO 2000 (4.2)

Katere lastnosti kandidatov so najpomembnejše po vašem mnenju in bi jih vi v največji meri upoštevali v procesu selekcije kandidatov? na 1. mesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	7	17,9	19,4	19,4
	prepoznavnost v okolju	7	17,9	19,4	38,9
	možnost izvolitve	2	5,1	5,6	44,4
	značajske lastnosti kandidata	9	23,1	25,0	69,4
	ugled	2	5,1	5,6	75,0
	pripadnost stranki	1	2,6	2,8	77,8
	uspešnost v okolju	2	5,1	5,6	83,3
	neinvolveranost v škandale	1	2,6	2,8	86,1
	aktivnost v stranki	1	2,6	2,8	88,9
	izobraženost	2	5,1	5,6	94,4
	veščina javnega nastopanja	1	2,6	2,8	97,2
	karizmatičnost	1	2,6	2,8	100,0
	Total	36	92,3	100,0	
Missing	99,00	3	7,7		
Total		39	100,0		

Katere lastnosti kandidatov so najpomembnejše po vašem mnenju in bi jih vi v največji meri upoštevali v procesu selekcije kandidatov? na 2. mesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	7	17,9	21,9	21,9
	prepoznavnost v okolju	2	5,1	6,3	28,1
	članstvo v LDS	1	2,6	3,1	31,3
	značajske lastnosti kandidata	9	23,1	28,1	59,4
	ugled	4	10,3	12,5	71,9
	pripadnost stranki	2	5,1	6,3	78,1
	uspešnost v okolju	1	2,6	3,1	81,3
	osebni program	1	2,6	3,1	84,4
	aktivnost v stranki	2	5,1	6,3	90,6
	izobraženost	1	2,6	3,1	93,8
	pripravljenost na kandidaturo	1	2,6	3,1	96,9
	karizmatičnost	1	2,6	3,1	100,0
	Total	32	82,1	100,0	
Missing	99,00	7	17,9		
Total		39	100,0		

Katere lastnosti kandidatov so najpomembnejše po vašem mnenju in bi jih vi v največji meri upoštevali v procesu selekcije kandidatov? na 3. mesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	1	2,6	3,3	3,3
	prepoznavnost v okolju	5	12,8	16,7	20,0
	značajske lastnosti kandidata	16	41,0	53,3	73,3
	pripadnost stranki	1	2,6	3,3	76,7
	osebni program	1	2,6	3,3	80,0
	aktivnost v stranki	1	2,6	3,3	83,3
	veščina javnega nastopanja	2	5,1	6,7	90,0
	spol	2	5,1	6,7	96,7
	karizmatičnost	1	2,6	3,3	100,0
	Total	30	76,9	100,0	
Missing	99,00	9	23,1		
Total		39	100,0		

FREKVENČNE PORAZDELITVE ZA LETO 2000 (4.3)

Katera merila so bila po vašem mnenju v procesu selekcije kandidatov v letu 2000 najpomembnejša? na 1. mesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	2	5,1	6,3	6,3
	prepoznavnost v okolju	11	28,2	34,4	40,6
	možnost izvolitve	6	15,4	18,8	59,4
	podpora v stranki	1	2,6	3,1	62,5
	članstvo v LDS	1	2,6	3,1	65,6
	značajske lastnosti kandidata	1	2,6	3,1	68,8
	ugled	1	2,6	3,1	71,9
	pripadnost stranki	3	7,7	9,4	81,3
	uspešnost v okolju	1	2,6	3,1	84,4
	imidž kandidata	1	2,6	3,1	87,5
	aktivnost v stranki	1	2,6	3,1	90,6
	pripravljenost na kandidaturo	1	2,6	3,1	93,8
	mladost	1	2,6	3,1	96,9
	spol	1	2,6	3,1	100,0
	Total	32	82,1	100,0	
Missing	99,00	7	17,9		
Total		39	100,0		

**Katera merila so bila po vašem mnjenju v procesu selekcije kandidatov v letu 2000
najpomembnejša? na 2. mestu**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	3	7,7	10,3	10,3
	prepoznavnost v okolju	6	15,4	20,7	31,0
	možnost izvolitve	3	7,7	10,3	41,4
	kandidatov položaj v LDS	1	2,6	3,4	44,8
	podpora v stranki	1	2,6	3,4	48,3
	značajske lastnosti kandidata	3	7,7	10,3	58,6
	ugled	2	5,1	6,9	65,5
	uspešnost v okolju	2	5,1	6,9	72,4
	aktivnost v stranki	3	7,7	10,3	82,8
	veščina javnega nastopanja	1	2,6	3,4	86,2
	mladost	1	2,6	3,4	89,7
	spol	2	5,1	6,9	96,6
	politični kapital	1	2,6	3,4	100,0
	Total	29	74,4	100,0	
Missing	99,00	10	25,6		
Total		39	100,0		

**Katera merila so bila po vašem mnjenju v procesu selekcije kandidatov v letu 2000
najpomembnejša? na 3. mestu**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	1	2,6	3,4	3,4
	prepoznavnost v okolju	3	7,7	10,3	13,8
	možnost izvolitve	2	5,1	6,9	20,7
	kandidatov položaj v LDS	2	5,1	6,9	27,6
	podpora v stranki	2	5,1	6,9	34,5
	članstvo v LDS	1	2,6	3,4	37,9
	značajske lastnosti kandidata	6	15,4	20,7	58,6
	javnomenjski rezultati	1	2,6	3,4	62,1
	pripadnost stranki	2	5,1	6,9	69,0
	uspešnost v okolju	2	5,1	6,9	75,9
	imidž kandidata	1	2,6	3,4	79,3
	aktivnost v stranki	1	2,6	3,4	82,8
	izobraženost	2	5,1	6,9	89,7
	spol	2	5,1	6,9	96,6
	politični kapital	1	2,6	3,4	100,0
	Total	29	74,4	100,0	
Missing	99,00	10	25,6		
Total		39	100,0		

FREKVENČNE PORAZDELITVE ZA LETO 2004 (4.2)

Katere lastnosti kandidatov so najpomembnejše po vašem mnenju in bi jih vi v največji meri upoštevali v procesu selekcije kandidatov? na 1. mesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	3	13,6	14,3	14,3
	prepoznavnost v okolju	3	13,6	14,3	28,6
	možnost izvolitve	2	9,1	9,5	38,1
	značajske lastnosti kandidata	11	50,0	52,4	90,5
	aktivnost v stranki	1	4,5	4,8	95,2
	veščina javnega nastopanja	1	4,5	4,8	100,0
	Total	21	95,5	100,0	
Missing	99,00	1	4,5		
Total		22	100,0		

Katere lastnosti kandidatov so najpomembnejše po vašem mnenju in bi jih vi v največji meri upoštevali v procesu selekcije kandidatov? na 2. mesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	1	4,5	4,8	4,8
	prepoznavnost v okolju	1	4,5	4,8	9,5
	značajske lastnosti kandidata	5	22,7	23,8	33,3
	javnomenjski rezultati	1	4,5	4,8	38,1
	ugled	1	4,5	4,8	42,9
	pripadnost stranki	1	4,5	4,8	47,6
	aktivnost v stranki	4	18,2	19,0	66,7
	izobraženost	3	13,6	14,3	81,0
	pripravljenost na kandidaturo	1	4,5	4,8	85,7
	veščina javnega nastopanja	2	9,1	9,5	95,2
	poznavanje problematike	1	4,5	4,8	100,0
	Total	21	95,5	100,0	
Missing	99,00	1	4,5		
Total		22	100,0		

Katere lastnosti kandidatov so najpomembnejše po vašem mnenju in bi jih vi v največji meri upoštevali v procesu selekcije kandidatov? na 3. mesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	3	13,6	14,3	14,3
	prepoznavnost v okolju	3	13,6	14,3	28,6
	značajske lastnosti kandidata	4	18,2	19,0	47,6
	pripadnost stranki	1	4,5	4,8	52,4
	uspešnost v okolju	3	13,6	14,3	66,7
	aktivnost v stranki	5	22,7	23,8	90,5
	veščina javnega nastopanja	2	9,1	9,5	100,0
	Total	21	95,5	100,0	
Missing	99,00	1	4,5		
Total		22	100,0		

FREKVENČNE PORAZDELITVE ZA LETO 2004 (4.3)

Katera merila so bila po vašem mnenju v procesu selekcije kandidatov v letu 2004 najpomembnejša? na 1. mesto

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	1	4,5	6,3	6,3
	prepoznavnost v okolju	3	13,6	18,8	25,0
	možnost izvolitve	4	18,2	25,0	50,0
	kandidatov položaj v LDS	1	4,5	6,3	56,3
	javnomenjski rezultati	1	4,5	6,3	62,5
	pripadnost stranki	3	13,6	18,8	81,3
	uspešnost v okolju	1	4,5	6,3	87,5
	pripravljenost na kandidaturo	1	4,5	6,3	93,8
	oblikovanje ekipe	1	4,5	6,3	100,0
	Total	16	72,7	100,0	
Missing	99,00	6	27,3		
Total		22	100,0		

**Katera merila so bila po vašem mnjenju v procesu selekcije kandidatov v letu 2004
najpomembnejša? na 2. mesto**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	1	4,5	6,7	6,7
	kandidatov položaj v LDS	3	13,6	20,0	26,7
	članstvo v LDS	1	4,5	6,7	33,3
	značajske lastnosti kandidata	1	4,5	6,7	40,0
	pripadnost stranki	3	13,6	20,0	60,0
	aktivnost v stranki	3	13,6	20,0	80,0
	izobraženost	1	4,5	6,7	86,7
	pripravljenost na kandidaturo	1	4,5	6,7	93,3
	negativna propaganda	1	4,5	6,7	100,0
	Total	15	68,2	100,0	
Missing	99,00	7	31,8		
Total		22	100,0		

**Katera merila so bila po vašem mnjenju v procesu selekcije kandidatov v letu 2004
najpomembnejša? na 3. mesto**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	strokovna usposobljenost & izkušnje	2	9,1	15,4	15,4
	prepoznavnost v okolju	1	4,5	7,7	23,1
	možnost izvolitve	2	9,1	15,4	38,5
	podpora v stranki	1	4,5	7,7	46,2
	značajske lastnosti kandidata	1	4,5	7,7	53,8
	pripadnost stranki	3	13,6	23,1	76,9
	aktivnost v stranki	1	4,5	7,7	84,6
	pripravljenost na kandidaturo	1	4,5	7,7	92,3
	prepoznavanje zaslug	1	4,5	7,7	100,0
	Total	13	59,1	100,0	
Missing	99,00	9	40,9		
Total		22	100,0		